

Vysoká škola ekonomická v Praze

Diplomová práce

2012

Veronika Kristejnová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta podnikohospodářská

Studijní obor: Podniková ekonomika a management

Název diplomové práce:

Dluhy občanů a jejich důsledky

Autor diplomové práce: Bc. Veronika Kristejnová

Vedoucí diplomové práce: Ing. Luboš Smrčka, CSc.

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma
„Dluhy občanů a jejich důsledky“
vypracovala samostatně s využitím literatury a informací,
na něž odkazuji.

V Praze dne 3. května 2012

Veronika Kristejnová

P o d ě k o v á n í

Tímto bych chtěla poděkovat
panu Ing. Luboši Smrčkovi, CSc.,
za odborné vedení mé diplomové práce a za jeho připomínky,
které mi pomohly tuto práci vypracovat.

Název diplomové práce:

Dluhy občanů a jejich důsledky

Abstrakt:

Diplomová práce se zabývá tím, jak lidé nakládají se svými peněžními prostředky. Zaměřuje se na využívání úvěrových produktů občany, vývoj dluhů obyvatel a možné dopady zadluženosti. Důsledky nesplácení začínají vymáháním dluhu, ať už prostřednictvím nejrůznějších společností nebo soudního exekutora. Práce se proto věnuje exekučnímu řízení a dále pokračuje insolvenčním řízením. Neboli jaké jsou možnosti řešení dlužnickovy situace, pokud je v úpadku a není schopen hradit své závazky. Probírá se konkurs a oddlužení. Součástí práce je dotazníkové šetření, které zkoumá postoje respondentů, tj. jak hospodaří se svými penězi, jaký mají názor na reklamy na úvěry a půjčky, zda se zadlužili a měli problémy se splácením. Na závěr jsou uvedena doporučení, jak přistupovat k zadlužování odpovědně a probíráno je rovněž téma finanční gramotnosti.

Klíčová slova:

dluhy, exekuce, insolvence, peníze, finanční gramotnost

Title of the Master's Thesis:

Debts of citizens and their consequences

Abstract:

This thesis is concerned how people can handle with their finances with a focus on the use of credit products, debts and the potential impact of debts. Consequences of default are efforts of creditors to get money back, whether through specialized companies or judicial executor. The thesis deals with enforcement proceedings and then with insolvency proceedings. So what are possible solutions of debtor's situation if debtor is unable to pay his obligations. Bankruptcy and debt relief is described. There is also a survey that examines people's attitudes to manage their money, to advertisement for credits, whether people borrow money and have repayment problems. In conclusion there is recommendation how to repay your debts, how to deal with debt responsibility, and there is also a very discussed topic about financial literacy.

Key words:

debts, seizure, insolvency, money, financial literacy

Obsah

Úvod	1
Metodika.....	2
1 Osobní a rodinné finance.....	3
1.1 Jak lidé nakládají se svými peněžními prostředky	3
1.2 Úvěry a půjčky	9
1.2.1 Úvěrové registry	10
1.2.2 Ochrana spotřebitele v oblasti úvěrů	12
1.2.3 Reklamy na půjčky a úvěry	13
1.2.4 Způsoby, jakými se lze zadlužit	16
1.2.5 Vývoj úvěrů	19
1.2.6 Problémy se splácením úvěrů.....	27
2 Důsledky dluhů.....	33
2.1 Vymáhání dluhu a exekuce	33
2.1.1 Vymáhání vlastními silami, činnost inkasních agentur, firem vymáhajících pohledávky a dalších	33
2.1.2 Vymahači versus soudní exekutoři.....	36
2.1.3 Institut soudního exekutora	37
2.1.4 Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti...38	
2.2 Úpadkové řízení	53
2.2.1 Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání.....	54
2.2.2 Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) 55	
2.2.3 Insolvence v praxi	64
2.2.4 Exekuce versus insolvence	65
3 Dotazníkové šetření	67
3.1 Struktura dotázaných.....	67
3.2 Výsledky dotazníkového šetření	69
3.3 Společné rysy jednotlivých kategorií a souvislosti	75
3.4 Shrnutí	81
4 Doporučení	82
4.1 Odpovědné zadlužování	82
4.1.1 Navigátor bezpečného úvěru	84

4.1.2	Koeficient rozumného zadlužení.....	85
4.2	Jak splatit své dluhy	87
4.3	Prevence	88
4.3.1	Finanční vzdělávání.....	89
4.3.2	Finanční gramotnost	90
4.3.3	Zákon přitažlivosti.....	92
Závěr.....		93
Seznam literatury.....		95
Monografie		95
Zákony a vyhlášky.....		95
Internetové zdroje		96
Seznam zkratk.....		102
Seznam tabulek.....		102
Seznam grafů		102
Seznam příloh.....		103
Přílohy		104
Příloha 1 Jak dluh roste – odměny advokátů a exekutorů a další náklady		104
Příloha 2 Dotazník.....		105

Úvod

Podíváme-li se několik let zpátky, zjistíme, že generace našich rodičů byla vychována v jiném duchu. Dříve platilo pravidlo, že život na dluh není nic dobrého. Naopak mnozí lidé dnes si neumí život bez jakékoliv půjčky představit. Zadluženost občanů vzrostla za posledních deset let mnohonásobně. Podporou tomu byla značná propagace finančních zprostředkovatelů a v podstatě snadný přístup k půjčkám nejrůznějšího druhu, počínaje půjčkami na bydlení či na automobil a konče u půjček na dárky a dovolenou. Další příčinou stoupajících dluhů může být uvažování v krátkodobém horizontu. Lidé se naučili uspokojovat své potřeby v podstatě okamžitě, nepřemýšlejí nad tím, zda je půjčka vhodná a jaké jsou její důsledky.

V této práci budou předmětem mé pozornosti občané a jejich peníze, zejména ty vypůjčené, a co všechno mohou způsobit. V posledních letech totiž roste počet lidí, kteří přecenili své finanční možnosti a nejsou schopni splácet své dluhy, dostali se do finančních problémů a najednou nevědí, jak z toho ven. Člověk se může snažit nepříznivou finanční situaci vyřešit pomocí svého aktivního přístupu, kdy se pokusí domluvit s věřiteli. Pokud zjistí, že všechny své závazky není schopen splácet a dluhy mu „přerostly přes hlavu“, jako poslední záchranu mu zákon nabízí možnost oddlužení. Jestliže ovšem dlužník nebude situaci řešit, pravděpodobně se dostane do rukou vymahačů nebo na jeho majetek bude nařízena exekuce. Zaměřím se proto na vymáhání dluhů a na průběh exekučního a insolvenčního řízení.

Dnešní děti a mládež vyrůstají v prostředí, kde jsou peníze pro mnohé problémem. Na trhu je široká škála úvěrových produktů, nabízených nejrůznějšími subjekty, čímž roste riziko špatné volby. Zajímá se proto budu o finanční vzdělávání, které pomáhá občanům s vytvořením správného povědomí o nebezpečí půjček a následných dluhů. Dále o možnosti, pomocí kterých lze změnit přístup mladé generace k penězům, a jak naučit lidi lépe s penězi hospodařit. Jak lze předcházet problémům se splácením – jak se chovat, abychom byli schopni dostát svým závazkům, jak odpovědně zvážit, zda je úvěr potřebný a můžeme si ho opravdu dovolit.

Cílem této práce je provést analýzu, jak občané hospodaří se svými peněžními prostředky. Zaměřím se na využívání úvěrových produktů, vývoj dluhů a jejich důsledky, jako je vymáhání dluhů, exekuce, insolvence. V rámci vlastního šetření se pokusím objevit vazby, které nenajdeme ve veřejných statistikách. Dále se budu snažit nalézt způsoby, jak se s nepříznivou finanční situací vypořádat, včetně stanovení doporučení, jak si udržet dluhy pod kontrolou a mít o své finanční situaci přehled.

Metodika

Nejdříve v rámci této práce pracuji se systémem ARAD¹, což je systém časových řad statistických údajů. Jedná se o veřejnou databázi, která je součástí informačního servisu České národní banky (dále také ČNB). Většina údajů pochází ze statistických zpracování, která jsou realizována přímo v ČNB. Najdeme zde ale také data, která jsou převzata z externích zdrojů, například Českého statistického úřadu (dále také ČSÚ). Pracuji především s daty, která najdeme v kategorii Měnová a finanční statistika – Bankovní statistika nebo Měnová statistika. Data zde získaná představují vklady a úvěry domácností a obyvatelstva, úrokové sazby vkladů a úvěrů. Dále pracuji i s ostatními ukazateli, jako jsou Cenové údaje ČNB, kde najdeme vývoj inflace.

Používám rovněž statistiky ČSÚ. Jedná se o údaje z národních účtů, především hrubý domácí produkt České republiky, hrubý disponibilní důchod domácností, výdaje na konečnou spotřebu domácností a hrubé úspory domácností. Kromě toho data týkající se nezaměstnanosti, finančních aktiv domácností a půjček poskytnutým domácnostem.

Další data, která jsem potřebovala ke zhodnocení finanční situace občanů, jsem získala na webových stránkách Exekutorské komory České republiky. Jednalo se o statistiky exekucí, kolik bylo v kterém roce nařízených exekucí, kolik ukončených a neukončených apod. Poté jsem na internetových stránkách společnosti Creditreform s.r.o. vyhledala data ohledně vývoje insolvencí v České republice od roku 2008.

Ze získaných dat jsem vytvořila tabulky a grafy v aplikaci Microsoft Office Excel, které jsou součástí práce, a průběžně na ně odkazuji.

V textu odkazuji na zákon o spotřebitelském úvěru a často na zákony, které se zabývají exekucím a insolvenčním řízením. Mimo jiné jsem použila vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ČR, které stanovují výši odměn advokátů či exekutorů a další jejich náklady.

Vlastní průzkum jsem provedla na základě mnou sestaveného dotazníku. Než jsem dotazník uveřejnila, otestovala jsem ho na okruhu svých známých. Jejich připomínky jsem zakomponovala a dotazník podle toho upravila. Na základě doporučení jsem původně vytvořený dotazník zkrátila, aby nebyl příliš dlouhý. Poté jsem ho uveřejnila. Zhodnocení jednotlivých otázek průzkumu jsem prováděla pomocí aplikace Microsoft Office Excel.

¹ ARAD systém časových řad. ČNB [online]. [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/docs/ARADY/HTML/index.htm>

1 Osobní a rodinné finance

Řídit své osobní či rodinné finance znamená mít nad svými financemi kontrolu. Jde tedy o vytvoření představy o své finanční budoucnosti, která se týká celé rodiny, proto by ji měla také celá rodina řešit. Mluvíme o naplňování cílů, stanovení si určité životní úrovně, na které se chceme pohybovat. Diskutovány by měly být zásadní otázky, například bydlení, zda žít ve vlastním nebo v pronájmu, záležitost dopravních prostředků, zda každý potřebuje svůj automobil, ale mělo by se hovořit také o tom, kde a jak trávit dovolenou, kolik peněz vynakládat na dárky apod. Rodina by měla vytvářet rodinný rozpočet, snažit se splnit stanovené cíle, ale neměla by ani zapomínat na rizika, která je ohrožují. Aby to v praxi fungovalo, musí se na daném rozpočtu shodnout všichni členové rodiny a následně ho dodržovat. Samotné vytvoření je pak klíčovou otázkou. Kdo si v dnešní době sestavuje rozpočet? Kolik občanů má nejen přehled o svých příjmech a výdajích, ale má je také pod kontrolou a řídí je?

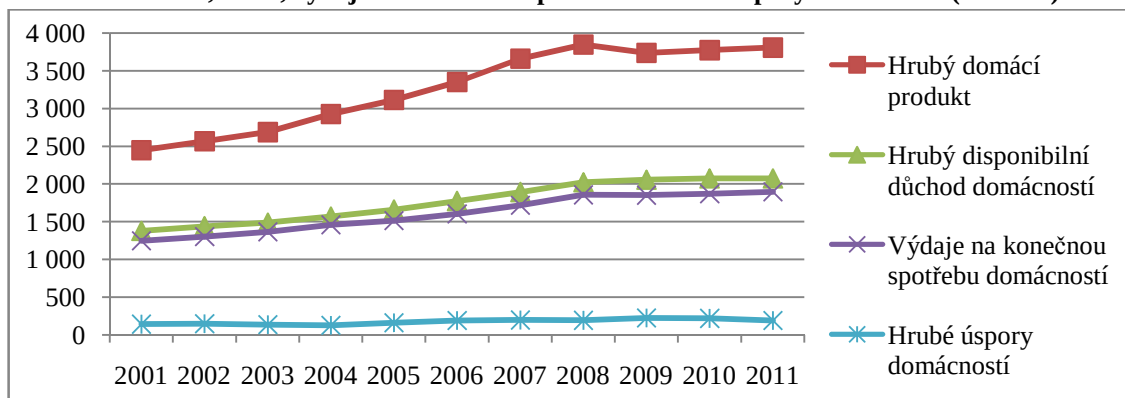
Pro dnešní společnost je typický spotřební způsob chování². S tím je spojeno i posuzování ostatních rodin a domácností. Nepoměřují se podle spokojenosti rodiny, jaká vládne harmonie či jak se lidé mají rádi. Lidé se nejčastěji navzájem porovnávají podle toho, kolik kdo má peněz. Přitom ve skutečnosti nejde o skutečné bohatství, protože to je těžko pozorovatelné, ale právě o ukazovaný majetek. Člověk, který má peníze a neutrácí je, je považován v podstatě za chudého. Stejně tak by na tom byl občan, který by se striktně řídil svým sestaveným rozpočtem. Jak to tedy rodiny dnes dělají? Zpravidla se chovají impulzivně podle vzniklé situace. Finanční otázka není v rodinách příliš probírána. Přínejmenším do okamžiku, než zjistí, že nestačí hradit závazky včas, nebo nastanou jiné problémy. Pak se naopak hledá viník, kdo málo vydělává a kdo víc utrácí.

1.1 Jak lidé nakládají se svými peněžními prostředky

V posledních deseti letech můžeme pozorovat změny v chování občanů České republiky. Zatímco v minulosti byla typickým rysem domácností jejich spořivost, poté se začaly orientovat spíše na spotřebu. Růst příjmů je ve své podstatě kompenzován vyšší spotřebou, což je také patrné z grafu 1.1. Vidíme, že hrubý domácí produkt (dále také HDP) České republiky v době začínající ekonomické krize, v roce 2008, zpomalil tempo růstu z 9,3 % předchozího roku na 5,1 % a za rok 2009 dokonce o 2,8 % klesl. Poté byl jeho růst velmi mírný, ani ne 1%. U domácností hrubý disponibilní důchod (dále také HDD) stále rostl. V roce 2008 a 2009 tedy nebyl dopad na domácnosti tak výrazný, jako na celkovou ekonomiku. Je ale pravdou, že zatímco v roce 2008 růst HDD představoval 7,1 %, o rok později zaznamenal 1,7 % a vloni pouhé 0,03 %. Domácnosti jsou tedy ovlivněny se zpožděním.

² SMRČKA, Luboš. *Rodinný rozpočet a společnost spotřeby: (staronový pohled na osobní finance a bohatství)*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2008, 313 s. ISBN 978-80-86946-78-8 (Váz.), s. 134-137

Graf 1.1 HDP, HDD, výdaje na konečnou spotřebu a hrubé úspory domácností (mld. Kč)

Zdroj: Autorka podle ČSÚ³

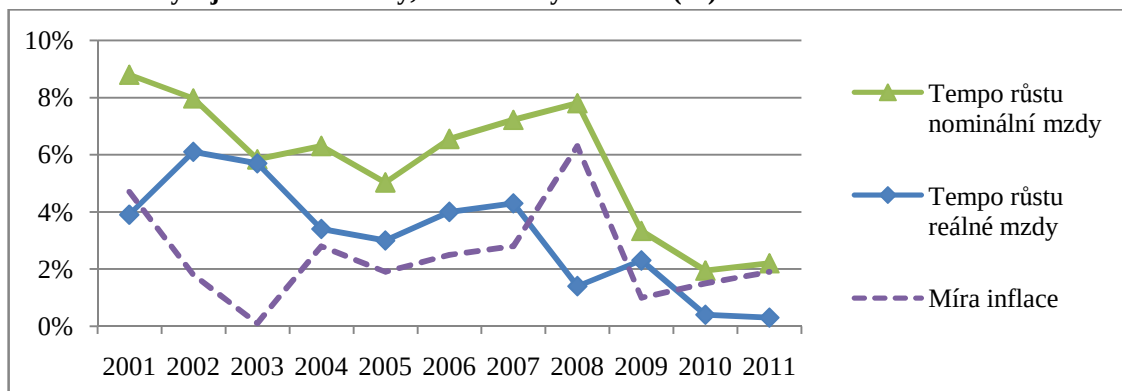
Od roku 2001 do konce roku 2011 vzrostla průměrná hrubá měsíční mzda o 9 941 Kč, konkrétně z 14,3 tis. Kč na 24,3 tis. Kč. Meziroční změny průměrné hrubé nominální mzdy můžeme vidět na grafu 1.2. Nejvyšší tempo růstu mezd bylo v roce 2001, kdy dosahovalo 8,8 %, následně klesalo, poté v letech 2006 až 2008 opět rostlo až na 7,8 % a následně znovu začalo padat. Na příjmy obyvatel má rozhodující vliv především situace na trhu práce. Okolnosti spjaté s krizí ovšem nezpůsobily snížení celkového objemu mezd⁴, přestože o práci přišly tisíce lidí. Důvodem pravděpodobně bude propuštění lidí zejména s nižšími příjmy.

Na koupěschopnost obyvatelstva nemá vliv pouze jeho příjem, nominální mzda, kterou obdrží, ale také míra inflace. Pokud zkombinujeme tyto dva ukazatele, od nominální mzdy odečteme míru inflace, dostáváme reálnou mzdu. Jak se do reálné mzdy domácností promítne buď inflace nebo růst/pokles nominálních mezd, ukazuje graf 1.2. Například v roce 2008 se na poklesu reálných mezd podepsala především rostoucí inflace. Naopak v roce 2009 se reálné mzdy ve srovnání s předchozím rokem mírně zvýšily, jelikož došlo k většímu poklesu inflace než poklesu nominálních mezd. Růst míry inflace v posledních třech letech mají na svědomí zejména rostoucí ceny pohonných hmot, potravin a zemního plynu. Klesající přírůstky nominálních mezd jsou důsledkem světové hospodářské krize. V roce 2011 inflace dosahovala téměř hodnoty růstu nominálních mezd. Z toho plyne, že zpomalil růst reálných mezd na 0,3 % a lidé měli reálně v podstatě stejně, jako předchozí rok.

³ Hrubý domácí produkt – Časové řady ukazatelů čtvrtletních účtů: Tab_S1 Transakce s produkty a rozdělovací transakce podle sektorů. ČSÚ [online]. 2012-30-03 [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hdp_cr

⁴ DUBSKÁ, Drahomíra. České domácnosti: dopady krize na hospodaření s penězi. ČSÚ [online]. 2010-12-29 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/3681419610.doc>

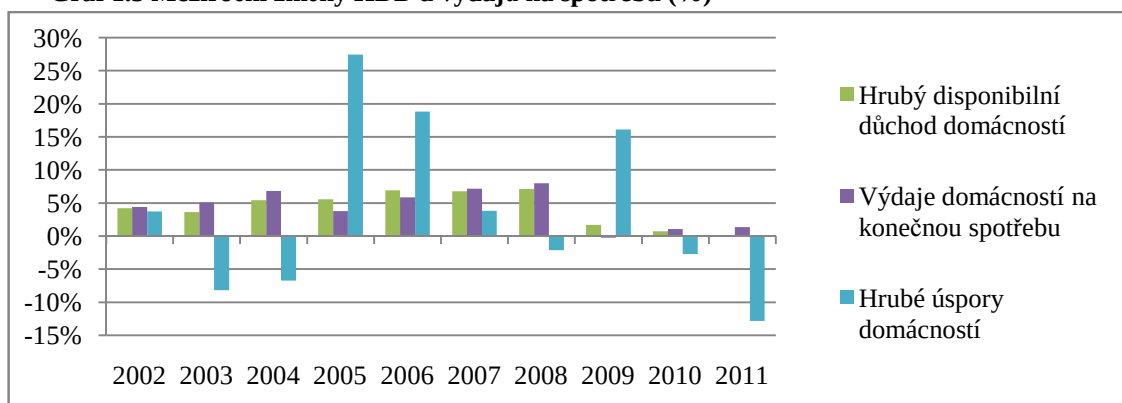
Graf 1.2 Vývoj nominální mzdy, reálné mzdy a inflace (%)

Zdroj: Autorka podle ČNB – databáze časových řad ARAD

Výdaje domácností na konečnou spotřebu vyjadřují hodnotu zboží a služeb, která je hrazena z jejich disponibilního důchodu. Tyto výdaje stoupaly v letech 2001 až 2004, přičemž poměrně vysokého tempa růstu 6,8 % dosáhly právě za rok 2004 (viz graf 1.3). K další akceleraci došlo především v letech 2006 až 2008, kdy v roce 2008 bylo tempo růstu 8%. V absolutní výši mluvíme v roce 2001 o částce 1 246 mld. Kč a v roce 2008 o 1 857 mld. Kč. Příjmy českých domácností a hlavně jejich využití zpočátku nereagovaly na přicházející krizi. Za rok 2008 výdaje vzrostly o 137 mld. Kč (o 8 %). Ani míra zaměstnanosti nereagovala hned. Reakce se objevily až další rok, v roce 2009, kdy ve srovnání s předchozím rokem začala stoupat nezaměstnanost a výdaje domácností na spotřebu zůstaly v absolutních částkách téměř na stejné úrovni (na grafu 1.3 znázorněno nulovou meziroční změnou). Za poslední dva roky se dostala spotřeba domácností zase do mírného tempa růstu, který představoval 1 % a 1,4 % při celkové výši 1 897 mld. Kč za rok 2011.

Graf 1.3 Meziroční změny HDD a výdajů na spotřebu (%)

Zdroj: Autorka podle ČSÚ a vlastních výpočtů

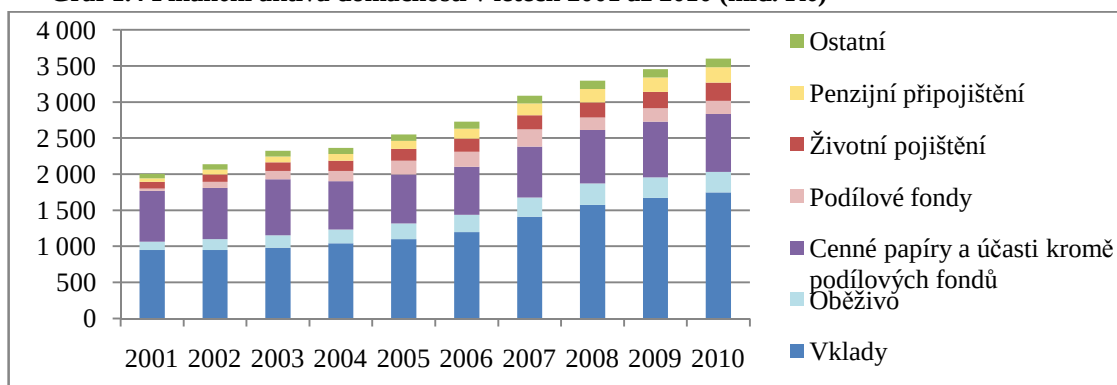
Hrubé úspory domácností zjistíme jako rozdíl disponibilního důchodu domácností a výdajů na konečnou spotřebu domácností, upravený o změny čistého podílu domácností na rezervách penzijních fondů. Hrubé úspory domácností proto zpravidla mají opačný vývoj, než výdaje na konečnou spotřebu (viz graf 1.3). V období, kdy výdaje domácností na konečnou spotřebu meziročně rostou, úspory meziročně klesají a naopak. V roce 2001 dosahovaly částky 141 mld. Kč, během let 2003 a 2004 klesly na 125 mld. Kč (při meziročních změnách minus 8 % a minus 7 %). Největší růst byl

zaznamenán v roce 2005, kdy se hrubé úspory domácností zvýšily o 34 mld. Kč (27 %), ovšem poté tempo růstu do roku 2008 zpomalovalo. Až během roku 2009 došlo opět k růstu (16 %), kdy hrubé úspory dosáhly svého prozatímního maxima 224 mld. Kč. Za poslední dva roky zaznamenaly opět úbytek na 190 mld. Kč, tempo růstu bylo záporné (minus 3 % a minus 13 %).

Míra hrubých úspor vyjadřuje podíl hrubých úspor domácností na hrubém disponibilním důchodu domácností v daném roce. Zatímco v roce 2001 byla 10,3 %, v roce 2004 byli lidé ochotni odložit ze svého disponibilního důchodu pouhých 8 %. Naopak nejvíce peněz se lidé vzdali v roce 2009, a to celých 10,9 %. V loňském roce tato hodnota klesla na 9,1 %.

Existuje mnoho možností, kam lze umístit či investovat volné prostředky. Jednotlivé příležitosti se od sebe značně liší, ať už dobou, na kterou se lidé peněz vzdávají za účelem jejich zhodnocení, nebo rizikem, které je s tím spojeno. Vývoj finančních aktiv domácností je znázorněn v grafu 1.4. Do finančních aktiv domácností v systému národních účtů patří: oběživo a depozita, cenné papíry a jiné účasti, finanční deriváty, úvěry, akcie a ostatní účasti, pojistné technické rezervy (čistý podíl domácností na rezervách životního pojištění a penzijních fondů, předplacené pojistné a rezervy na nevyrovnané pohledávky), ostatní pohledávky.

Graf 1.4 Finanční aktiva domácností v letech 2001 až 2010 (mld. Kč)

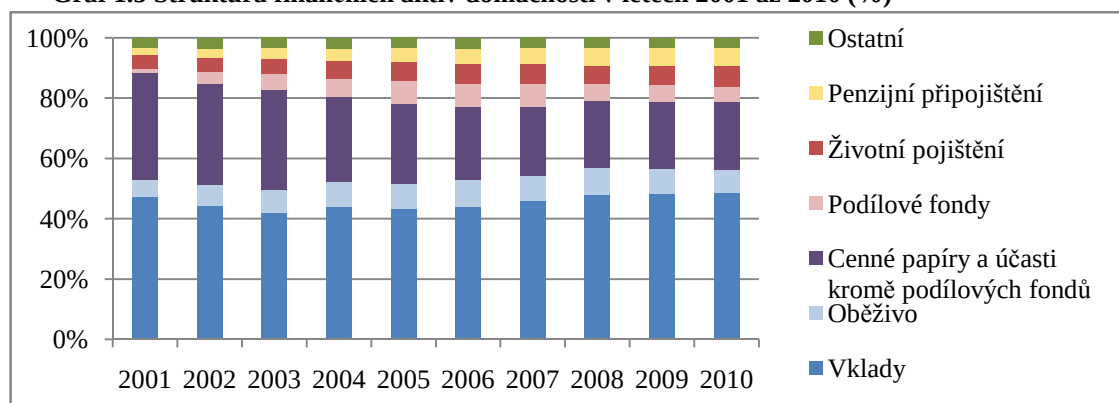
Zdroj: Autorka podle ČSÚ⁵

V posledních deseti letech se odehrály změny ve struktuře finančních aktiv českých domácností, jak ukazuje graf 1.5. Do roku 2007 můžeme pozorovat změnu orientace od tradičních forem spoření, kterými jsou termínované a netermínované vklady u bank, k alternativním způsobům. Mezi alternativní způsoby nakládání s peněžními prostředky patří podílové fondy, životní pojištění, penzijní připojištění, přímé investice do cenných papírů a hotovost neboli oběživo. Podílové fondy se těšily oblibě do roku 2007, než se do nich promítla globální finanční krize. Způsobila propady hodnot podílových fondů, které byly vázány na akciové trhy, a ztráty z přímých investic do cenných papírů. Účasti domácností v podílových fondech v roce 2007 tvořily téměř 8% podíl na finančních aktivech, s hodnotou 238 mld. Kč. V následujících letech však klesly a v roce 2010

⁵ Databáze Ročních národních účtů: Tabulka ST001415 Domácnosti: konečná rozvaha. ČSÚ [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.casrady_sek

dosahovaly hodnoty 183 mld. Kč a jejich podíl na celku představoval 5 %. Ostatní cenné papíry a účasti zaznamenaly trvalý mírný pokles na finančních aktivech domácností, a to z 35 % v roce 2001 na 22 % v roce 2010, kdy dosahovaly částky 803 mld. Kč. Podíl životního pojištění na celkovém úhrnu finančních aktiv domácností dlouhodobě mírně roste. Zatímco v roce 2001 činil jeho podíl 4,6 %, na konci roku 2010 to bylo již 7 %, v absolutním vyjádření 250 mld. Kč. Úspory v penzijním připojištění měly podobný průběh, pozvolný růst, což se odráží nejen v počtu připojištěných osob, ale také v průměrné měsíční částce uložených peněz. V posledních deseti letech stouply o 170 mld. Kč a v roce 2010 byl jejich podíl na finančních aktivech domácností 6% s částkou 216 mld. Kč. Oběživo držené domácnostmi pomalu rostlo do roku 2008, kdy jeho podíl na celku byl 9 %. Za poslední uplynulé roky klesl na necelých 8 %, absolutní hodnota v roce 2010 byla 285 mld. Kč. Vklady domácností tvoří téměř 50 % celkových finančních aktiv. Jejich nižší podíl byl zaznamenán v letech 2002 až 2006, konkrétně nejnižší v roce 2003, kdy činil 42 % s částkou 980 mld. Kč.

Graf 1.5 Struktura finančních aktiv domácností v letech 2001 až 2010 (%)

Zdroj: Autorka podle ČSÚ a vlastních výpočtů

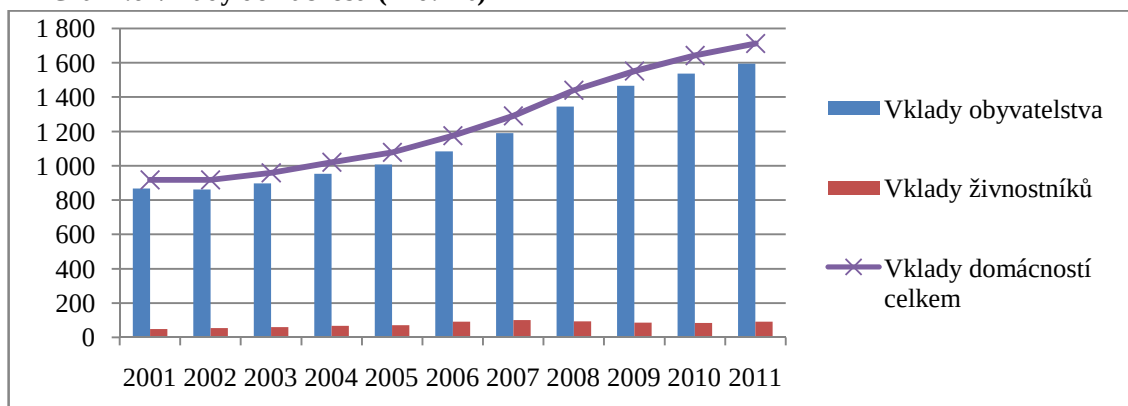
Ted' se vrátím k tradičním formám spoření. Spořicí produkty jako jsou spořicí účty a termínované vklady mají výhodu pravidelného zhodnocování uložených prostředků. Občané uloží své finanční prostředky na nějakou dobu do banky či záložny a dále se o ně nemusí aktivně starat. Tyto instituce s těmito penězi nakládají podle svého uvážení, ovšem pod dozorem České národní banky. Peníze mohou investovat do cenných papírů, nemovitostí, poskytovat jiným klientům v podobě úvěrů a hypoték, nebo je mít uložené u centrální banky v podobě povinných minimálních rezerv. Dále, pokud je daná banka či záložna členem Fondu pojištěných vkladů⁶, máme naše vklady automaticky stoprocentně pojištěny do výše přibližně 2,5 mil. Kč. Za to, že jsme příslušné instituci své peníze svěřili, dostáváme odměnu v podobě úroku. Ten se vyjadřuje úrokovou mírou, která se sjednává na určité období, nejčastěji rok. Například úroková míra 10 % p. a. (per annum = ročně). A právě výše úrokové míry bývá hlavní kritériem pro výběr konkrétního produktu.

Ke konci roku 2011 překonaly vklady domácností částku 1,7 bilionu korun. Na konci roku 2002 se pohybovaly kolem 0,9 bilionu korun. Za posledních 10 let vzrostly

⁶ Kolik je pojištěno. *Fond pojištění vkladů* [online]. [cit. 2012-03-03]. Dostupné z: <http://www.fpv.cz/cs/kolik-je-pojisteno.html>

vkłady domácností 1,9krát. Tempo růstu těchto vkladů se stabilně zvyšovalo až do roku 2008, kdy dosahovalo 13 %. Tento trend se změnil s příchodem světové hospodářské krize. Vklady sice stále rostou, ale mnohem pomaleji. V roce 2011 oproti roku 2010 stouply vklady občanů o necelá 4 %. Vklady živnostníků se na celkových vkladech domácností podílejí stále přibližně stejně, zhruba 6 %. Lehký nárůst proběhl pouze v letech 2006 a 2007. Jak ukazuje graf 1.6, zásadní podíl tvoří vklady obyvatelstva.

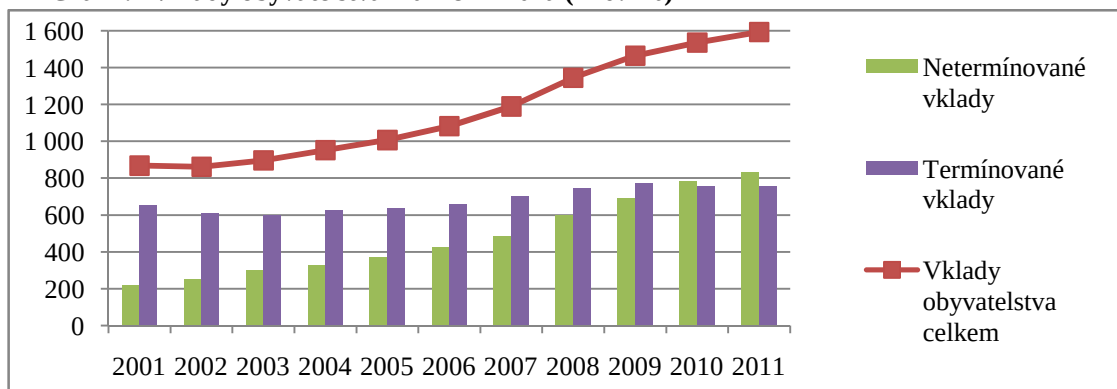
Graf 1.6 Vklady domácností (mld. Kč)

Zdroj: Autorka podle ČNB – databáze časových řad ARAD

Vklady obyvatelstva se v základním dělení rozlišují na vklady termínované a netermínované. Na grafu 1.7 je znázorněn stabilní růst netermínovaných vkladů, který byl v průměru 15 % ročně. V roce 2001 byla výše netermínovaných vkladů 217 mld. Kč, v roce 2011 dosáhly částky 835 mld. Kč. Netermínované vklady jsou tvořeny zejména penězi, které jsou umístěné na běžných účtech. Druhou zmíněnou skupinou jsou termínované vklady, které za uplynulou dekádu stouply o necelých 108 mld. Kč. Celkový přírůstek vkladů činil 726 mld. Kč. Termínované vklady se tedy na celkových vkladech podílejí stále menší měrou. Zatímco jejich podíl v roce 2001 byl 75 %, v roce 2011 činil 48 %. Co se týče tempa růstu, nejvyšší bylo v letech 2007 a 2008, kdy dosahovalo hodnot 6,7 a 6,4 %. Největší pokles byl zaznamenán v roce 2002 se zápornou hodnotou 5,8 %, následoval rok 2003 a 2010 s tempem růstu minus 2,3 %. Stále menší oblíbenost termínovaných vkladů pravděpodobně pramení z omezení možnosti manipulovat se svými peněžními prostředky. Obzvláště po roce 2009 ubývá lidí, kteří jsou ochotni do dohodnutého termínu na peníze „nesahat“.

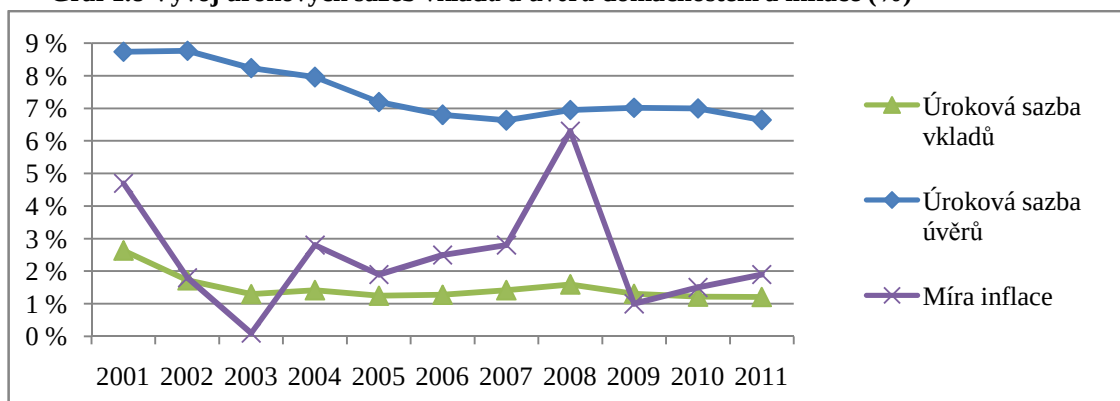
Graf 1.7 Vklady obyvatelstva Kč + cizí měna (mld. Kč)

Zdroj: Autorka podle ČNB – databáze časových řad ARAD

Zdůvodnění, že pokles využívání termínovaných vkladů obyvatelstva na počátku pozorovaných let způsobily nízké úrokové sazby bank, díky nimž by tak termínované vklady přinesly obyvatelstvu slabé výnosy, není úplně správné. Pravdou je pouze první polovina věty, že nízké sazby bank vedly k poklesu vkladů a naopak. Pro většinu občanů jsou úrokové míry podle sazebníků bank jedním z hlavních kritérií sloužících k rozhodnutí o uložení peněz. Ovšem lidé zapomínají na inflaci a skutečnost, že vývoj reálných sazeb je odlišný. Například v roce 2003 bylo nízké tempo růstu vkladů (4 %) při nízké úrokové sazbě vkladů (1,3 %), ale inflace dosahovala hodnot ještě nižších (0,1 %). Lidé, kteří uložili peníze do bank v tomto roce, tak na vkladech vydělali. Naopak v roce 2007 a 2008, kdy úrokové sazby depozit mírně vzrostly, stoupl i tempo růstu vkladů obyvatel, ovšem při záporných reálných úrokových sazbách (viz graf 1.8).

Graf 1.8 Vývoj úrokových sazeb vkladů a úvěrů domácnostem a inflace (%)

Zdroj: Autorka podle ČNB – databáze časových řad ARAD

1.2 Úvěry a půjčky

Co lidé dělají, když nemají dostatek vlastních finančních prostředků? Jedna možnost, jak danou situaci vyřešit, je půjčit si peníze cizí. I to je cesta, jak dosáhnout svých cílů, jak zvládnout určitou situaci. Neměli by ale zapomínat zamyslet se, zda se jim vyplatí si půjčit. Existují dva druhy dluhů: dobré a špatné⁷. Dobrý dluh je takový, který nás přibližuje k finanční nezávislosti. Cizí peníze nám jsou poskytnuty levně a my můžeme své peníze využít lépe. Například si vezmeme hypoteční úvěr a vlastní peníze investujeme. Samozřejmě musí platit předpoklad, že investujeme tam, kde se nám peníze zhodnotí více, tzn., bude potřebně vyšší úrok, tj. vyšší než u hypotéky. Nebo pokud využijeme hypotéku, abychom si pomohli od drahého nájmu. Hypotéka bude dobrým dluhem opět pouze v případě, kdy celkové výdaje, které budeme s placením bytu mít, budou nižší než placené nájemné. Na druhé straně stojí špatné dluhy. Vysávají peníze z peněženek a člověk je chudší a chudší. Neboli situace, kdy jsou výdaje větší než příjmy. Typickými špatnými dluhy jsou veškeré spotřebitelské úvěry, půjčky na auto, televizi, dovolenou, dárky. Ale může to být i hypotéka na vlastní bydlení. Tyto dluhy nám pomohou dosáhnout krátkodobého cíle (mít hned auto a smět ho používat).

⁷ SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. SYROVÝ PETR. *Osobní finance: řízení financí pro každého*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 207 s. Osobní a rodinné finance. ISBN 978-80-247-3813-0 (BROŽ.), s. 184

Ale z hlediska dlouhodobého se nám ostatní cíle vzdalují a existuje nemalé riziko, že se objeví nějaký problém.

Ten, kdo se rozhodne si půjčit, může vybírat ze široké škály úvěrů v bankovním i nebankovním sektoru. Věřitel, který půjčuje finanční prostředky, požaduje odměnu, kterou nazýváme úrokem. Zde vyjadřuje riziko, s jakým budou jeho prostředky v čase znehodnoceny. Dlužníkovi úroková sazba říká, jakou část jistiny musí zaplatit za půjčku za stanovenou dobu.

Obsáhlejší oproti úrokové sazbě je roční procentní sazba nákladů (dále také RPSN)⁸. Tou se rozumějí celkové náklady úvěru pro spotřebitele. Vyjadřuje se jako roční procentní podíl z celkové výše úvěru. Do celkových nákladů úvěru patří veškeré náklady včetně úroků, provizí, daní a dalších poplatků, které spotřebitel musí zaplatit v souvislosti s úvěrem a které jsou věřiteli známy. Započítávají se do nich i náklady související s doplňkovými službami úvěru, například pojistné, je-li nezbytné pro získání úvěru nebo pro jeho získání za nabízených podmínek. RPSN slouží jako pomůcka pro srovnání nákladovosti úvěrů. V porovnání s úrokovou sazbou zahrnuje více informací, proto z hlediska celkových nákladů věřitele popisuje úvěr přesněji. Poplatky spojené s poskytnutím úvěru mnohdy představují významnou nákladovou položku. Výhodou je, že povinnost uvádět RPSN je stanovena zákonem o spotřebitelském úvěru. Přirozeně nic není dokonalé, i RPSN může být zkreslené. Jednorázové poplatky se rozpouštějí v měsíčních splátkách, proto čím je doba splatnosti úvěru kratší, tím je RPSN větší. Není vhodné porovnávat úvěry s různou dobou splatnosti, navzdory tomu, že mají stejnou výši úvěru i stejné poplatky.

1.2.1 Úvěrové registry

Úvěrové registry⁹ jsou databáze informací o klientech, kteří si půjčili peníze od finanční instituce. Je to celosvětově používaný nástroj, který využívají finanční instituce v bankovní i nebankovní sféře. Slouží k objektivnímu posouzení současných a budoucích klientů z hlediska rizika nesplacení úvěrových produktů. Kromě varovných informací se zde ale standardně dají zjistit i pozitivní údaje o klientovi, například o jeho bonitě, důvěryhodnosti a platební morálce. Každý klient si tak vytváří svoji úvěrovou historii, která je pomocí těchto registrů evidována. Jste-li klient známý a solidní, bude tak na vás pohlíženo i při další žádosti o úvěr. Pravděpodobně bude úvěr vyřízen rychleji, bez problémů a dostanete lepší podmínky, než klient neznámý či nedůvěryhodný.

⁸ Zákon č. 145/2010 Sb. o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů: § 10. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2010-04-21 [cit. 2012-03-06]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_spotr_uver_legCR_57562.html

⁹ Stručný průvodce úvěrovými registry. *Leasing & Loan Credit Bureau; Czech Credit Bureau* [online]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné z: <http://www.llcb.cz/sqlcache/pruvodceuverovymiregistry.pdf>

Mezi dva nejvýznamnější úvěrové registry v České republice patří Bankovní registr klientských informací a Nebankovní registr klientských informací. Organizátorem obou registrů je společnost Czech Credit Bureau, a.s.¹⁰

Bankovní registr klientských informací byl spuštěn v červnu 2002. Spravuje ho Czech Banking Credit Bureau, a.s. Shromažďuje informace od všech bank působících na trhu v České republice týkající se pohledávek, solventnosti a důvěryhodnosti klientů. Nachází se zde každý občan i fyzická osoba podnikající, která měla nebo má s některou členskou bankou uzavřenou úvěrovou smlouvu, případně o uzavření smlouvy žádá. Evidovány jsou pouze fyzické osoby, údaje o firmách zde nenajdete.

Nebankovní registr klientských informací byl spuštěn v polovině roku 2005. Provozovatelem registru je zájmové sdružení Leasing & Loan Credit Bureau. Na rozdíl od bankovního registru zde vypátráte informace také o právnických osobách.

V obou těchto registrech jsou evidovány údaje typu: jméno, rodné číslo / identifikační číslo, adresa, počet úvěrových smluv na daný subjekt a jejich výše, výše splátek. Vede se historie splácení závazků včetně informací o jejich zajištění. Souhlas se zpracováním osobních údajů banky nepotřebují. Výměnu informací o platební morálce, bonitě a důvěryhodnosti klientů jim povoluje zákon¹¹. U nebankovního registru je souhlas klientů nezbytný pro zaslání údajů do registru a zpravidla bývá součástí žádosti o úvěr. Souhlas je potřeba i pro vzájemnou výměnu dat mezi registry.

Centrální registr dlužníků České republiky (dále také CERD)¹² zprostředkovává zobrazení údajů z jednotlivých registrů ať už státní správy, bank či databází soukromých osob. Vyhledávání tedy probíhá v databázovém systému CERD, mezinárodním Centrálním registru dlužníků, bankovním a nebankovním registru klientských informací. Registr se od roku 1998 vypracoval na jediný databázový systém, který je řízen podle amerických a evropských standardů. Jeho účelem je vytvoření komplexního servisu, který se zaměřuje na správu pohledávek.

Informace zde získané mají pomoci s odhadem rizika, které pro vás plyne z budoucích transakcí s daným subjektem. Slouží bankovním a nebankovním institucím k zjištění důvěryhodnosti a spolehlivosti klientů. Umožňuje vyhledávat nesplacené závazky fyzických i právnických osob registrovaných v České republice. Registr by neměl sloužit pouze jako systém, který zaznamenává dlužníky. Součástí by měly být aplikace, které umožní vyhledávat o daném subjektu více informací, například z oblasti trestněprávní – články, které byly uveřejněny v renomovaných denících apod. Aplikace také umožňují dlužníky předat k prověření kompetentní organizaci jako je finanční úřad či policie.

¹⁰ Úvěrové registry. *Czech credit bureau* [online]. [cit. 2012-02-25]. Dostupné z:

<http://www.creditbureau.cz/%C5%98e%C5%A1en%C3%AD/Pages/%C3%9Av%C4%9Brov%C3%A9-registry.aspx>

¹¹ Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách: § 38a odst. 1. *Businesscenter.cz* [online]. [cit. 2012-02-25]. Dostupné z:

<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/banky/cast12.aspx>

¹² Proč využívat Centrální registr dlužníků? *Centrální registr dlužníků České republiky* [online]. [cit. 2012-02-25]. Dostupné z:

<https://www.centralniregistrdluzniku.cz/proc-se-registrovat-vyhody-registru-dluzniku.htm>; Vyhledávání v registru, přístup do

registru dlužníků. *Centrální registr dlužníků České republiky* [online]. [cit. 2012-02-25]. Dostupné z:

<https://www.centralniregistrdluzniku.cz/vyhledavani-v-registru.htm>

Aby bylo možné Centrální registr využít, je potřebná registrace na daných webových stránkách. Registr umožňuje kontrolovat závazky jiných subjektů, stejně jako ty vlastní (získáte zde výpis o vlastní bezdlužnosti). Dále máte možnost okamžitého odprodeje pohledávky nebo nahlížení do seznamu firem, které poškozují svým chováním jiné subjekty. Registr rovněž nabízí právní servis a využití osvědčených inkasních agentur bez nutnosti dalších finančních investic.

Důvod existence tohoto registru je zřejmý – snížení špatné platební morálky a zavedení účinné metody vlastního vymáhání pohledávek. Vyplatí se prověřovat stávající klienty, abyste byli schopni předejít situaci, kdy budete mít nedobytné nebo špatně dobytné pohledávky. Nemalé množství subjektů se díky špatné platební morálce svých klientů ocitlo v situaci, kdy následně samy nebyly schopny splácet závazky. Jakmile jednou dojde k poškození bonity vašeho jména, těžko se získává zpět. Výzkum registru ukázal, že více než 70 % poškozených věřitelů se mohlo této situaci vyhnout. Stačila by včasná kontrola klientů před poskytnutím půjčky. Snahou je nepůjčovat dlužníkovi, který je chronickým neplatičem a splácí starý úvěr úvěrem novým. Naopak dlužníkovi s pozitivní platební historií to může přinést různé výhody při žádosti o nový úvěr.

1.2.2 Ochrana spotřebitele v oblasti úvěrů

Dne 1. ledna 2011 nabyl účinnosti nový zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů¹³ (zcela nahradil do té doby platný zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách poskytování spotřebitelského úvěru).

Zákon pod pojmem spotřebitelský úvěr rozumí práva a povinnosti související s odloženou platbou, půjčkou, úvěrem nebo jinou obdobnou finanční službou, poskytovanou nebo přislíbenou spotřebiteli věřitelem nebo zprostředkovatelem. Vztahuje se na spotřebitelské úvěry s celkovou výší od 5 tis. Kč do 1,88 mil. Kč bez ohledu na délku jejich splatnosti. Jak je vidět, definice je hodně široká, proto je zúžena počtem výjimek, na které se zákon nevztahuje, jako jsou například:

- půjčky poskytnuté na bydlení, kde je půjčka zajištěna zástavním právem k nemovitosti,
- nájem nebo leasing, u něhož není sjednána povinnost nebo právo koupě po uplynutí určité doby,
- bezúplatné půjčky,
- některé půjčky poskytované zaměstnavatelem zaměstnancům atd.

Tento zákon ukládá širší informační povinnosti poskytovatelům úvěrů vůči spotřebitelům. Najdeme zde výčet povinných informací i způsob jejich poskytnutí. Například všechny poskytované informace musí být stejně výrazné. Nemělo by již docházet k tomu, že podstatné informace najdeme ve smlouvě velmi malým, téměř

¹³ CARBOL, Karel. Jaké změny přinesl nový zákon o spotřebitelském úvěru? *Sdružení obrany spotřebitelů* [online]. 2011-03-31 [cit. 2012-03-10]. Dostupné z: <http://www.spotřebitele.info/informani-kampa/252-jake-zmny-pinesl-novy-zakon-o-spotebitelskem-uvru.html>

nečitelným písmem. Poruší-li poskytovatel úvěru informační povinnost, hrozí mu pokuta až do výše 5 mil. Kč od státních dozorových orgánů, kterými jsou Česká obchodní inspekce a Česká národní banka. Dále musí banky v reklamních materiálech informovat o nákladech úvěru. Pokud se zmíní o ceně, musí být prezentována na jasném příkladu.

Má-li klient banky zájem o úvěrový produkt, musí mu banka poskytnout podrobné informace o tomto produktu. A to před uzavřením jakékoliv smlouvy, aby se klient mohl v klidu rozhodnout, zda mu daná nabídka vyhovuje. Jestliže je poskytnutí úvěrového produktu klientovi zamítnuto, banka mu to musí dát na vědomí. Provede tak pomocí písemného sdělení, které vychází z informací získaných v úvěrových registrech. Klient má právo na odstoupení od smlouvy o úvěru (bez sankcí a bez udání důvodu) do 14 dnů od okamžiku, kdy smlouva o úvěru nabyla platnosti. Učiní tak písemným oznámením. Povinností banky je poučit klienta o změně úrokové sazby a poplatků, která nastane kdykoliv v průběhu splácení úvěru. Na žádost klienta musí vyhotovit podrobný výpis z úvěru, který slouží klientovi k získání detailního přehledu o splácení úvěru.¹⁴

1.2.3 Reklamy na půjčky a úvěry

Vzhledem k široké nabídce úvěrových produktů a propagačnímu úsilí, které finanční instituce vyvíjely a vyvíjejí, se nyní na reklamy, tedy propagaci půjček, podívám blíže. Obecně platí, že reklamy ovlivňují každého z nás, přestože si to neuvědomujeme, natož abychom si to přiznali. Všichni ale vnímáme, co nám reklama sděluje a jak nám to sděluje, ať už ji vidíme na ulici v podobě billboardů, plakátů, nebo ji vidíme v televizi, na internetu, či posloucháme v rádiu. Samozřejmě záleží na každém, na kolik je ovlivnitelný, důvěřivý, jaké má vlastní zkušenosti atd. Některé reklamní slogany, které mají „lákavý“ charakter, uvádí tabulka 1.1.

¹⁴ ŠKVÁRA, Miroslav. *Finanční gramotnost*. 1. vyd. Praha: M. Škvára, 2011, 219 s. ISBN 978-80-904823-1-9, (BROŽ.), s. 152

Tabulka 1.1 Reklamní slogany

COFIDIS s.r.o. (Peníze na zavolanou)	Každý někdy potřebuje na rychlo půjčit peníze. COFIDIS – Váš specialista na rychlé půjčky po telefonu.
COFIDIS s.r.o. (Uskutečňte své plány)	Uskutečňte i Vy své plány s půjčkou COFIDIS. Nyní 100 tis. Kč za 2 405 Kč měsíčně. Stačí zavolat.
GE Money Bank, a.s. (Konsolidace půjček)	Privítejte se s penězi, s kterými jste už nepočítali. Převeďte všechny své půjčky do jediné k GE Money Bank a ušetřete na měsíční splátce.
GE Money Auto, s.r.o. (Nízké splátky)	Cena Vás už nemusí zajímat. Měsíční splátky jsou tak nízké, že si teď auto může dovolit opravdu každý.
Home Credit a.s. (Klobása a poctivě splácení)	Každému, kdo poctivě splácí, vrátíme 50 % úroků zpět.
Home Credit a.s. (Život je pes)	S novou půjčkou si můžete měnit výši splátek, takže potom budete platit jen tolik, kolik Vám vyhovuje.
Komerční banka, a. s. (Flexibilní hypotéka)	U Komerčky teď můžete přerušit splátky až na 3 měsíce.
Komerční banka, a. s. (Půjčka bez rizika)	Půjčka bez rizika s pojištěním schopnosti splácet – i Vy můžete mít půjčku na dovolenou.
Poštovní spořitelna (Era půjčky)	Lehce na ni dosáhnete.
Poštovní spořitelna (Úvěr na bydlení)	Dům, byt nebo chata na to ta-ta, na to ta-ta. I bez hypotéky získáte výhodný úrok. Nemusíte ručit nemovitostí a úvěr můžete splatit i předčasně.
Raiffeisenbank a.s. (Rychlá půjčka)	Do klubu Alfréde. Na služby, které dostanete u nás v bance, si zvyknete tak snadno. Například s rychlou půjčkou nabízíme až 200 tis. Kč bez ručitele a to u nás nemusíte mít ani účet.

Zdroj: Autorka podle Databáze televizních reklam¹⁵

Jeden čas bylo velice populární uvádění úrokových sazeb ve formě: úvěr již od 3,9 % ročně. Jenže realita byla oproti reklamním sloganům jiná. V reklamě totiž nebylo uvedeno, že aby byl úvěr poskytnut při této sazbě, musí si ho člověk vzít v konkrétní výši při dané době splacení apod. Aby nedocházelo ke „klamavému“ lákání lidí, proběhly změny v legislativě.

Je-li v reklamě na úvěr jakýkoliv údaj o nákladech úvěru, potom musí reklama podle zákona o spotřebitelském úvěru obsahovat jasným, výstižným a zřetelným způsobem formou reprezentativního příkladu následující informace:

- RPSN,
- výpůjční úrokovou sazbu spolu s údaji o veškerých poplatcích spojených s úvěrem,
- celkovou výši úvěru,

¹⁵ Databáze televizních reklam. *Databáze televizních reklam* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.televiznireklamy.cz/G.php>

- výši jednotlivých splátek a celkovou splatnou částku,
- dobu trvání úvěru,
- v případě spotřebitelského úvěru ve formě odložené platby za konkrétní zboží nebo službu jejich cenu a výši případné zálohy,
- informaci o povinnosti uzavřít smlouvu o doplňkové službě související s úvěrem, zejména pojištění, je-li uzavření takové smlouvy podmínkou pro získání úvěru.¹⁶

Po zavedení zmíněných legislativních změn v podobě nového zákona o spotřebitelském úvěru můžeme, zejména u reklam v televizi, pozorovat rozdělení finančních zprostředkovatelů na dva tábory. Jeden se zaměřuje na image reklamy a vtíp a veškerá čísla vynechává. Druhý tábor uvádí všechny požadované informace v podobě reprezentativních příkladů, například: „RPSN 15,7 %, roční úroková sazba 12,49 %, celková částka splatná spotřebitelem 80 472 Kč při výši úvěru 50 000 Kč, výši splátky 958 Kč a době trvání spotřebitelského úvěru 84 měsíců do 15. 2. 2018 (při datu poskytnutí úvěru 10. 2. 2011, datu první splátky 10. 3. 2011 a se splatností všech dalších splátek k 15. dni v měsíci počínaje 15. 4. 2011). Splátka zahrnuje poplatek za vedení účtu 49 Kč a poplatek za změnu výše a počtu splátek 10 Kč měsíčně. Za splnění podmínek Home Credit a.s. Více na homecredit.cz.“¹⁷

Reklamy by ale podle zákona měly splňovat také požadavek jasnosti a zřetelnosti reprezentativního příkladu. Jenže v mnoha reklamách je reprezentativní příklad uveden drobným písmem, které bývá jen velmi těžko čitelné. Z toho důvodu také ČNB navázala spolupráci s Radou pro rozhlasové a televizní vysílání.

1.2.3.1 Rada pro rozhlasové a televizní vysílání

Jednou ze současných priorit Rady ČR pro rozhlasové a televizní vysílání¹⁸ je v rámci monitoringu obchodních sdělení se zaměřit na reklamy propagující spotřebitelské úvěry. Při dohledu nad těmito reklamami spolupracuje od loňského roku s Českou národní bankou, která má na starosti kontrolu obchodních sdělení na úvěry a obdobné peněžní služby. Sporné reklamní spoty Rada pravidelně postupuje ČNB k vyhodnocení. Důvodem orientace na tuto oblast je skutečnost, že si uvědomují, jak významný dopad mohou mít tyto reklamy na nedostatečně informované spotřebitele. Jedním z úkolů Rady je posoudit stížnosti na reklamu, která probíhá nejen v televizi a v rádiu, ale také v tisku, na plakátovacích plochách, pomocí roznáškových služeb, v kinech a na internetu.

¹⁶ Zákon č. 145/2010 Sb. o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů: Příloha č. 1. [cit. 2012-03-10], ref. 8

¹⁷ HOVORKA, Jiří. Banky novými reklamami na úvěry riskují milionovou pokutu. *Měšec.cz* [online]. 2011-05-11 [cit. 2012-03-10]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/banky-novymi-reklamami-na-uvery-riskuji-milionovou-pokutu/>

¹⁸ Priority Rady pro rok 2012. *Rada pro rozhlasové a televizní vysílání* [online]. [cit. 2012-03-13]. Dostupné z: http://www.rtv.cz/files/priority/Priority_Rady_pro_rok_2012.pdf

1.2.3.2 Rada pro reklamu

Rada pro reklamu¹⁹ je nestátní nezisková organizace a vznikla za účelem prosazování samoregulace reklamy. Samoregulací je myšleno, že reklama je regulována pravidly, která přijme sám reklamní průmysl. Tato pravidla se nazývají Kodex reklamy. Kodex reklamy nenahrazuje legislativu, ale naopak ji doplňuje o etická pravidla. Samotný Kodex je proto flexibilní nástroj, který se přizpůsobuje vývoji trhu. Má zajišťovat čestnou, legální, pravdivou a decentní reklamu.

Hlavní činností Rady pro reklamu je tedy posuzování přípustnosti reklam z etického hlediska. Obdrží-li Rada stížnost na konkrétní reklamu, má oprávnění zahájit proces projednávání stížnosti. Stížnost může podat jakákoliv fyzická či právnická osoba. Podnět může vzejít také od samotné Rady, nabude-li přesvědčení, že je porušován Kodex reklamy. Rozhodnutí, která vydává, mají formu doporučení, nemůže udělovat finanční pokuty ani jiné sankce. V případě, že její doporučení nejsou respektována, může dát podnět příslušnému Krajskému živnostenskému úřadu, který již má pravomoc ze zákona sankce udělit. Podíváme-li se na kauzy, které řešila Arbitrážní komise Rady pro reklamu, celkový počet se pohybuje kolem 70 ročně v letech 2004 až 2008, poté klesá na 50 až 60 za rok. Posuzovaných reklam orientujících se na úvěr či půjčku bylo nejvíce v roce 2008 (7 takových reklam). Poté se jejich množství snížilo na 4 za rok. O kolika reklamách bylo rozhodnuto, že jsou závadné, vidíme v tabulce 1.2.

Tabulka 1.2 Kauzy řešené Arbitrážní komisí Rady pro reklamu

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	31. 3. 2012
Počet stížností celkem	51	59	70	71	68	78	74	53	60	53	14
Počet reklam na půjčku	1	0	2	2	2	1	7	3	4	4	0
Počet závadných reklam na půjčku	0	0	2	0	2	0	1	1	1	0	0

Zdroj: Autorka podle Rady pro reklamu

Z výsledků je patrné, že lidí, kteří si na reklamy na úvěry či půjčky stěžují, není mnoho. Otázkou je, kolik lidí považuje dané reklamy za neetické, případně klamavé či zavádějící, avšak dále to neřeší. Jinými slovy reklamy ignorují a žádné stížnosti neseписují, přestože reklamy „nepodporují“. K tomuto tématu se proto ještě vrátím v rámci vlastního šetření.

1.2.4 Způsoby, jakými se lze zadlužit

Na našem trhu najdeme širokou škálu půjček a úvěrových produktů. Můžeme je dělit²⁰ například podle subjektu, který je poskytuje, zda se jedná o banky, nebankovní společnosti nebo soukromé investory. Od toho se odvíjejí další charakteristiky půjčky (výše úrokové míry, prokazování příjmů, ověřování solventnosti a úvěrové historie). Banky poskytují tzv. bankovní půjčky. U těch je zpravidla vyžadováno kvalitní zajištění a je prováděno důkladné prověření potenciálního klienta. Informace o klientech

¹⁹ Profil RPR. Rada pro reklamu [online]. [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.rpr.cz/cz/profil.php>

²⁰ Typy půjček. Maxi půjčky [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.maxi-pujcky.cz/typy-pujcek/>

získávají banky pomocí registrů dlužníků ještě před uzavřením smlouvy. Prokazování příjmů je v podstatě nutností. Klienti, kteří touto prověrkou projdou, se pak mohou těšit z nižších úroků ve srovnání s nebankovními půjčkami. Nebankovní půjčky jsou obecně dražší, protože ve vysokých úrocích se odráží riziko s nimi spojené. Půjčku si zařídí i osoby s nižší bonitou, kde je podstatně vyšší hrozba nesplacení. Náklady rostou i z důvodu administrativy, která je spojená s častými osobními návštěvami zástupců společnosti, kteří splátky vybírají osobně. Často jsou tyto půjčky poskytovány bez prověřování úvěrové historie klienta. V oblasti menších nebankovních půjček, například SMS půjček, se objevují i půjčky poskytované bez doložení příjmů. Jejich hodnota bývá do 10 000 Kč. Další často zmiňovanou výhodou nebankovních půjček je jejich rychlé vyřízení. Naopak nevýhodou je výskyt rozhodčích doložek ve smlouvách. Jedná se o způsob řešení případného sporu, který neprobíhá před soudem, ale je zde pouze osoba rozhodce (arbitra). Jeho úkolem je vyřešit spor podle českého právního řádu nebo podle tzv. zásad spravedlnosti. Měl by nezávisle posoudit, kdo je v právu. Jedná se o levnější a rychlejší způsob řešení sporu. Pro rozhodce znamenají nebankovní půjčky jistý zdroj zakázek, proto si dlužník nemůže být jistý nezájatostí a objektivností rozhodce. Nevýhodou pro dlužníky je také neexistence opravného prostředku.

Jiné členění půjček je z hlediska účelu, na který jsou poskytovány. Vezmeme-li si účelovou půjčku, slouží ke koupi konkrétní věci (půjčka na bydlení, na automobil). Opakem jsou neúčelové půjčky, z kterých lze financovat cokoliv. Ovšem ve srovnání s účelovými půjčkami zde zaplatíme vyšší úroky.

Půjčky a úvěry mohou být buď s ručitelem, nebo bez něj. Závislé to bude na výši půjčky. Budeme-li se pohybovat v částkách do 200 000 Kč, obejdeme se bez ručitele. Nad touto hranicí již záleží na daném subjektu, který nám půjčuje.

Další možné dělení je, zda je půjčka se zástavou nebo bez zástavy. Zástava je vyžadována zejména u půjček na bydlení a úvěrů ze stavebního spoření. U běžných spotřebitelských úvěrů se většinou obejdeme bez nutnosti zástavy. Ale i zde jsou výjimky, například u účelového spotřebitelského úvěru na automobil může být zástavou daný předmět koupě. Zajišťovací prostředky mají svůj význam a plní hned několik funkcí. První je funkce preventivní. Dlužník je motivován ke splnění závazku, protože v opačném případě přesně ví, jaké to bude mít pro něj následky. Závazek je přijat s větší odpovědností a člověk ho opravdu splnit chce. Další funkce je samotnou podstatou zajištění. Zvyšuje jistotu věřitele, že jeho pohledávka bude uspokojena. V neposlední řadě tu je funkce uhrazovací. Pokud by pohledávka nebyla splněna, je předmět zajištění použit k jejímu uspokojení. Ani zajištění ale nepřinese věřiteli stoprocentní jistotu, že mu bude zapláceno. Riziko nezaplacení se mu ale výrazně snižuje.²¹

Bankovní a nebankovní společnosti v České republice poskytují následující typy půjček a úvěrů: hypoteční úvěry – účelové a neúčelové (americká hypotéka), spotřebitelské úvěry – hotovostní půjčky, kontokorenty, kreditní karty, splátkový prodej, leasing.

²¹ NESNÍDAL, Jiří. *Kladivo na dlužníky*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Ostrava: Sagit, 2002, 170 s. ISBN 80-720-8312-0 (Váz.), s. 56

Hypotéka účelová²² – účelem takové hypotéky je zpravidla pořízení bydlení. Představuje pravděpodobně nejvyšší úvěr, jaký si člověk sjednává. Jde o dlouhodobou půjčku, doba splácení se pohybuje kolem 25 let, ale tato doba se může jak zkrátit, tak prodloužit. Obvyklé rozmezí je 5–30 let. Za úvěr klient ručí nemovitostí, buď tou, na kterou si půjčuje, nebo lze i jinou. Pokud splácet přestane, vystavuje se člověk riziku, že přijde o střechu nad hlavou. Před poskytnutím úvěru banka zkoumá výši klientových příjmů a vztah k financování nemovitosti. Od toho se odvíjí úroková sazba, kterou klientovi nabídne.

Americká hypotéka²³ – liší se od klasické hypotéky především tím, že je neúčelová. Člověk tedy peníze, které díky ní získá, může využít například na rekonstrukci, na nákup spotřebního zboží, prostě k uspokojení jakékoliv potřeby. Ovšem zůstává podmínka zajištění úvěru nemovitostí. Americká se jí říká z důvodu oblíbenosti tohoto typu úvěru v USA. Na náš trh vstoupila v roce 2004, kdy byla zákonem rozšířena účelovost použití hypotečního úvěru.

Spotřebitelské úvěry²⁴ – hotovostní půjčky – slouží k pokrytí nenadálých finančních potřeb. Použít je můžeme na nákup spotřebního zboží, k financování služeb jako je dovolená, k úhradě školného, ale také třeba na rekonstrukci nemovitosti atd. Poskytují je bankovní i nebankovní subjekty, buď jako účelové nebo neúčelové úvěry. Od toho se odvíjí také úroková sazba. U účelových úvěrů je úrok nižší. Pokud se nejedná o krátký výpadek peněz, je z hlediska úroků výhodnější použít spotřebitelský úvěr než kontokorentní. Do této kategorie spadá mnoho půjček s nejrůznějšími názvy jako jsou půjčky pro důchodce, ženám na mateřské dovolené, začínajícím podnikatelům, pro nezaměstnané, studentské půjčky, půjčky na auto, na bydlení, SMS půjčky, půjčky před výplatou, bez doložení příjmů, online půjčky, půjčky bez zástavy nemovitostí, bez ručitele, půjčky bez registru, novomanželské půjčky, půjčka ještě dnes, do 24 hodin, do 10 minut, na ruku ihned, půjčky od soukromých osob, domácí půjčky, půjčky na občanský průkaz ihned a hotově, na směnku, půjčky pro ženy, na cokoli atd.

Kontokorentní úvěr²⁵ – slouží k překlenutí období, kdy krátkodobě máme finanční problémy. Mělo by se jednat o desítky dnů, ne měsíce. Umožňuje vybrat z účtu více, než je náš aktuální zůstatek, tedy čerpat peníze na běžném účtu do minusu. Je stanoven úvěrový limit, čili maximální možná částka, kterou si lze vypůjčit. Není sledován účel, za jakým jsou peníze čerpány, a lze ho využít opakovaně. Vzhledem k tomu, o jak lákavý produkt se jedná, patří mezi běžně nabízené produkty. Uplatňuje se na něj vyšší úroková sazba. Úroky se platí jen za čas, kdy je opravdu čerpán. Banky většinou požadují, aby byl kontokorent splacen do půl roku, případně do jednoho roku. Neboli aby jednou za rok byl účet v plusu. Pokud je tato podmínka splněna, můžeme opět čerpat kontokorent až do výše úvěrového limitu.

²² Hypotéky. *Finanční-produkty.cz* [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.finančni-produkty.cz/hypoteky/>

²³ Co je americká hypotéka. *Peníze.cz* [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/80270-co-je-americka-hypoteka>

²⁴ Co je to spotřebitelský úvěr?. *Finance.cz* [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/uvery-a-pujcky/hotovostni-pujcky/abeceda-hotovostnich-uveru/co-je-to-spotrebitelsky-uver/>

²⁵ Kontokorent. *Kontokorent.eu* [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://kontokorent.eu/>

Kreditní karty²⁶ – využíváme je v případě, kdy na svém osobním účtu nedisponujeme dostatečnými finančními prostředky. Karta má svůj úvěrový limit, díky kterému můžeme kartou platit nebo z ní vybírat hotovost. Karta je napojena na úvěrový účet a každá transakce znamená čerpání úvěru od banky. Úvěr musíme v dohodnuté době splatnosti uhradit, pokud to zvládneme do data bezúročné splatnosti, nebudeme platit žádný úrok. Může to být až 60 dní, po které můžeme mít peníze od banky zcela zdarma. V okamžiku splacení úvěru se vždy úvěrový limit obnovuje na plnou výši. Lze i odložit splácení, ale je to vykoupeno vysokým úrokem.

Splátkový prodej²⁷ – pomocí něj si člověk pořídí spotřebitelské zboží při rozložení ceny do delšího časového období. Úvěr nám je poskytnut přímo v obchodě, ale ne daným obchodem, v pozadí stojí splátková společnost. Jestliže si pořídíme třeba televizor v řetězci DATART International, a.s., splátkovou společnost představuje CETELEM ČR a.s. Aby nám bylo zboží na splátky prodáno, musíme splňovat podmínky poskytnutí úvěru, které se odvíjejí od ceny zboží, a mít u sebe doklad totožnosti.

Leasing²⁸ – je další způsob, jak si pořídit určitou věc, aniž bychom za ni museli okamžitě hotově zaplatit. Jedná se vlastně o pronájem určitého zboží na základě leasingové smlouvy. Základní rozdíl mezi leasingem a úvěrem je, že při koupi auta na úvěr se stáváme jeho majitelem a můžeme ho klidně prodat. U leasingu jsme v pozici nájemce a leasingová společnost je pronajímatelem. Podle toho, o jaký typ leasingu se jedná, po uplynutí smlouvy pronajímaná věc zůstává ve vlastnictví leasingové společnosti, nebo se vlastníkem stává nájemce.

Zastavárny²⁹ jsou nejméně výhodnou cestou k půjčení peněz, přesto jich lidé mnohdy využijí. Jde totiž o jednoduchý způsob, jak získat peníze rychle. Na druhou stranu zde dostaneme pouhých 30 až 60 % hodnoty dané věci při vysokém úročení. Navíc pokud půjčku nesplatíme včas, o věc jednoduše přijdeme. Značné negativum představují častá nezákonná ustanovení ve smlouvách, která opravňují věřitele zpeněžit věc prodejem z volné ruky. Za výhodu pro dlužníka se dají považovat nulové nároky na jeho bonitu. Většinou jsou zastavovány šperky, domácí spotřebiče nebo elektronika. Oficiální statistiky týkající se zastaváren nejsou vedeny, takže nelze zjistit, kolik peněz si zde lidé vypůjčí.

1.2.5 Vývoj úvěrů

Počet občanů České republiky, kteří běžně nakupují na dluh, neustále roste. Na lidi působí reklamy, které je nabádají k ještě větší spotřebě například pod hesly: půjčka bez ručitele; půjčka rychle a na cokoliv; půjčka bez rizika s pojištěním schopnosti splácet – i vy můžete mít půjčku na dovolenou.

²⁶ Kreditní (úvěrová) karta. *Kreditní karta online* [online]. 2009-10-05 [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.kreditni-karta-online.cz/news/kreditni-uverova-karta/>

²⁷ Co je to splátkový prodej?. *Finance.cz* [online]. [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/uvery-a-pujcky/splatkovy-prodej/co-je-to/>

²⁸ Leasingové pojmy. *Vseoleasingu.cz* [online]. [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: <http://vseoleasingu.cz/leasingove-pojmy.php>

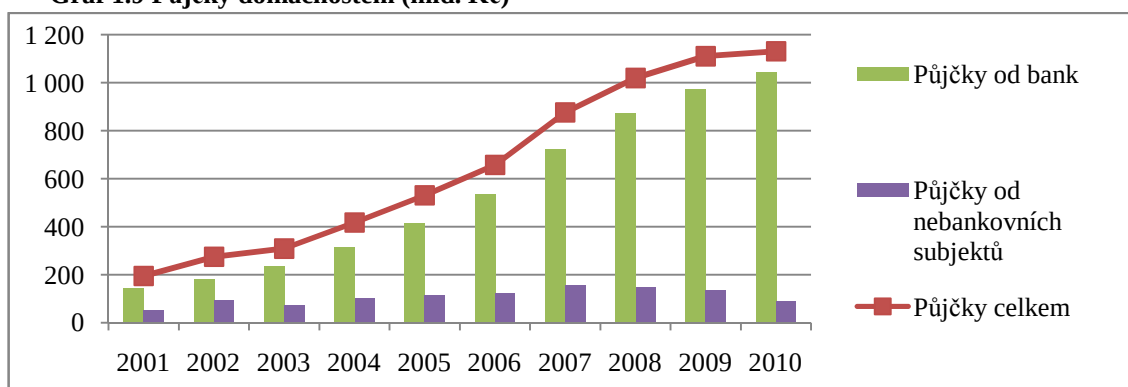
²⁹ O půjčkách. *RPSN.cz* [online]. [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: <http://rpsn.cz/clanek/nebankovni-pujcky>

„Zadluženost je životní styl ovlivněný touhou mít vše hned, touhou žít na úrovni nebo podle reklamy, které lidé podlehnou,“ říká Andrea Běhálková ze Sdružení SPES, které se snaží pomáhat zadluženým lidem.³⁰

V období ekonomického růstu, které bylo doprovázeno pestrou nabídkou nejrozličnějších úvěrů, rostla preference spotřeby domácností a spolu s ní i výdaje na konečnou spotřebu a investice. Důsledkem jsou klesající úspory. Zatímco v roce 2006 odložili lidé ze svých příjmů 10,7 %, v roce 2008 to bylo 9,5 %. Navíc domácnosti, které nedisponují dostatečným množstvím zdrojů, financují svoji spotřebu či investice pomocí úvěrů. Dluhy domácností vzniklé čerpáním úvěrů v několika minulých letech stoupaly vysokým tempem. Změnilo se tak postavení mnohých domácností z pozice věřitele do role dlužníka.³¹

Jak již bylo řečeno, půjčit si můžeme od bankovního nebo nebankovního subjektu. Banka zpravidla má za dobu svého působení vybudované jméno a navíc podléhá doзору České národní banky. U nebankovních subjektů pak získáme půjčky rychleji a zpravidla i v případě, kdy nám banka půjčit nechce. Půjčky od nebankovních subjektů rostly do roku 2007, jak můžeme vidět na grafu 1.9, kdy se dostaly na hodnotu téměř 156 mld. Kč. Výjimkou byl pouze rok 2003, kdy došlo k poklesu o 22 mld. Kč ve srovnání s rokem 2002. V roce 2001 absolutní výše činila 52 mld. Kč a podíl na celkových půjčkách domácností dosahoval 34 %. Přestože v absolutním vyjádření nebankovní půjčky rostly, jejich podíl na celkovém množství půjčených peněz se zmenšoval. Největší pokles zaznamenaly v roce 2010, kdy klesly na 87 mld. Kč oproti roku 2009 s částkou 136 mld. Kč. Jejich podíl na celkových půjčkách byl necelých 8 %. Na nebankovních subjektech se tak ekonomická krize podepsala také. Nedůvěra domácností způsobila, že když si lidé půjčovali, raději tak činili od bankovních subjektů. Vývoj půjček poskytnutých domácnostem celkem v letech 2001 až 2010 nám znázorňuje také graf 1.9.

Graf 1.9 Půjčky domácnostem (mld. Kč)

Zdroj: Autorka podle ČNB – databáze časových řad ARAD a ČSÚ³²

³⁰ Je v Česku víc zadlužených pštrosů, kukaček, nebo smolařů? *IDnes.cz* [online]. 2010-03-23 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/je-v-cesku-vic-zadluzenych-pstrosu-kukacek-nebo-smolaru-hlasujte-pyq-/uver.aspx?c=A100322_090426_uver_sov

³¹ HRONOVÁ, Stanislava; HINDLS, Richard. Ekonomické chování sektoru domácností ČR – spotřeba a zadluženost. [online]. Březen 2008 [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: <http://panda.hyperlink.cz/cestapdf/pdf08c3/hronova.pdf>

³² Databáze Ročních národních účtů: Tabulka ST001415 Domácnosti: konečná rozvaha, ref. 5

Nyní se zaměřím na půjčky od bankovních subjektů. Obyvatelstvo dlužilo koncem roku 2011 bankám více než 1 bilion korun, zatímco v roce 2002 to bylo 157 mld. Kč. Přidáme-li k tomu ještě zadluženost živnostníků, společenství vlastníků jednotek (dále také SVJ) a neziskových organizací sloužících domácnostem (dále také NISD), dostáváme se k celkové zadluženosti českých domácností. Ty ke konci roku 2011 dlužily téměř 1,1 bilionu korun, jak ukazuje tabulka 1.3. Ve srovnání s rokem 2001 dluh narostl téměř 8krát. Vráťme-li se k vkladům, bylo již řečeno, že vklady domácností za stejnou dobu vzrostly 1,9krát. Tím se dostávám k velmi často diskutovanému a obávanému tématu, rychlosti zadlužování českých domácností. Příznivé období pro finanční zprostředkovatele vzniklo nejen díky hospodářskému růstu, ale také vzhledem k pozitivním očekáváním českých domácností a růstu životního standardu. Ve spojení s propagačními činnostmi bank a dalších subjektů to vedlo k úspěchu bank, který se odrážel v množství poskytnutých úvěrů. Prudký růst úvěrů, který se pohyboval kolem 30 až 35 % za rok, trval do roku 2008. Poté došlo k poklesu dynamiky, který byl způsoben finanční krizí a následnou recesí světových ekonomik. Domácnosti vzhledem k nejistému vývoji více zvažovaly nové úvěry. Na druhé straně také banky byly obezřetnější a přenastavily pravidla. Důsledkem je nedostupnost úvěrů pro určitou část občanů, přestože ještě před několika lety by jim banky bez váhání půjčily.

Tabulka 1.3 Úvěry domácnostem (mil. Kč)

Období	Úvěry domácnostem celkem	Úvěry obyvatelstvu	Úvěry živnostníkům	Úvěry ostatním domácnostem (SVJ)	Úvěry NISD
2001	143 146	68 018	22 849		3 964
2002	181 414	157 070	21 552		2 792
2003	237 413	210 891	24 678		1 845
2004	313 689	283 307	28 530		1 852
2005	414 914	379 535	33 361		2 019
2006	536 391	494 882	35 923		5 586
2007	720 916	668 761	39 059		13 096
2008	873 374	808 358	43 113		21 903
2009	974 751	897 964	42 519		34 268
2010	1 044 068	960 781	40 239	27 122	15 927
2011	1 098 178	1 008 971	38 027	48 252	2 928

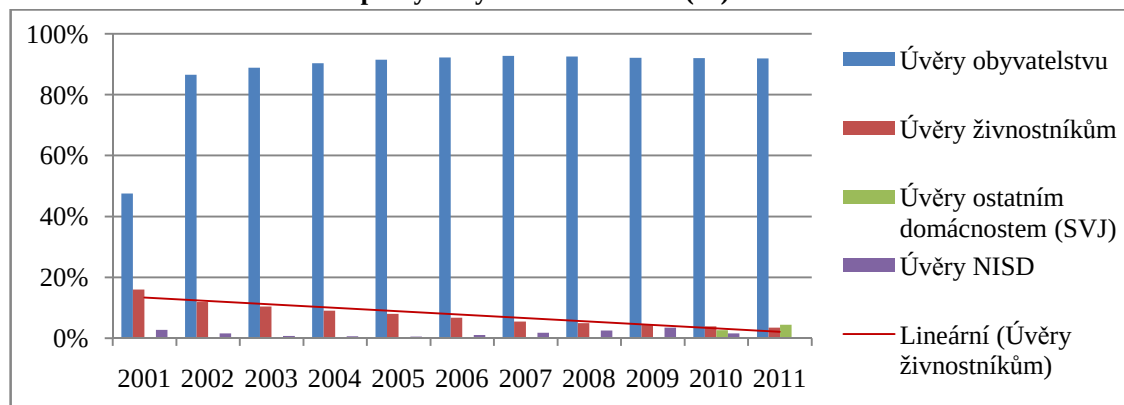
Zdroj: Autorka podle ČNB – databáze časových řad ARAD

Úvěry poskytnuté živnostníkům rostly velmi pozvolna, v posledních letech dokonce klesaly. Období krize živnostníkům nepřálo. Podíl úvěrů poskytnutých živnostníkům na celkových poskytnutých úvěrech postupně klesá, jak je dobře vidět na grafu 1.10. V roce 2002 byl skoro 12 %, ale na konci loňského roku činil 3,5 %. Přispělo k tomu i nastavení přísnějších podmínek pro získání úvěru ze strany bank.

Naopak úvěry neziskovým organizacím sloužícím domácnostem (dále také NISD) v období 2007 až 2010 zaznamenaly růst. Sektor NISD³³ zahrnuje neziskové instituce, které jsou samostatným subjektem a poskytují netržní zboží a služby domácnostem. Jsou založeny, financovány a kontrolovány zejména domácnostmi nebo samotnými neziskovými institucemi. Přírůstek úvěrů NISD v celkové sumě nebyl významný, ale v rámci této kategorie jde o výraznou změnu. V období před krizí, konkrétně v roce 2005, činil podíl na celkových úvěrech domácnostem necelé půlprocento. V roce 2009 se podíl na celkových úvěrech vyšplhal na 3,5 %. Od té doby ale opět značně klesá, loni byl 0,3 %.

Společenstvím vlastníků jednotek (dále také SVJ)³⁴ se rozumí právnická osoba, která vykonává vše potřebné, co je spojeno se správou, provozem a opravami společných částí domu. Vzniká v domě s nejméně pěti jednotkami, z nichž alespoň tři jsou ve vlastnictví tří různých vlastníků. Jelikož k dispozici jsou data pouze za poslední dva roky, nelze pozorovat trendy. V roce 2010 podíl úvěrů SVJ na celkových úvěrech domácnostem byl přes 4 %.

Graf 1.10 Struktura úvěrů poskytnutých domácnostem (%)

Zdroj: Autorka podle ČNB – databáze časových řad ARAD a vlastních výpočtů

Dále se zaměřím především na občany, a tedy na úvěry poskytnuté pouze obyvatelstvu. Absolutní výše úvěrů poskytnutých obyvatelstvu byla 68 mil. Kč v roce 2001, v roce 2011 dosahovala již přes 1 mld. Kč. Celkové množství úvěrů obyvatelstvu tedy vzrostlo téměř 15krát. Vklady obyvatel v roce 2001 činily 868 mil. Kč a v roce 2011 skoro 1,6 mld. Kč. Vklady obyvatel se tedy navýšily 1,8krát. Jestliže porovnáme vývoj vkladů a úvěrů, zjistím, že množství poskytnutých úvěrů za poslední dekádu vzrostlo 15krát, zatímco množství vkladů u bank stoupl ani ne 2krát. Vývoj úvěrů a vkladů obyvatel mohu posoudit také podle toho, jaký podíl představují úvěry na vkladech. Jak bylo řečeno, v roce 2001 činily vklady občanů 868 mld. Kč a udělené úvěry 68 mld. Kč. Mluvíme tedy o 8% podílu úvěrů na vkladech. Tento podíl postupně rostl, do roku 2007 stihly úvěry pokrýt 56 % vkladů. V roce 2008 to bylo 60 % a poté tento růst zpomalil na 1 % za rok. Na konci loňského roku částka vkladů činila

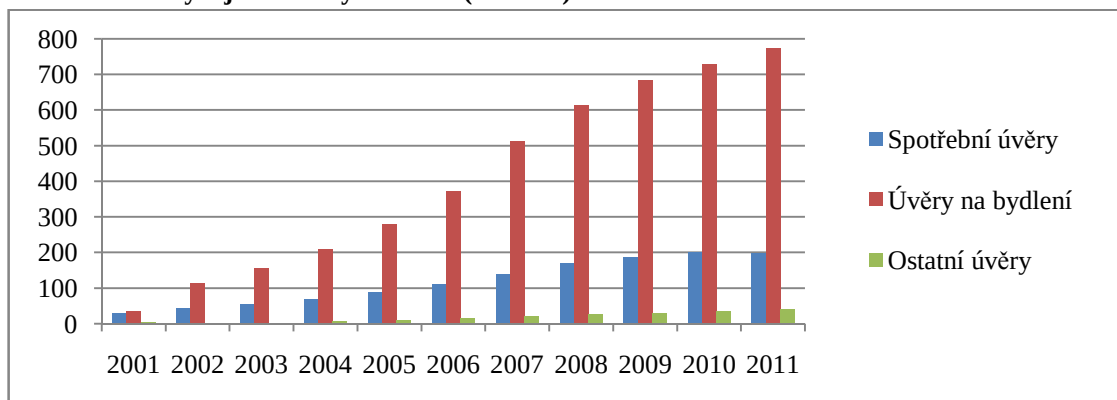
³³ Metodický list: Úrokové sazby - vklady - klientské. ČNB [online]. [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/docs/ARADY/MET_LIST/usv_cs.pdf

³⁴ Společenství vlastníků jednotek podle novely zákona č. 72/1994 Sb. *Juristic.cz* [online]. 2000-10-14 [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: <http://obcanske.juristic.cz/50857/index.html>

1 594 mil. Kč a úvěry dosahovaly 1 008 mil. Kč. Podíl úvěrů tedy vystoupal na více než 63 %.

Z grafu 1.11 vidíme, že z celkového množství úvěrů obyvatelstvu zaujímají dominantní část úvěry na bydlení. Během uplynulé dekády jsme mohli pozorovat několik trendů³⁵, které se objevily v hypotečních produktech. V roce 2001 úvěry na bydlení dosahovaly hodnot jen o něco málo vyšších než spotřební úvěry. To bylo způsobeno tím, že do roku 2003 docházelo teprve k rozvoji a stabilizaci hypotečních produktů. Jejich nabídka nebyla nikterak široká a byla poskytována zejména bonitním klientům na 70 až 80 % hodnoty nemovitosti. V letech 2003 až 2006 probíhal boj mezi několika bankami o tržní podíl na trhu hypoték. Nabídky měly podobu dumpingových úrokových sazeb v rozmezí 2,3 až 2,5 % a navyšovala se také výše hypotéky (až do 100 % hodnoty nemovitosti). Od roku 2006 se začínají poskytovat úvěry i méně bonitním klientům a s tím přicházejí na trh také nové produkty. Snaha o získání co největšího počtu klientů vrcholí. Na trhu se objevují produkty poskytující 120 % hodnoty nemovitosti. Hypotéka vstoupila do podvědomí jako produkt, který je dostupný v podstatě pro každého. Konkrétně od roku 2002 se podíl úvěrů na bydlení na celkových úvěrech pohyboval kolem 70 %, od roku 2006 osciluje okolo 75 %. Tempo růstu těchto úvěrů do roku 2008 se pohybuje v rozpětí 33 až 38 % (nejnižší je v roce 2006, kdy činí 32,6 %, a nejvyšší v roce 2003 s 38,6 %), poté zpomaluje. Na přelomu roku 2007 a 2008, po vypuknutí hypoteční krize v USA a jejím rozšíření do Evropy, jsou banky nuceny odepsat miliardové částky. Dochází k přehodnocení podmínek poskytování úvěrů a nastavení přísnějších pravidel pro jejich získání. Sice celkový objem úvěrů na bydlení stále stoupá, ale tempo růstu na konci roku 2011 činilo pouze 6,1 %. Mluvíme o rozdílu 31,5 % ve srovnání s tempem růstu na konci roku 2007, kdy dosahovalo 37,6 %. Za dekádu stoupl objem úvěrů na bydlení z 35 mld. Kč na skoro 773 mld. Kč. Co způsobilo úvěrový boom v oblasti hypoték? V první řadě to byla touha bydlet ve vlastním, kterou podpořila možnost snadného přístupu k penězům a také vyvíjené marketingové úsilí finančních zprostředkovatelů.

Graf 1.11 Vývoj úvěrů obyvatelstvu (mld. Kč)

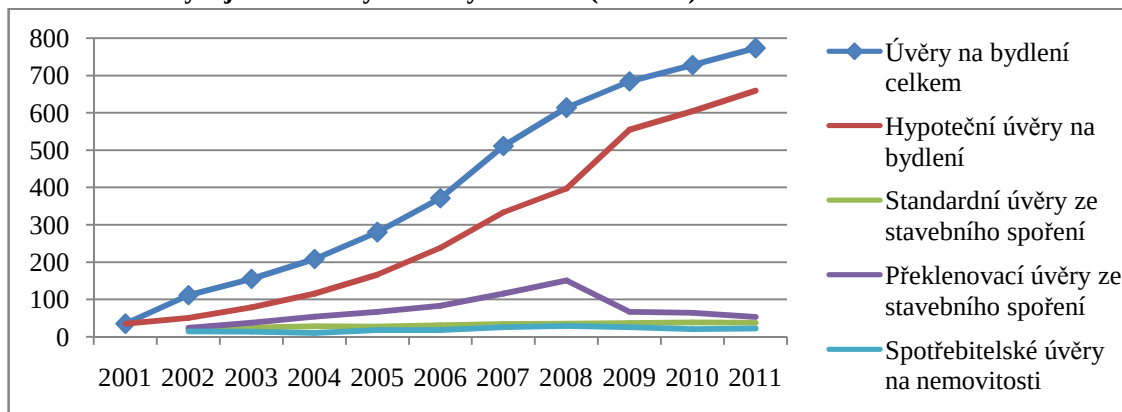

Zdroj: Autorka podle ČNB – databáze časových řad ARAD

³⁵ TŮMOVÁ, Věra. Kam se posunuly české hypotéky. *Peníze.cz* [online]. 2008-04-08 [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/hypoteky/42358-kam-se-posunuly-ceske-hypoteky>

Úvěry na bydlení jsou poskytovány zejména bankami a stavebními spořitelny v produktech hypotečních úvěrů, standardních a překlenovacích úvěrů ze stavebního spoření a spotřebitelských úvěrů na nemovitosti. Jaký byl jejich vývoj za poslední dekádu, vidíme na grafu 1.12.

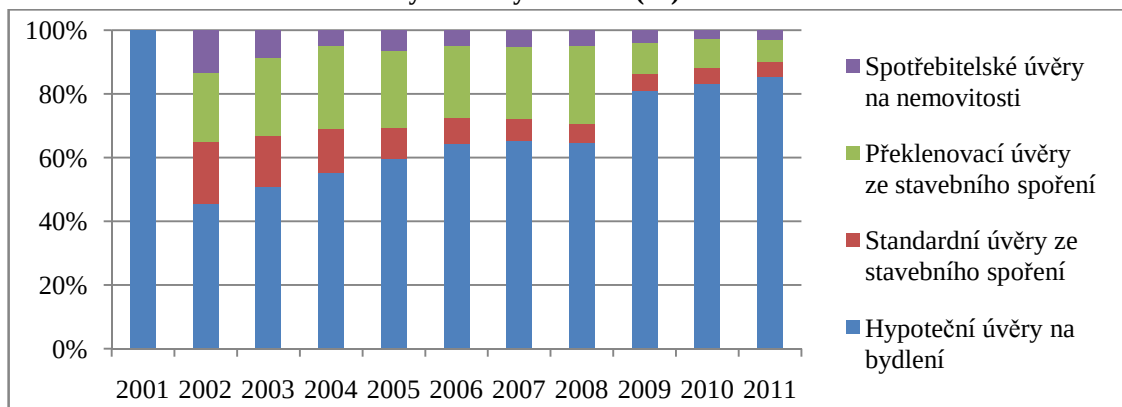
Graf 1.12 Vývoj úvěrů na bydlení obyvatelstvu (mld. Kč)

Zdroj: Autorka podle ČNB – databáze časových řad ARAD a vlastních výpočtů

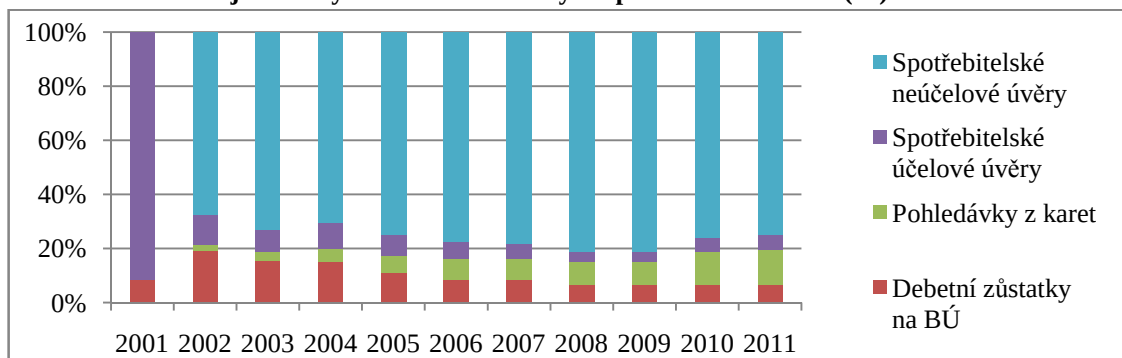
Ze struktury úvěrů na bydlení, kterou nám představuje graf 1.13, je zřejmé, že hlavní podíl zaujímají a celkový vývoj určují hypoteční úvěry na bydlení. Spotřebitelské úvěry na nemovitosti a standardní úvěry ze stavebního spoření jsou vzhledem k celkovému objemu zanedbatelné. Jejich podíl na celkových úvěrech na bydlení trvale klesá. U standardních úvěrů ze stavebního spoření se jednalo o pokles z 19,4 % v roce 2002 na 4,9 % v roce 2011. Spotřebitelské úvěry na nemovitosti se za stejnou dobu snížily z 13,5 % na necelá 3 %. Rostoucí zájem o překlenovací úvěry do roku 2008 je jen zdánlivý. Podíváme-li se na podíl na celkových úvěrech (viz graf 1.13), zjistíme, že do roku 2008 činí průměrně kolem 24 %. Jejich podíl je tedy stabilní. Využívání překlenovacích úvěrů a současný nezájem o standardní úvěry ze stavebního spoření může vypovídat o dvou skutečnostech. Za prvé, že lidé nemají naspořeno dostatečné množství peněz. Nebo za druhé, že lidé dané prostředky používají k jiným účelům, než je zlepšení svého bydlení. Pokles, který zaznamenaly překlenovací úvěry v roce 2009, byl způsobený metodickou změnou³⁶. Část překlenovacích úvěrů ze stavebního spoření (ve výši cca 100 mld. Kč) byla převedena do kategorie hypotečních úvěrů. V roce 2009 podíl překlenovacích úvěrů představoval 9,8 % a následně pomalu klesal až na necelých 7 % v roce 2011.

³⁶ DUBSKÁ, Drahomíra. České domácnosti dluží bilion. ČSÚ [online]. 2010-03-12 [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ckta120310.doc>

Graf 1.13 Struktura úvěrů na bydlení obyvatelstvu (%)

Zdroj: Autorka podle ČNB – databáze časových řad ARAD a vlastních výpočtů

Absolutní výše spotřebních úvěrů (viz graf 1.11) byla 30 mld. Kč na konci roku 2001. Na celkovém objemu úvěrů obyvatelstvu se tak podílely 44 %. Ve srovnání s tím v roce 2011, kdy dosahovaly 196 mld. Kč, ovšem s podílem necelých 20 % na všech úvěrech obyvatelstvu, spotřební úvěry zaznamenaly značný pokles. Nejprudší byl v letech 2002 a 2003, posledních pět let si tyto úvěry drží stabilní podíl kolem zmíněných 20 %. Jejich součástí jsou debetní zůstatky na běžných účtech, pohledávky z karet, dále účelové a neúčelové spotřebitelské úvěry. Jednoznačnou převahu mají poslední zmíněné, neúčelové spotřebitelské úvěry, což je patrné z grafu 1.14. Neúčelové úvěry jsou pro občany atraktivnější, a to i navzdory vyšší ceně. Ve chvíli, kdy lidé chtějí půjčené peníze využít na více věcí najednou, nemusí řešit dokazování účelu použití peněz. Četnost využívání kreditních karet pozvolna roste. Zatímco v roce 2002 kreditní karty zaujímaly 2 % ze spotřebních úvěrů obyvatelstvu, vloni hodnota dosahovala skoro 13 % s absolutní částkou 25 mld. Kč. Stále více lidí praktikuje životní styl „na úvěr“ a kreditní karta je prostředek, který představuje dostupný a bezpečný zdroj finančních prostředků. Pokud s ní lidé umějí správně nakládat, mohou dokonce používat peníze banky zadarmo. To je jeden z důvodů, proč obliba kreditních karet roste. Naopak zpomaluje se růst čerpání kontokorentních úvěrů, tj. debetní zůstatky na běžných účtech. Poslední čtyři roky se pohybuje jejich podíl okolo 6,5 %, kdežto v roce 2002 byl více než 19 % ze spotřebních úvěrů. Nepříliš využívané jsou také účelové spotřebitelské úvěry. V roce 2011 byly přes 11 mld. Kč, což je ani ne 6% podíl na celkových spotřebních úvěrech.

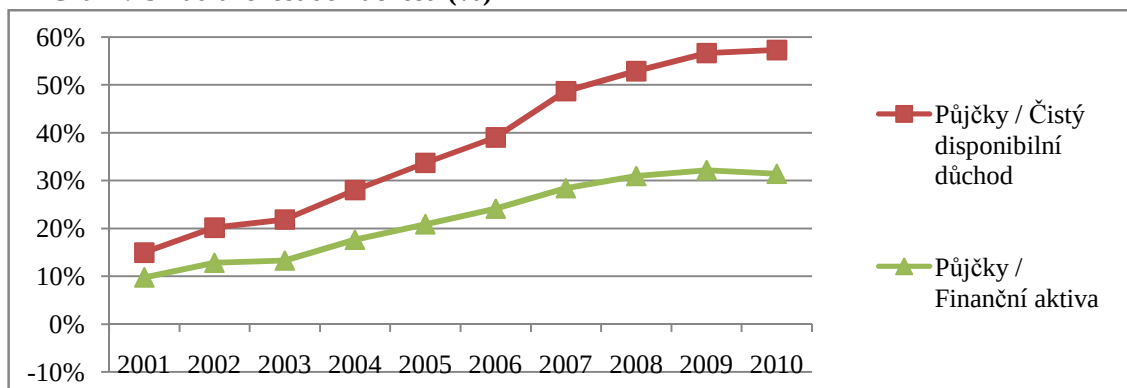
Graf 1.14 Podíl jednotlivých úvěrů na celkových spotřebních úvěrech (%)

Zdroj: Autorka podle ČNB – databáze časových řad ARAD a vlastních výpočtů

Nyní se pojďme podívat na zadluženost českých domácností. Pro výpočet zadluženosti se používá několik metod³⁷. Můžeme poměřovat objem dluhu neboli přijatých půjček s disponibilními příjmy. Čistý disponibilní důchod domácností tvoří veškeré příjmy domácností po odečtení daňové povinnosti. Ukazatel nám říká, kolik z celkového příjmu musí domácnosti zaplatit na splacení jistiny a úroků svých úvěrů. Z grafu 1.15 vidíme, že zadluženost domácností v posledních 10 letech značně vzrostla. V roce 2001 byla hodnota tohoto ukazatele 15 % a za následující léta stoupla až na 57 % v roce 2010. Znamená to, že domácnosti musí dát více jak polovinu příjmů na uhrazení svých dluhů.

Další možností je porovnat objem dluhu domácností s výší jejich finančních aktiv. Tímto výpočtem zjistíme schopnost domácností v daný okamžik uhradit celý dluh, a to pomocí finančního majetku, který vlastní. Zatímco v roce 2001 by domácnostem stačilo necelých 10 % příjmů k uhrazení svých dluhů, tato hodnota se do roku 2010 vyšplhala na 32 %.

Graf 1.15 Zadluženost domácností (%)

Zdroj: Autorka podle ČSÚ a vlastních výpočtů

Nesmíme zapomínat na další faktory, kromě disponibilního důchodu či výše finančních aktiv, které ovlivňují reálnou schopnost splácet dluh. Těmi je vývoj reálných mezd, úrokových sazeb, nezaměstnanost a další. Uvedená data budou také zkreslena z důvodu používání průměrných veličin. Větší část obyvatel má menší dluh, než je celkový průměrný dluh. Většina dluhu se koncentruje u 40 % lidí. Je to podobné jako u průměrných mezd. Průměrné mzdy dosahuje necelých 40 % obyvatel a pro zbylých 60 %, čili pro většinu, je průměrná mzda nedosažitelná.

Dlužníky jsou nejčastěji lidé ve věku od 20 do 35 let a poté důchodci. Asi 17 % důchodců nemá dostatečné úspory na pokrytí běžných výdajů v období delším než jeden měsíc. Více než 80 tisíc důchodců má uvalenou exekuci na důchod a jejich počty rostou. Za rok 2010 bylo důchodcům sraženo skoro 515 mil. Kč. Největším rizikem pro tuto skupinu obyvatel jsou úvěrové společnosti s nepřehlednými smlouvami a podmínkami. Dále také nepoctiví či podvodní prodejci, kterým se starší osoba upíše, aniž by si byla vědoma budoucího finančního závazku. Časté jsou případy, kdy výsledné dluhy

³⁷ SMRČKA, Luboš. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2010, 538 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-199-4 (Váz.), s. 371

vzniknou díky prodejním zájezdům, zakoupení předražené věci nebo při zaručení se za půjčku. Přibývá důchodců, kteří odcházejí do penze s dlouhodobými dluhy. Ve chvíli, kdy dojde k poklesu příjmu, se pak snadno propadnou do dluhové pasti. Mezi zadluženými tvoří značnou část lidé se základním vzděláním a ti, kteří patří do nižších sociálních vrstev. Také kampaně úvěrových společností se častěji zaměřují na slabší skupiny obyvatel, které se tím stávají ohroženějšími.³⁸

1.2.6 Problémy se splácením úvěrů

Dlužníky můžeme podle chování rozdělit do tří skupin. První skupinu tvoří notoričtí neplatiči. Mají mnoho dluhů u více subjektů. Jeden dluh „lepší“ dluhem dalším, přičemž nový úvěr si berou s vědomím, že ho nebudou schopni splatit. V druhé skupině se nacházejí lidé, kteří chtěli úvěr splatit a stále chtějí, ale momentálně nemají z čeho. Těchto lidí v posledních letech přibývá nejvíce. Nakonec tu máme skupinu nepořádníků. To jsou lidé, kteří dluh nezaplatili v podstatě omylem, nevědomky. Buď složenku nechtěně vyhodili, nevšimli si jí, nebo na ni zapomněli. Pokud jsou kontaktováni, že mají dluh, který vznikl uvedeným způsobem, zpravidla dluh ihned uhradí.³⁹

Do problémů se splácením se může dostat každý, ať už je to způsobeno ztrátou zaměstnání, dlouhodobou pracovní neschopností, nečekanými vysokými výdaji apod. Ve chvíli, kdy se člověku podstatně sníží příjem, v krajním případě o něj přijde úplně, dostává se do svízelné situace. Jestliže se nepodaří příjem brzy obnovit nebo seškrtnat výdaje, dotýčný přestává splácet úvěr. Pokud je problém s nedostatkem finančních prostředků dlouhodobý, někteří lidé se snaží situaci vyřešit úvěrem novým. Ještě předtím by ale měla zaznít otázka: Je to výhodné? Pokud se tímto krokem podaří snížit celkovou měsíční splátku a zároveň sumu zaplacených úroků, potom to dává smysl. Nevýhodného úvěru se lze zbavit tím, že ho refinancujeme úvěrem novým, který má pro dlužníka lepší podmínky. Pokud má člověk více úvěrů a nestačí je splácet, může zkusit konsolidaci půjček. Ta znamená splacení všech současných úvěrů pomocí jednoho úvěru nového. Na druhou stranu při nesplnění zmíněných podmínek, tedy výhodnosti nového úvěru, se člověk dostane vzápětí znovu do prodlení se splácením. Nyní ale bude mít na krku úvěr o něco větší a rázem se ocitne v dluhovém kolotoči.

Tak, jak v době ekonomického růstu se zvětšoval objem úvěrů poskytnutých obyvatelstvu, tak v době ekonomické recese přibývá počet úvěrů se selháním. Jak se klasifikuje, kdy je člověk schopen splácet a kdy už se dostává do skupiny

³⁸ SOVOVÁ, Eva. Tisíce českých důchodců mají finanční potíže, žijí od penze k penzi. *IDnes.cz* [online]. 2011-08-16 [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/tisice-ceskych-duchodcu-maji-financni-potize-ziji-od-penze-k-penzi-1ct-poj.aspx?c=A110812_154027_poj_sov

³⁹ ZÁLUSKÝ, Jan. Dlužníci se nechávají zapírat, chodíme proto obvykle bez ohlášení. *Hospodářské noviny* [online]. 2012-03-12 [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: http://www.aiacz.cz/wp-content/uploads/HN-12_5_2012_-rozhovor-VG.pdf

problematických dlužníků, to stanoví vyhláška České národní banky⁴⁰. Pohledávky se dělí do dvou skupin: bez selhání dlužníka a se selháním dlužníka.

Do pohledávek **bez selhání dlužníka** patří standardní a sledované pohledávky. Standardní pohledávkou se rozumí taková pohledávka, u které nejsou důvody pro její úplné nesplacení. Splátky probíhají včas a v plné výši, případně do 30 dnů po splatnosti. Zároveň se musí jednat o pohledávku, která nebyla za poslední 2 roky restrukturalizována z důvodu zhoršení finanční situace dlužníka. Za sledovanou se považuje pohledávka, u které se sice předpokládá její úplné splacení vzhledem k finanční situaci dlužníka, ovšem vyskytují se dílčí problémy se splácením. Splátka je ale vždy uhrazena do 90 dnů po splatnosti a žádná dlužníková pohledávka nebyla v posledních 6 měsících restrukturalizována.

Úvěry se selháním jsou takové pohledávky bank nebo družstevních záložen, které jsou považovány za ohrožené. Mohou se dále dělit na nestandardní, pochybné a ztrátové. Nestandardní pohledávka je ta, u které vzhledem k finanční a ekonomické situaci dlužníka není jisté její splacení v úplné výši. Částečné uhrazení, aniž by se uplatnilo uspokojení ze zástavy, je ale vysoce pravděpodobné. Patří sem i pohledávka, kdy dlužník má problémy s uhrazením splátek včas, ovšem nikdy nepřekročí hranici 180 dnů po splatnosti. Pohledávka se stává pochybnou, pokud je její splacení v plné výši vysoce nepravděpodobné. Její částečné uhrazení je pravděpodobné, a to i bez uspokojení ze zástavy. Spadá sem i pohledávka, která není splácena včas, ale zároveň není po splatnosti déle než 360 dnů. Za ztrátovou se považuje pohledávka, jejíž úplné splacení při pohledu na dlužníkovy poměry je nemožné. Nebude uspokojena ani z malé části, pokud se nevyužije zajišťovací nárok. Ztrátová je pohledávka také tehdy, jsou-li splátky po splatnosti více než 360 dnů nebo byl-li prohlášen konkurs na dlužníkův majetek.

Aby byl člověk schopný splácet úvěr, musí se mu dařit alespoň stejně dobře jako ve chvíli, kdy se pro úvěr s danou výší splátek rozhodl. Mám na mysli zejména příjmovou stránku dlužníka a problematiku udržení si zaměstnání. Během poslední dekády byl vývoj nezaměstnanosti příznivý do roku 2008. Od roku 2001 do roku 2008 klesl počet nezaměstnaných o 188 tisíc osob (viz tabulka 1.4). Od té doby je trend opačný. Během posledních tří let jsme se skoro dostali na původní úroveň. Nejbližší tomu byl rok 2010, kdy stav nezaměstnaných byl 384 tisíc. Jako procentní vyjádření nezaměstnanosti použiji registrovanou míru nezaměstnanosti⁴¹. Ta je konstruována jako podíl dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání (evidovaní nezaměstnaní ke konci roku, kteří mohou ihned nastoupit do zaměstnání) a pracovní síly. Registrovaná míra nezaměstnanosti se v letech 2001 až 2005 pohybovala v průměru okolo 9 %. V době největšího boomu úvěrů postupně klesala a ke konci roku 2008 byla 5,4 %. Hospodářská krize, která v roce 2009 zasáhla občany v podobě stagnujících příjmů,

⁴⁰ Vyhláška č. 123/2007 Sb., o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry: § 196 a § 197. ČNB [online]. [cit. 2012-03-24]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vyhlasaky/vyhlasaka_123_2007_uz_od_20111231.pdf

⁴¹ Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS – Metodika. ČSÚ [online]. [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zam_vsps

měla za následek také klíčové riziko, zhoršení situace na trhu práce. Nezaměstnanost začala stoupat a vyšplhala se zpět na 9 % za rok 2010 a v roce 2011 se pohybovala okolo 8,6 %.

Tabulka 1.4 Počet nezaměstnaných osob a míra registrované nezaměstnanosti

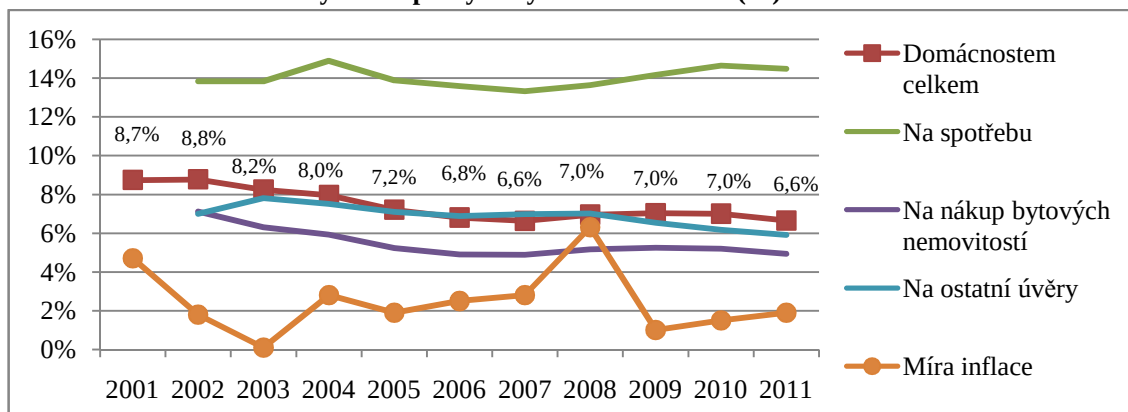
Období	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Nezaměstnaní (tis. osob)	418	374	399	426	410	371	276	230	352	384	354
Míra registrované nezaměstnanosti (%)	8,5	9,2	9,0	9,2	9,0	8,1	6,6	5,4	8,0	9,0	8,6

Zdroj: Autorka podle ČSÚ

Z grafu 1.16 vidíme, že do roku 2008, kdy se tempo růstu úvěrů trvale pohybovalo kolem téměř 35 %, úrokové sazby úvěrů klesaly. Za rok 2008 většinou vzrostly a od té doby se až do loňského roku držely na stejné úrovni. Výjimku představují úrokové sazby úvěrů na spotřebu, které stále rostly. Díky rostoucí inflaci došlo reálně ke snížení úrokových sazeb především v roce 2008.

Obecně lze říci, že rostoucí počet úvěrů se selháním od roku 2009 způsobila především situace na trhu práce, ať už v podobě ztráty pracovního místa nebo zmíněných stagnujících/klesajících příjmů, a to ve spojení s neklesajícími úrokovými náklady.

Graf 1.16 Úrokové sazby úvěrů poskytnutých domácnostem (%)

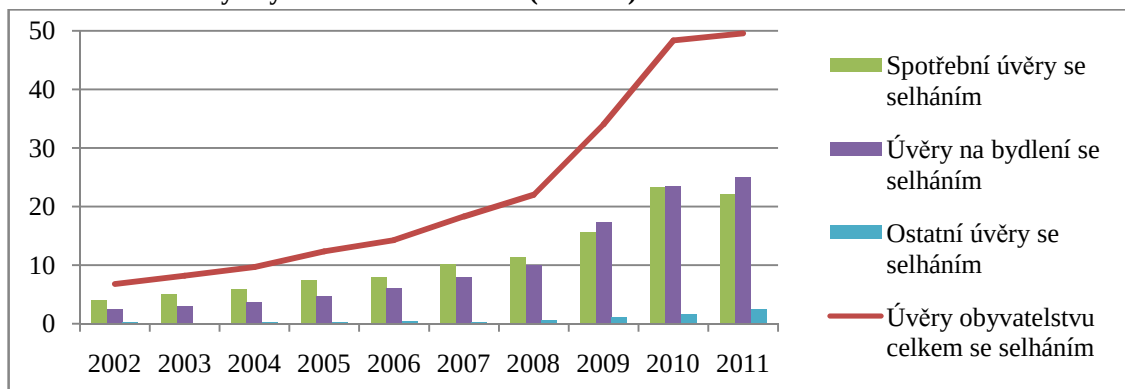

Zdroj: Autorka podle ČNB – databáze časových řad ARAD

Vývoj úvěrů se selháním poskytnutých obyvatelstvu zachycuje graf 1.17. Meziroční nárůst úvěrů se selháním byl nejvyšší v roce 2009 a 2010, kdy absolutní částka těchto problematických úvěrů vzrostla o 12 mld. Kč a o 14,3 mld. Kč. Tempo růstu úvěrů se selháním bylo skoro 55 % v roce 2009 a následně 42 % v roce 2010.

V absolutních částkách jsou ze spotřebních úvěrů nejproblematictější ostatní spotřebitelské úvěry a poté spotřebitelské neúčelové úvěry. U úvěrů na bydlení byl nárůst selhání v absolutních částkách zaznamenán zejména u hypotečních úvěrů na bydlení. Vývoj úvěrů se selháním v absolutním vyjádření je ovlivněn množstvím, ve kterém jsou dané úvěry poskytovány, proto budu dále pracovat s mírou selhání úvěrů.

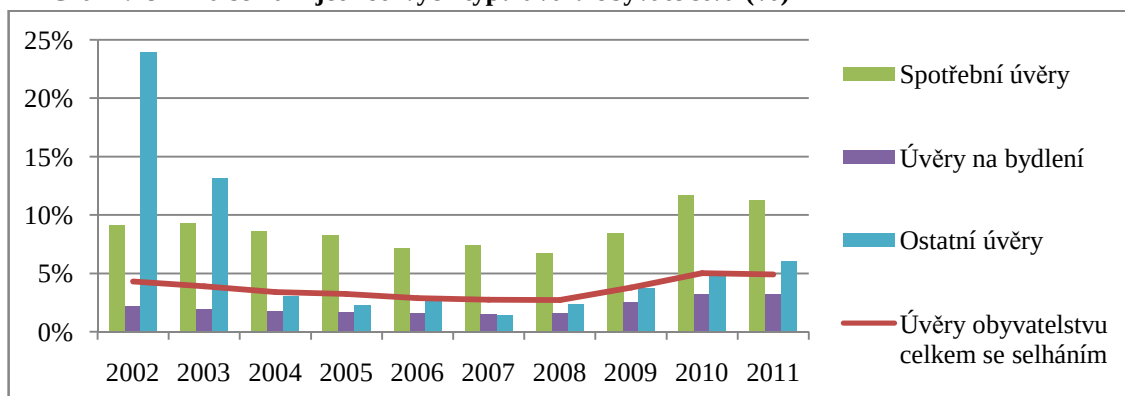
Graf 1.17 Úvěry obyvatelstvu se selháním (mld. Kč)

Zdroj: Autorka podle ČNB – databáze časových řad ARAD

Mírou selhání úvěrů rozumím podíl úvěrů se selháním na celkových úvěrech dané kategorie. Míru selhání u úvěrů poskytnutých obyvatelstvu můžeme pozorovat na grafu 1.18. Z celkových úvěrů, které banky poskytly obyvatelstvu, zabíraly v roce 2001 přibližně 4,3 % úvěry se selháním. Podíl těchto problémových úvěrů na celkových úvěrech klesal do roku 2008, kdy se dostal na hodnotu 2,7 %. Došlo k poklesu o 1,6 procentního bodu, v absolutním vyjádření o více než 15 mld. Kč. Následně začalo přibývat lidí, kteří si v době ekonomického růstu napůjčovali peníze, ale později je nebyli schopni splácet. Podíl úvěrů se selháním se vrátil na původní úroveň a dokonce ji překročil s hodnotou 5 % během roku 2010; této hodnoty se držel i v roce 2011. Nejhuře na tom jsou spotřební úvěry obyvatelstvu. Nejnižší míra jejich selhání byla 6,7 % v roce 2008, naopak nejvyšší hodnoty nabyly v roce 2010, kdy spotřební úvěry se selháním představovaly 11,7 % z celkových spotřebních úvěrů.

Graf 1.18 Míra selhání jednotlivých typů úvěrů obyvatelstvu (%)

Zdroj: Autorka podle ČNB – databáze časových řad ARAD

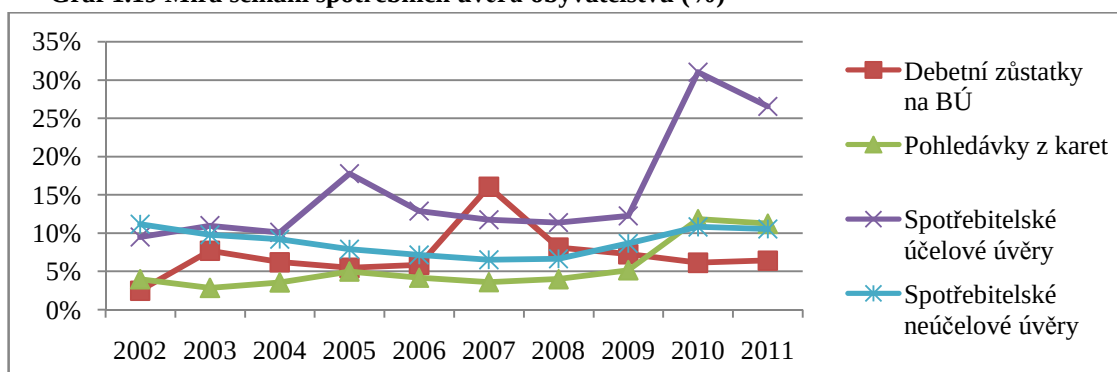
Podrobnější členění úvěrů se selháním najdeme v grafu 1.19 a 1.20. Graf 1.19 představuje spotřební úvěry se selháním a graf 1.20 úvěry na bydlení se selháním.

U spotřebních úvěrů se selháním (viz graf 1.19) vidíme velmi prudký růst v kategorii účelových úvěrů. V letech 2006 až 2009 oscilovala míra selhání spotřebitelských účelových úvěrů kolem 12 %, ovšem za rok 2010 narostla až na 31 %. Spotřebitelské účelové úvěry se selháním zaznamenaly růst z 880 mil. Kč v roce 2009 na 3 237 mil. Kč v roce 2010. Názor, že účelový úvěr je méně rizikový, jelikož jeho doba splácení je kratší a bývá poskytován v nižších částkách, nyní nebyl potvrzen.

Pravděpodobně pořízení si konkrétního zboží či služby a s tím spojená motivace splácet plně nefunguje. Zajímavý bude vývoj v následujících letech. Spotřebitelské účelové úvěry totiž během roku 2010 narostly o 46 % ve srovnání s rokem 2009. V absolutním vyjádření se jednalo o částku 4,2 mld. Kč.

Druhou kategorií, kde značně přibýlo úvěrů se selháním, představují pohledávky z karet. Pokud srovnáme rok 2009 a 2010, míra selhání u pohledávek z karet se více než zdvojnásobila. V absolutním vyjádření se jedná o nárůst více než 2 mld. Kč, jelikož selhání u pohledávek z karet v roce 2009 činilo 835 mil. Kč a o rok později 2 913 mil. Kč.

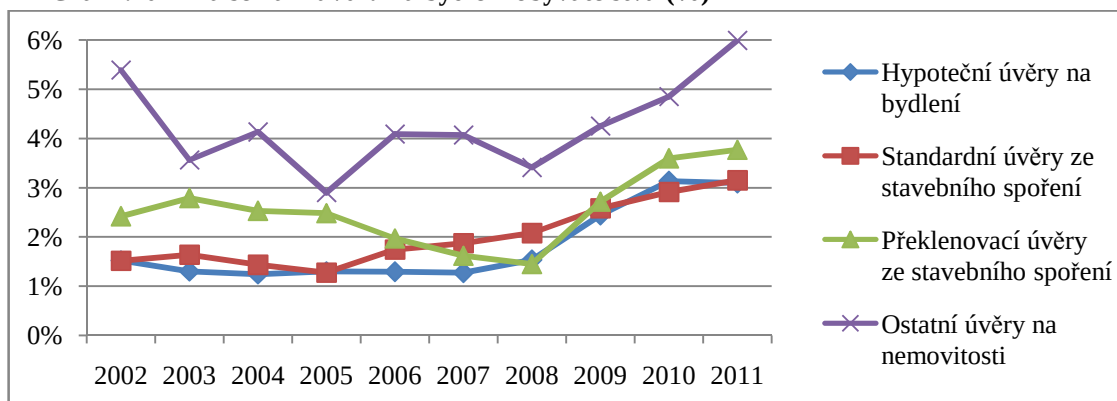
Graf 1.19 Míra selhání spotřebních úvěrů obyvatelstvu (%)

Zdroj: Autorka podle ČNB – databáze časových řad ARAD

Podíváme-li se na graf 1.20, zjistíme, že z kategorie úvěrů na bydlení jsou nejproblémovější (z hlediska splácení) ostatní úvěry na nemovitosti. U této skupiny úvěrů se míra selhání pohybovala od roku 2003 do roku 2008 v rozmezí 3 až 4 %, zatímco u ostatních skupin byla mezi 1 až 2 %. Jinými slovy problémovost ostatních úvěrů na nemovitosti je dvakrát větší než u dalších úvěrových produktů na bydlení. Od roku 2009 roste selhání u všech úvěrů na bydlení, ovšem skupina ostatních úvěrů na nemovitosti je na tom stále nejhůře. Míra selhání dosahuje 6 % v roce 2011. Zatímco v roce 2010 počet úvěrů se selháním v této kategorii byl 998 mil. Kč, v loňském roce dosahoval částky 1 372 mil. Kč.

Graf 1.20 Míra selhání úvěrů na bydlení obyvatelstvu (%)

Zdroj: Autorka podle ČNB – databáze časových řad ARAD

Mezi nejčastější důvody nesplacení⁴² patří nečekané výdaje lidí, dále nízké příjmy nebo ztráta zaměstnání. Lidé bývají lehkomyšní při braní půjček a úvěrů a nezváží nebo si nepřipouštějí možné dopady, co by se stalo, kdyby například přišli o zaměstnání. Jedno z hlavních kritérií, kterými se občané řídí při porovnání nabídek půjček a úvěrů, je rychlost jejich sjednání. Z výzkumu Provident Financial vyplývá, že v roce 2011 to byl nejdůležitější parametr pro 43 % občanů. Ovšem v letech 2007 až 2009 ho zvolilo jako hlavní ukazatel skoro 70 % lidí. Naopak nejméně podstatné (4 % občanů v roce 2007 a 12 % v roce loňském) připadá lidem hledisko od koho si půjčí, respektive zda se bude jednat o půjčku od společnosti renomované či nikoliv.

⁴² Češi a půjčky. *Provident Financial* [online]. Leden 2012 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z: <http://www.providentfinancial.cz/downloads/view/267>

2 Důsledky dluhů

2.1 Vymáhání dluhu a exekuce

2.1.1 Vymáhání vlastními silami, činnost inkasních agentur, firem vymáhajících pohledávky a dalších

Jsme-li v prodlení se splácením, věřitelé se o své peníze hlásí upomínkami. Zpravidla si zaslání upomínky naučtují, stejně jako odložení splátek, takže dluh ještě o něco povyroste. Jestliže nesplácíme a nereagujeme ani na upomínky, které nám chodí, věřitel začne svoji pohledávku vymáhat. Jaký bude postup vymáhání, bude do značné míry záviset na tom, komu dlužíme. Jedná-li se o seriózní velkou společnost, jako jsou banky a záložny, bude i jejich jednání s námi slušné. Neznamená to ovšem, že nebudou o svůj dluh bojovat. Dostaneme-li se do rukou inkasních a dalších společností, lze očekávat, že použijí všechny zákonné prostředky. Často spolupracují se soukromými exekutory a cíl je zřejmý: získat celou vymáhanou částku. Navíc k původní částce připočítají úroky z prodlení, sankční postihy, náklady na právníky a soud, cesty, korespondenci atd.⁴³

Vymáhání pohledávek může mít dvě základní podoby, soudní a mimosoudní řešení. Ještě před několika lety byla věřiteli velmi často využívána soudní cesta vymáhání pohledávek, případně rozhodčích soudů, a následně činnost exekutora. Nyní se do popředí dere forma mimosoudní. Věřitelé v ní spatřují šanci na rychlé a účinné navrácení peněz od dlužníků.⁴⁴

Vymáháním pohledávek se může zabývat téměř kdokoli.⁴⁵ Společnosti, které se na tuto činnost přímo zaměřují a fungují na obecných obchodních principech, nazýváme inkasní agentury a firmy zabývající se vymáháním pohledávek. Vymáháním jako takovým ale můžeme v rámci firmy pověřit také jen některé oddělení nebo konkrétní osoby. Odkup pohledávek často nabízejí i různé finanční instituce, pro které není vymáhání pohledávek jejich hlavní činností.

Vymáhání vlastními silami má smysl především na začátku. Věřitel nemá s vymáháním spojené téměř žádné náklady a snaží se s dlužníkem dohodnout. Opodstatněné je také v případě, kdy zpoždění plateb není způsobeno závažnými problémy na straně dlužníka. Koho ale vymáháním v rámci firmy pověřit? Obchodní oddělení, které by mělo na jednu stranu budovat dobré obchodní vztahy a na straně druhé kontaktovat zákazníky, proč neplatí a ať zaplatí, nebude nejvhodnějším kandidátem. Dochází totiž ke střetu zájmů. Přesto to tak někde funguje. Vymáháním se také může zabývat někdo v účetním oddělení, což už dává větší smysl. Může to být ale i odborník nebo celé speciální oddělení, které firma zřídí přímo za účelem vymáhání

⁴³ KRÁLOVÁ, Lenka. *Krotitelé dluhů: průvodce vašim rodinným rozpočtem*. Vyd. 1. Praha: Plot, 2009, 167 s. ISBN 978-80-7428-017-7 (Váz.), s. 99

⁴⁴ Vymáhání pohledávek. *Asociace na ochranu věřitelů České republiky* [online]. [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: <http://www.anov.cz/problematika-pohledavek/vymahani-pohledavek/#inkaso-nebo-vymahani>

⁴⁵ KREJSA, Pavel. Vymáhání pohledávek - jak účinně dostat své peníze. *Usporim.cz* [online]. 2011-03-02 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z: <http://www.usporim.cz/vymahani-pohledavek-jak-ucinne-dostat-sve-penize-852.html>

pohledávek. Otázkou zůstává, nakolik bude která varianta efektivní. V praxi je dokázáno, že i když je zřízeno specializované oddělení, ve srovnání s opravdovými odborníky v podobě firem je jeho úspěšnost podstatně nižší. To je způsobeno zejména nedostatečnými schopnostmi a zkušenostmi. Vymáhání vlastními silami je rozumné, jestliže se závazek pohybuje do 60 dnů po splatnosti. Následně je na místě přenechat věc odborníkům. Zároveň je dobré nenechat situaci být, abychom se nedostali za kritickou časovou hranici, za kterou roste riziko nevymahatelnosti.

Specialisty by měly být inkasní agentury a společnosti zaměřené na vymáhání pohledávek. Mnozí věřitelé hledají mimosoudní a co nejrychlejší řešení svého problému, ať už cestou rychlého vymožení pohledávky nebo odkupu. Věřitel zde ale musí počítat s tím, že náklady agentury neplatí dlužník, ale bude je hradit on sám. Nikdy proto nemůže získat nazpět celou částku, kterou mu dlužník dluží. Úskalím zůstává výběr správné organizace. Podle zaměření jednotlivých společností a metod, které používají, mají rozdílné náklady a také efektivitu. Vzhledem k velkému množství organizací, které o sobě tvrdí, že jsou opravdovými specialisty na mimosoudní vymáhání pohledávek, je pro věřitele nesmírně obtížné ocenit jejich specifické nabídky a zvolit tu správnou.

Většina věřitelů nevidí rozdíl mezi inkasními agenturami a firmami na vymáhání pohledávek. Rozdíl je ale podstatný.⁴⁶ U inkasních agentur zahrnuje vymáhací proces tyto fáze: mimosoudní inkaso, soudní vymáhání a exekuce. Firmy na vymáhání pohledávek mají užší pole působnosti, soustředí se pouze na mimosoudní vymáhání.

Firmy orientované na vymáhání pohledávek se vyznačují individualitou, s jakou k jednotlivým dlužníkům a jejich pohledávkám přistupují. Nabízejí větší pružnost a širší škálu používaných metod. Od toho se odvíjí účtování vyšších odměn ve srovnání s inkasními agenturami. Průměrné stáří pohledávek je značně vyšší, než u inkasních agentur. Najdeme v jejich portfoliu i pohledávky několik let po splatnosti, u nichž však neproběhla promlčecí doba. Pohledávky se pohybují v desítkách až stovkách tisíc korun. Spolupráce s věřitelem může mít podobu mandátní smlouvy nebo smlouvy o postoupení pohledávky. V případě mandátní smlouvy firma jedná s klientem jménem věřitele na základě plné moci a vymožená pohledávka jde na účet klienta. Na jednu stranu tím roste váženost firmy, která pohledávku vymáhá, zároveň jí ale hrozí riziko spojené s úhradou nákladů, pokud pohledávka nebude vymožena. Druhá forma spolupráce je na bázi postoupení pohledávky s odloženou splatností kupní ceny a s omezenou dobou vymáhání. Firma se stává pro dlužníka novým věřitelem. Získává tím lepší pozici pro vyjednávání a efektivnost vymáhání. Pro věřitele je tato forma výhodná, chce-li se distancovat od dlužníka a nemuset řešit proces vymáhání pohledávky. Vystavuje se ale riziku, že přestože se firmě podaří získat peníze od dlužníka, sám věřitel je už neuvidí. Tím se dostávám k největšímu problému, který je spojen s firmami vymáhajícími pohledávky – jejich profesionální úrovni. Na našem trhu působí malé firmy regionálního charakteru, podnikatelé s živnostenským listem a mnoho firem s pošramocenou pověstí. Celková podnikatelská úroveň firem na

⁴⁶ Vymáhání pohledávek. *Asociace na ochranu věřitelů České republiky*, ref. 44

vymáhání pohledávek je ve srovnání s inkasními společnostmi nižší. Je proto nesmírně důležitý výběr subjektu. Člověk by měl vybírat mezi firmami, které mají stabilní pozici na trhu, jasně čitelnou podnikatelskou historii a prověřené reference.

Inkasní agentury, přestože se prohlašují za specialisty na mimosoudní vymáhání pohledávek, se zabírají také soudním vymáháním pohledávek a exekucemi. Poskytují tak plný servis věřitelům, kteří se díky nim nemusí svými problematickými pohledávkami zabývat. V rámci mimosoudního vymáhání používají hlavně metody písemných upomínek a telefonických kontaktů. Celý tento proces je propracovaný a téměř automatizovaný. Nepoužívají jiné efektivnější metody z důvodu jejich nákladnosti. Mluvíme o specialistech na vymáhání velkého množství drobných pohledávek. Největší efektivitou se mohou tyto společnosti chlubit u pohledávek do 50 tis. Kč. Odtud také plynou spokojení klienti inkasních agentur. Těmi se stávají především mobilní operátoři, finanční instituce poskytující spotřebitelské úvěry, místní úřady apod. Pohledávky, které nebyly uhrazeny v průběhu mimosoudního vymáhání, jsou inkasními agenturami dále vymáhány soudní cestou. Agentury zde ale hrají pouze roli zprostředkovatele mezi advokátem, soudem a exekutorem. Přesto se na tyto další procesy zaměřují a mnohdy je i propagují. Příčinou může být příležitost získání dodatečných provizí.

Pokud věřitel pro spolupráci zvolil inkasní agenturu, může mu s výběrem pomoci Registr inkasních agentur⁴⁷. Do registru se sice může zaregistrovat jakákoliv agentura, ale v okamžiku, kdy si na ni někdo bude stěžovat, bude konkrétní stížnost na daných webových stránkách zveřejněna. To je motivace pro registraci pouze poctivých subjektů. Dále zde najdeme dva seznamy. První představuje ověřené inkasní agentury, v druhém jsou agentury neověřené, u kterých není zaručena pravost údajů.

Asociace inkasních agentur⁴⁸ je další možností, jak si zajistit kvalitní služby. Vznikla v roce 2002 a jedná se o zájmové sdružení, jehož členy jsou významné české společnosti podnikající v oboru správy a inkasa pohledávek. V současnosti má 17 členů. Tyto společnosti přijaly etický kodex, čímž se zavazují k přísnému dodržování zákonů České republiky, ochraně osobních dat a respektování osobní nedotknutelnosti dlužníků. Měly by se chovat tak, aby rostla důvěra veřejnosti v činnost inkasních agentur. Sama asociace je členem FENCA – Federace evropských národních asociací inkasních agentur.

Kolik máme v České republice firem, které se zabývají vymáháním pohledávek? Asociace na ochranu věřitelů ČR provedla průzkum⁴⁹ oboru kapitalizace pohledávek na českém trhu. Byly do něj zahrnuty všechny firmy, které podnikají v tomto sektoru a mají alespoň vlastní webové stránky. Zjistila, že k 1. únoru 2010 u nás působí celkem

⁴⁷ Registr inkasních agentur. *Centrální registr dlužníků České republiky* [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <http://www.centralniregistrdluzniku.cz/registr-inkasnich-agentur.htm>

⁴⁸ O asociaci. *Asociace inkasních agentur* [online]. 2010-11-08 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <http://www.aiacz.cz/o-asociaci/>

⁴⁹ Vymáhání pohledávek: Statistický přehled činnosti firem na mimosoudní vymáhání pohledávek v České republice. *Asociace na ochranu věřitelů České republiky* [online]. [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: <http://www.anov.cz/problematika-pohledavek/vymahani-pohledavek/#inkaso-nebo-vymahani>

120 firem, které nabízejí věřitelům služby spojené s mimosoudním inkasem a vymáháním pohledávek. Čím konkrétně se které firmy zabývají, ukazuje tabulka 2.1.

Tabulka 2.1 Počet firem působících v ČR na trhu pohledávek k 1. únoru 2010

120	71	Specializované subjekty, pohledávky jsou jedinou činností	46	Inkasní agentury
			25	Firmy vymáhající pohledávky
	49	Firmy zabývající se i jinou činností, než jsou pohledávky	24	Vymáhání pohledávek je hlavní činností, ale ne jedinou
			25	Mimosoudní inkaso a vymáhání pohledávek je až druhořadou činností

Zdroj: Autorka podle Asociace na ochranu věřitelů ČR

Firmy, pro které je vymáhání hlavní činností, ale ne jedinou, se většinou zabývají službami typu realitní služby, vedení účetnictví, detektivní činnost, finanční poradenství. Některé ale mají k vymahačské činnosti i zajímavější oblast působnosti, například výzkum a vývoj v oblasti přírodních a technických věd, činnost fotbalových agentů, výroba WC sedaček. Průzkum také poukázal na skutečnost, že ženy se objevují stále častěji nejen ve vedoucích funkcích těchto společností, ale také v profesích inkasních specialistů. Například ve specializované inkasní agentuře B4B INKASSO s.r.o. v roce 2010 byl tým inkasních specialistů tvořen 28 ženami a 3 muži.

Podle Vladimíra Gazárka, prezidenta Asociace inkasních agentur a jednatele Agentury Česká inkasní, s.r.o., se mění postoje dlužníků i věřitelů.⁵⁰ Stále častěji se můžeme setkat s postojem, kdy věřitelé chtějí, aby dlužník zůstal jejich klientem i do budoucna. Věří, že se dlužník dostane ze současných finančních problémů, začne vydělávat a pak opět využije služeb společnosti. Pokud věřitel zvolí pro vymáhání pohledávky inkasní agenturu, může se s ní dopředu domluvit na stylu, kterým bude agentura s dlužníkem komunikovat. Jestli mírným a přátelským způsobem, nebo agresivnějším s využitím hrozeb a žalob. Z hlediska změn na straně dlužníků přibývá těch, kteří nejsou schopni své dluhy splatit. Ještě před dvěma roky zaplatilo mnoho dlužníků svůj dluh jednorázově. Dnes roste obliba splátkových kalendářů. Navíc pokud srovnáme balík pohledávek vymáhaný dnes a před pěti lety, dnes vymáhání trvá 24 měsíců a déle, zatímco dřív byla kupní cena vymožena zpět v průběhu 8 až 10 měsíců. Také se častěji vyskytují případy, kdy dlužník dluží více stranám, klidně pěti a více subjektům.

2.1.2 Vymahači versus soudní exekutoři

Obecně vymáháním pohledávek se může zabývat téměř každý. Pozor ale na rozdíl mezi vymáháním a exekuční činností. Kdokoliv jiný než soudní exekutoři, myslím tím nejrozumnější soukromoprávní společnosti, nemají s exekuční činností co do činění. Ne podle platného exekučního řádu. Společnosti, které se zabývají vymáháním pohledávek, občas zneužívají úředního postavení soudních exekutorů a snaží se psychologicky tláčit na dlužníka. Například tím, že použijí slovo exekuce ve výzvě k zaplacení, kterou dlužníkovi zasílají. Jejich cílem je donutit dlužníka co nejdříve zaplatit. Ve skutečnosti

⁵⁰ ZÁLUSKÝ, Jan. Dlužníci se nechávají zapírat, chodíme proto obvykle bez ohlášení, ref. 39

ale nesmí použít žádný ze zákonných prostředků, který náleží do pravomocí soudního exekutora. Ve chvíli, kdy se věřiteli nepodaří získat své peníze od dlužníka pomocí vymáhacích společností, nebude mít dále na výběr. Pravděpodobně se obrátí na soudního exekutora. Ten je nositelem veřejné moci a má různé zákonné nástroje a postupy, které může použít.

2.1.3 Institut soudního exekutora

Institut soudního exekutora byl zřízen v září 2001. Jedním z důvodů byla přetíženost soudů v České republice. Výkonem exekucí a činností s tím spojených byly proto státem pověřeny soukromé osoby. Ty jednají rychle a jejich úspěšnost ve věci vykonávacího řízení je výrazně vyšší. Mají motivaci, aby jednaly efektivně při provádění exekucí, jelikož se to odráží na jejich ekonomické situaci. Přesto nikdy není úspěch zaručen.

Soudním exekutorem⁵¹ může být občan České republiky, který má plnou způsobilost k právním úkonům, je bezúhonný, získal úplné vysokoškolské právní vzdělání, vykonal alespoň tříletou exekutorskou praxi a složil exekutorskou zkoušku.

Soudní exekutoři musí projít výběrovým řízením, které provádí Ministerstvo spravedlnosti ČR. Součástí je psychologický test, jehož výsledky posuzují nezávislí odborníci, a tyto výsledky představují důležité kritérium při výběru vhodného kandidáta.⁵²

Činnost soudních exekutorů upravuje několik právních předpisů, zejména zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti a dále občanský soudní řád. Soudní exekutor si tedy nemůže dělat, co se mu zlíbí, jak si mnozí lidé myslí. Nerozhoduje o tom, kdo, komu, kolik a proč zaplatí. Soudní exekutor je pouze pověřen soudem k výkonu rozhodnutí. Úřad soudních exekutorů vznikl proto, že lidé neplní své povinnosti. Soud potom nařídí exekuci a pověří exekutora jejím vykonáním. Při výkonu svého povolání musí soudní exekutor postupovat podle zákona, kde jsou stanoveny postupy, kterými se řídí, a nástroje, které může použít. Například jaký majetek lze exekučně postihnout a do jaké výše. Jak přesně probíhá exekuční řízení, k tomu se dostanu později.

Jelikož obezřetnosti není nikdy dost, je třeba dávat pozor, koho si pouštíte domů. Kde kdo se vydává za zástupce různých firem a úředníků. Proto je dobré si údajného exekutora zkontrolovat. Jak poznáme soudního exekutora? Měl by u sebe mít následující věci, které mu jsou vydány Exekutorskou komorou:

- průkaz exekutora,
- razítko,
- pečetidlo.

⁵¹ Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů: § 9. *Onlinedata.cz* [online]. [cit. 2012-03-29, 2012-03-30]. Dostupné z: http://www.onlinedata.cz/zakony/120_2001.asp

⁵² Mýty a fakta o exekucích. *Exekutorská komora České republiky* [online]. [cit. 2012-03-30]. Dostupné z: <http://ekcr.cz.gds97.active24.cz/1/nejcastejsi-dotazy/354-myty-a-fakta-o-exekucich?w=>

Tyto poznávací znaky obsahují: jméno, příjmení a titul příslušného exekutora, sídlo exekutora a státní znak České republiky.⁵³

Věřitel, který chce vymoci od dlužníka svoji pohledávku, je nazýván oprávněným. Pokud se oprávněný obrátí se svým případem na konkrétního soudního exekutora, ten je schopen posoudit, jak velká je šance na úspěch, jaká bude časová a nákladová náročnost daného případu apod. Podle toho se následně volí nejefektivnější postup. Nemá smysl se do exekuce pouštět, pokud dlužník nevlastní dostatečný majetek ani na pokrytí nákladů exekučního řízení. Spolupráce mezi exekutorem a oprávněným probíhá na základě písemně uzavřené smlouvy. Exekuce trvá až do okamžiku, kdy je vymožena celá dlužná částka, nebo dokud není výkon rozhodnutí zrušen soudem. Náklady na soudního exekutora hradí samotný dlužník. Platí ovšem nejen tyto výdaje, ale také odměnu, která exekutorovi náleží. Vymáhání pohledávky tímto způsobem tedy nestojí věřitele žádné peníze navíc. Naopak dlužníkovi se jeho původní dlužná částka může navýšit hned několikrát.⁵⁴

Exekutorská komora České republiky zřídila bezplatné exekutorské poradny. Sídlí v Praze, Brně a Plzni. Jejich účelem je zvýšit informovanost veřejnosti ohledně exekučního řízení a zpřístupnit pomoc lidem ze sociálně slabších skupin obyvatelstva. Bezplatné právní rady nejsou poskytovány písemně ani telefonicky a je nutné se do poradny nejdříve objednat.⁵⁵

2.1.4 Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti

Exekuční řízení⁵⁶ je zahájeno dnem, kdy je doručen návrh na nařízení exekuce exekutorovi nebo příslušnému soudu spolu s určením exekutora. Záleží na věřiteli (oprávněném), na koho se s návrhem na vymožení pohledávky obrátí. **Návrh na nařízení exekuce** může podat, jestliže povinný (dlužník) dobrovolně nesplnil to, co mu bylo exekučním titulem uloženo. **Exekučním titulem**⁵⁷ se rozumí vykonatelné rozhodnutí soudu (rozsudek, platební rozkaz, směnečný platební rozkaz), rozhodnutí orgánů veřejné správy včetně platebních výměrů, vykonatelný rozhodčí nález, exekutorské a notářské zápisy obsahující svolení k vykonatelnosti. Návrh na nařízení exekuce obsahuje především údaje o účastnících řízení a o povinnosti, která má být exekucí vymožena. Z dokumentu musí být zřejmé, kdo návrh činí, čeho se týká a jaký je jeho účel; dále musí být podepsán a datován.

Účastníky exekučního řízení jsou: věřitel v pozici oprávněného a dlužník v roli povinného. Exekuční řízení se může týkat také manžela dlužníka, pokud jsou exekucí

⁵³ Soudní exekutor. *Vymáhání pohledávky* [online]. 2011-07-22 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.vymahani-pohledavky.cz/exekuce-a-exekutori.4/soudni-exekutor.72.html>

⁵⁴ O exekuci: Exekuce, činnosti exekutora. *Exekuce-exekutor.cz* [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.exekuce-exekutor.cz/>

⁵⁵ Bezplatná právní poradna. *Exekutorská komora České republiky* [online]. [cit. 2012-03-30]. Dostupné z: <http://ekcr.cz/1/bezplatna-pravni-poradna/29-bezplatna-pravni-poradna?w=>

⁵⁶ Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád: § 35- 92, ref. 51

⁵⁷ Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád: podrobněji viz §40, ref. 51

postiženy věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty patřící do společného jmění manželů.

Exekutor poté, co obdrží od oprávněného (neboli věřitele) návrh na nařízení exekuce⁵⁸, žádá soud o udělení pověření k provedení exekuce. Soud nařídí exekuci vydaným usnesením a jejím provedením pověří exekutora. Pokud nejsou splněny všechny zákonem stanovené předpoklady pro nařízení exekuce, návrh zamítne.

Usnesení o nařízení exekuce se doručí exekutorovi, oprávněnému, povinnému a orgánu, který vede centrální evidenci exekucí. Dokument obsahuje označení:

- soudu, který pověřuje exekutora provedením exekuce,
- exekutora, který je pověřen provedením exekuce,
- exekučního titulu a orgánu, který ho vydal,
- oprávněného a povinného,
- povinnosti, která má být exekucí vymožena, včetně nákladů exekuce,
- podpis soudce, datum rozhodnutí a poučení o odvolání.

Povinnému nesmí být usnesení o nařízení exekuce doručeno dříve než exekutorovi a oprávněnému. Po doručení povinnému povinný nesmí nakládat se svým majetkem včetně nemovitostí a majetku patřícího do společného jmění manželů. Výjimku tvoří uspokojování základních životních potřeb, udržování a správa majetku a běžná obchodní činnost. Ve chvíli, kdy je usnesení doručeno exekutorovi, může exekutor zahájit samotnou exekuci. Nejdříve posoudí, jakým způsobem bude exekuce provedena, a vydá exekuční příkaz.

Exekuční příkaz⁵⁹ je příkaz k provedení exekuce. Má stejné náležitosti jako usnesení o nařízení exekuce plus obsahuje:

- způsob provedení exekuce,
- označení osob, kterým se doručuje exekuční příkaz,
- výrok, poučení o odvolání, den a místo jeho vydání a podpis exekutora.

Provedení exekuce⁶⁰ lze provést několika způsoby. Exekuce ukládající zaplacení peněžité částky lze provést:

- srážkami ze mzdy a jiných příjmů,
- přikázáním pohledávky,
- prodejem movitých věcí a nemovitostí,
- prodejem podniku.

Další způsoby provedení exekuce:

- vyklizením,
- odebráním věci,
- rozdělením společné věci,

⁵⁸ Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád: § 44, ref. 51

⁵⁹ Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád: § 48, ref. 51

⁶⁰ Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád: § 47 odst. 1, § 58 a § 59, ref. 51

- provedením prací a výkonů.

Exekuci prodejem zástavy lze pro zajištěnou pohledávku provést prodejem zastavených movitých věcí a nemovitostí.

Exekutor by měl volit co nejvhodnější způsob provedení exekuce. Přihlíží k výši závazku povinného a na druhé straně k ceně předmětu, pomocí kterého mají být závazky uhrazeny. Exekuce může být v jednom exekučním řízení provedena více způsoby, i všemi zákonem stanovenými, a to jak současně, tak postupně.

Stěžejní činností soudního exekutora je vlastní exekuční činnost, ovšem exekutor může vykonávat i **další činnost**⁶¹. Například neméně významnou činností je sepisování exekutorských zápisů. Jedná se o veřejnou listinu, kterou buď soudní exekutor osvědčuje skutkové děje a stav věci, jako je splnění závazku, stav nemovitostí, bytů a nebytových prostor, nebo lze sepsat dohodu, ve které se účastník například zaváže pohledávku uhradit. V dohodě je uvedeno, že pokud svou povinnost nesplní včas a řádně, bude (na základě tohoto zápisu) nařízen a proveden výkon rozhodnutí nebo exekuce. Exekutorský zápis je tedy listinou, která umožňuje věřiteli účinné a rychlé uplatnění jeho práv, tj. vymáhání nesplněné povinnosti, ke které se účastník v exekutorském zápisu zavázal.

Exekutor může také poskytovat právní pomoc oprávněnému či povinnému. Sepisovat listiny jako jsou smlouvy, vyjádření, právní rozbor, související s exekučním řízením. Dále může na návrh vlastníka, příp. osoby oprávněné disponovat s věcí, provádět dražby movitých či nemovitých věcí. V souvislosti s exekučním řízením může exekutor přijímat do úschovy peníze, listiny a další movité věci. O přijetí do úschovy vydává písemné potvrzení tomu, kdo hodnoty skládá. Na základě pověření soudu zjišťuje majetek, který podléhá zajištění (podle rozhodnutí vydaného v trestním řízení) a vykonává jeho správu. Je-li k tomu pověřen soudem, může provádět i jinou činnost, zejména doručovat písemnosti soudu a vykonávat činnost soudního vykonavatele.

Za exekuční činnost a další činnost náleží exekutorovi:

- odměna,
- náhrada nákladů paušálně určených či účelně vynaložených hotových výdajů,
- náhrada za ztrátu času při provádění exekuce,
- náhrada za doručení písemností,
- odměna a náhrada nákladů správce podniku,
- je-li exekutor plátcem daně z přidané hodnoty, rovněž příslušná daň z přidané hodnoty podle zvláštního právního předpisu.

Všechny výše vyjmenované složky tvoří **náklady exekuce**⁶². Exekutor má právo požadovat od oprávněného přiměřenou zálohu na náklady exekuce.

⁶¹ Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád: § 74 – 76, ref. 51

⁶² Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád: § 87, § 89 - 92, ref. 51

Za provedení exekuce může být sjednána smluvní odměna, které není nákladem exekuce. Tato odměna je pak obsahem písemně uzavřené smlouvy mezi exekutorem a oprávněným.

Náklady oprávněného jsou náklady účelně vynaložené k vymáhání nároku a oprávněný má právo na jejich náhradu.

Náklady exekuce a náklady oprávněného se vymáhají na základě příkazu k úhradě nákladů exekuce. Provádí se to jedním ze způsobů exekucí ukládajících zaplacení peněžité částky, které již byly uvedeny výše.

Dojde-li k zastavení exekuce, hradí náklady exekuce včetně nákladů účastníků ten, kdo zastavení zavinil. Pokud je důvodem zastavení exekuce nemajetnost, hradí paušálně určené či účelně vynaložené výdaje oprávněný.

Pokud exekutor v rámci další činnosti poskytuje právní pomoc oprávněnému nebo povinnému, přísluší mu mimosmluvní odměna. V případě pověření soudem rozhoduje o mimosmluvní odměně daný soud a také ji vyplácí.

Podrobnosti o výši a způsobu určení odměny, hotových výdajů, náhrady za doručení písemností a náhrady za ztrátu času stanovuje ministerstvo vyhláškou.

Organizace, která sdružuje všechny exekutory a vede jejich seznam včetně seznamu kandidátů a koncipientů, se nazývá **Exekutorská komora České republiky**⁶³. Tato komora je právnickou osobou se sídlem v Brně. Exekutor se stává jejím členem v okamžiku, kdy je jmenován exekutorem. Členství zaniká smrtí exekutora, prohlášením za mrtvého nebo jeho odvoláním. Její příjmy se skládají z členských příspěvků, jejichž výši určuje sněm exekutorů, dále z darů a jiných příjmů. Komora má tyto orgány: sněm, prezidium, prezidenta, revizní komisi, kárnou komisi a zkušební komisi.

Komora vede agendu pravomocně nařízených exekucí, která se nazývá Centrální evidence exekucí ČR⁶⁴ (dále také CEE). Pro veřejnost byla spuštěna dne 10. března 2009. Jedná se o veřejný seznam a obsahuje usnesení soudu o nařízení exekuce, o pověření exekutora provedením exekuce a o zastavení a odkladu exekuce. Slouží tedy veřejnosti například k prověření obchodních partnerů nebo k získání informací o konkrétním exekučním řízení. Konkrétně pokud nás zajímá, který exekutor byl pověřen provedením exekuce proti určitému dlužníkovi, zda již byla exekuce skončena apod. Zápisy do CEE provádějí jednotliví exekutoři, kteří jsou danou exekucí pověřeni. 15 dnů poté, co bylo exekuční řízení zcela skončeno, jsou údaje o exekuci z databáze vymazány. Abychom mohli nahlížet do evidence, je třeba se zaregistrovat na příslušných webových stránkách. Získávání informací z evidence je zpoplatněno, proto ještě musíme nejdříve vložit na svůj účet určitou finanční částku. Z ní je strháváno 60 Kč včetně DPH za každý vyžádaný údaj. V závislosti na tom, kolik bylo žadateli v daném kalendářním roce poskytnuto elektronických údajů, se výše částky snižuje.

⁶³ Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád: § 109, ref. 51

⁶⁴ Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád: § 125, ref. 51; O projektu. *Centrální evidence exekucí* [online]. [cit. 2012-03-30]. Dostupné z: <https://live.ceecr.cz/main.ph>

I informace, že na daný subjekt není v systému veden žádný záznam, je zpoplatněna. Údaje jsou zobrazovány v reálném čase. Opakované zobrazení informace je také zpoplatněno. Je proto užitečné si danou informaci před zavřením okna zálohovat. CEE neobsahuje údaje o exekucích, které jsou vedeny soudy, orgány státní správy a samosprávy, finančními orgány či zdravotními pojišťovnami.

Exekutor může na základě písemné žádosti požadovat údaje o povinném a jeho majetku od třetích osob, které je evidují na základě své úřední činnosti. Tomuto úkonu se říká **součinnost s třetími osobami**⁶⁵. Požádá-li exekutor o součinnost, příslušné orgány mají povinnost ji bezplatně a bez zbytečného odkladu poskytnout (na základě předložení pověření k provedení exekuce). Pokud tak neučiní, může jim soud uložit pořádkovou pokutu a odpovídají za škodu, kterou neposkytnutím údajů způsobily oprávněnému či exekutorovi. Třetími osobami jsou soudy, orgány státní správy a samosprávy, obce, notáři, právnické a fyzické osoby. Součinnost při výkonu exekuční činnosti je povinna poskytnout také Policie České republiky. Dále orgány, které jsou pověřeny k vedení evidence osob nebo jejich majetku. Zejména se jedná o katastr nemovitostí, orgán správy daní, orgán, který vede registr motorových vozidel, orgán správy sociálního zabezpečení, zdravotní pojišťovny, komoditní burzy, Burza cenných papírů a centrální depozitář a jiné osoby oprávněné k vedení evidence investičních nástrojů. Peněžní ústavy, pojišťovny, investiční společnosti a fondy, penzijní fondy a obchodníci s cennými papíry musí sdělit exekutorovi informace o číslech účtů povinného (včetně stavu a změn), údaje o majetku, věcech, listinách či zaknihovaných cenných papírech povinného. Pojišťovny oznamují také výplaty pojistných plnění ve prospěch povinného. Od pošty a osob, které provádějí přepravu zásilek, lze získat údaje o lidech, kteří si pronajímají poštovní přihrádky, o počtech došlých zásilek a jejich odesílatelích, i o peněžních prostředcích docházejících povinnému. Provozovatelé telekomunikačních služeb sdělují údaje o telefonních stanicích, dopravci a zasilatelé informují o odesílateli a adresátovi přepravovaného nákladu i o přepravovaném zboží, je-li to třeba k provedení exekuce. Ministerstvo vnitra poskytne pro potřeby provedení exekuce v elektronické podobě prostřednictvím Komory údaje z informačního systému evidence obyvatelstva a z registru rodných čísel. Jedná se o informace typu: jméno, příjmení, rodné příjmení, datum narození, pohlaví, místo a okres narození (případně místo a stát, pokud se jedná o cizince), rodné číslo, státní občanství, adresa místa trvalého pobytu, zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům, rodinný stav, rodné číslo manžela, dále datum, místo a okres úmrtí. Ministerstvo financí prostřednictvím Komory sděluje informace týkající se stavebního spoření (číslo smlouvy a identifikační číslo stavební spořitelny) nebo penzijního připojištění.

Pokud to exekutor uzná za vhodné, může povinného předvolat a vyzvat k dobrovolnému splnění povinnosti. Může ho také vyzvat, aby navrhl, jakým způsobem má být exekuce provedena. Například aby označil plátce mzdy.⁶⁶

Pověření k provedení exekuce zaniká⁶⁷, nastane-li některá z následujících situací:

⁶⁵ Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád: § 33 a § 34, ref. 51

⁶⁶ Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád: § 50, ref. 51

- soud rozhodne o vyloučení exekutora,
- soud zastaví exekuci,
- pohledávka včetně nákladů exekuce je vymožena,
- soud pověří jiného exekutora provedením exekuce.

Na návrh exekutora soud exekuci zastaví⁶⁸, jestliže oprávněný nesloží v určené lhůtě přiměřenou zálohu na náklady exekuce.

Na návrh povinného může soud exekuci odložit. Musí být ale splněna podmínka, že pro povinného (nebo příslušníky jeho rodiny) by okamžitý výkon rozhodnutí měl zvláště nepříznivé následky. A současně musí platit podmínka, že odkladem výkonu nebude oprávněný vážně poškozen.⁶⁹ Soud poté stanoví dobu, po kterou bude exekuce odložena. Po uplynutí této doby může exekutor pokračovat v provádění exekuce.⁷⁰

„Z věcí, které jsou ve vlastnictví povinného, se nemůže týkat výkon rozhodnutí těch, které povinný nezbytně potřebuje k uspokojování hmotných potřeb svých a své rodiny nebo k plnění svých pracovních úkolů, jakož i jiných věcí, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly. Takto jsou z výkonu rozhodnutí vyloučeny zejména:

- běžné oděvní součásti, obvyklé vybavení domácnosti,
- snubní prsten a jiné předměty podobné povahy,
- zdravotnické potřeby a jiné věci, které povinný potřebuje vzhledem ke své nemoci nebo tělesné vadě,
- hotové peníze do částky 1000 Kč.“⁷¹

Podíváme-li se blíže na obvyklé vybavení domácnosti, zjistíme, že nám žádný právní předpis České republiky nestanoví, co konkrétně sem patří. Exekutorská praxe proto není jednotná a liší se případ od případu. Podle judikátu Nejvyššího soudu č. 20 Cdo 2133/2001 (datum rozhodnutí 26. 2. 2002) se kritérium nezbytnosti nemá posuzovat pouze podle frekvence užívání určité věci. Správná otázka zní: Obejde se povinný a jeho rodina při uspokojování základních životních potřeb bez daných věcí? To by mělo být klíčem, podle čeho rozhodovat. Povinná, která ve zmíněném judikátu požadovala, aby ze soupisu věcí byla vyškrtnuta sedací souprava, televize, nástěnné hodiny v dřevě, prádelník, skříň a noční stolky, neuspěla. Z vyjádřeného právního názoru proto vyplývá, že jen to, že počítač a myčku na nádobí užíváme každý den, není dostatečný důvod pro to, aby tyto věci nebyly zabaveny. Za věci nezbytné k uspokojování základních životních potřeb se však zpravidla považují lednice, vařič, stůl a židle podle počtu členů domácnosti.⁷²

⁶⁷ Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád: § 51, ref. 51

⁶⁸ Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád: § 55, ref. 51

⁶⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád: § 266 odst. 1. *Onlinedata.cz* [online]. [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: http://www.onlinedata.cz/zakony/99_1963.asp

⁷⁰ Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád: § 54, ref. 51

⁷¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád: § 322 odst. 1 a 2, ref. 69

⁷² Exekuce – co exekutor podle zákona nesmí zabavit. *ÚplnéZnění.cz* [online]. 2012-02-17 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.uplnezneni.cz/clanky/exekuce-co-exekutor-podle-zakona-nesmi-zabavit/>

Výkon rozhodnutí lze provést srážkami ze mzdy⁷³. Srážky se provádějí z čisté mzdy. Ta se získá, když se od mzdy odečte záloha na daň z příjmů fyzických osob, pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění. Srážky je možné provádět jen do výše vymáhané pohledávky s příslušenstvím. Příslušenstvím pohledávky se rozumějí úroky, úroky a poplatek z prodlení, náklady spojené s jejím vymáháním apod. Splnění výkonu rozhodnutí lze dosáhnout i srážkami z jiných příjmů⁷⁴, jedná se o srážky:

- z platu,
- z odměny z dohody o pracovní činnosti,
- z odměny za pracovní nebo služební pohotovost,
- z odměny členů zastupitelstva územních samosprávných celků,
- z dávek státní sociální podpory, které nejsou vyplaceny jednorázově.

Srážky se dále vykonávají z příjmů, které povinnému nahrazují odměnu za práci nebo jsou poskytovány vedle ní. Těmi jsou:

- náhrada mzdy nebo platu,
- nemocenská,
- ošetrovné nebo podpora při ošetrování člena rodiny,
- vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství,
- peněžitá pomoc v mateřství,
- důchody, s výjimkou jejich zvýšení pro bezmocnost,
- stipendia,
- podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci,
- odstupné,
- peněžitá plnění věrnostní nebo stabilizační povahy poskytnutá v souvislosti se zaměstnáním,
- úrazový příplatek, úrazové vyrovnání a úrazová renta.

Z těchto příjmů zůstane dlužníkovi jen nezabavitelné minimum. Základní nezabavitelná částka při srážkách ze mzdy je v první řadě ovlivňována výší životního minima, které připadá na jednotlivce, a normativem nákladů na bydlení. Tato částka, resp. způsoby jejího výpočtu, jsou stanoveny nařízením, které vydává vláda České republiky. Zákon také určuje částku, nad kterou naopak může být zbytek čisté mzdy postižen bez omezení, a princip tohoto postihu. Z čisté mzdy, která zbývá po odečtení základní částky, lze srazit k vydobytí pohledávky oprávněného jen jednu třetinu, resp. dvě třetiny, pokud se jedná o uspokojení přednostních pohledávek. Mezi přednostní pohledávky řadíme pohledávky na výživné, náhradu škody způsobenou poškozenému ublížením na zdraví nebo úmyslným trestným činem, daně a poplatky, náhrady přeplatků na dávkách nemocenského pojištění, důchodového pojištění a důchodového

⁷³ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád: § 276 a § 277, ref. 69

⁷⁴ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád: § 299, ref. 69

zabezpečení. Rovněž pohledávky pojistného na sociální zabezpečení, na veřejné zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti atd.⁷⁵

Nezabavitelnou částku na povinného dlužníka stanovíme jako 2/3 součtu:

- částky životního minima jednotlivce, která pro rok 2012 je ve výši 3 410 Kč (předtím činila 3 126 Kč),
- částky normativních nákladů na bydlení (pro jednu osobu v nájemním bytě v obci od 50 000 do 99 999 obyvatel, bez ohledu na to, v jaké obci skutečně povinný žije), která je pro rok 2012 stanovena ve výši 5 352 Kč (předtím se jednalo o částku 4 863 Kč).⁷⁶

Neboli jako 2/3 z částky 8 762 Kč. Vypočítaná nezabavitelná částka na povinného pro rok 2012 činí 5 841,33 Kč (předtím 5 326 Kč). Došlo tedy k nárůstu nezabavitelné částky a lidé, kterých se týkají srážky ze mzdy, si polepšili a zůstane jim oproti předchozím rokům více peněz.

Existují také nezabavitelné částky na vyživovanou osobu (manželku či dítě). Základní celkovou nezabavitelnou částku povinného zjistíme jako součet nezabavitelné částky na povinného a všech nezabavitelných částek na vyživované osoby.

Již bylo také zmíněno, že výše minima je ovlivněna tím, komu povinný dluží. Nejprve totiž musí být uspokojeny přednostní pohledávky. Pokud mezi dlužníkovými věřiteli figuruje například stát nebo se jedná o dlužníka, který neplatí výživné, ve výsledku mu zůstane na živobytí méně, než kdyby dlužil „pouze“ bance nebo nebankovnímu poskytovateli půjček.⁷⁷

Výkonu rozhodnutí dále nepodléhají⁷⁸:

- pohledávky náhrady, kterou podle pojistné smlouvy vyplácí pojišťovna, pokud má být náhrady použito k opravě budovy nebo k novému vybudování,
- peněžité dávky sociální péče,
- dávky pomoci v hmotné nouzi,
- příspěvek na bydlení z dávek státní sociální podpory,
- jednorázově vyplácené dávky státní sociální podpory,
- peněžité pohledávky, které jsou předmětem finančního zajištění.

2.1.4.1 Vývoj exekucí

S nedostatkem finančních prostředků a s rostoucím počtem neplacených závazků roste počet nařízených exekucí. Kromě notorických neplatičů, kteří jsou finančně vyčerpaní a je na ně nařizováno několik exekucí, přibývá těch, kteří v době nedostatku finančních prostředků oprašují své staré dluhy a nyní je chtějí vymoci.

⁷⁵ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád: § 278 a § 279, ref. 69

⁷⁶ MAULWURF, Adolf. Nové nezabavitelné částky (nezabavitelné minimum) při srážkách ze mzdy pro rok 2012. *Epravo.cz* [online]. 2011-11-18 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nove-nezabavitelne-castky-nezabavitelne-minimum-pri-srazkach-ze-mzdy-pro-rok-2012-78512.html?mail>

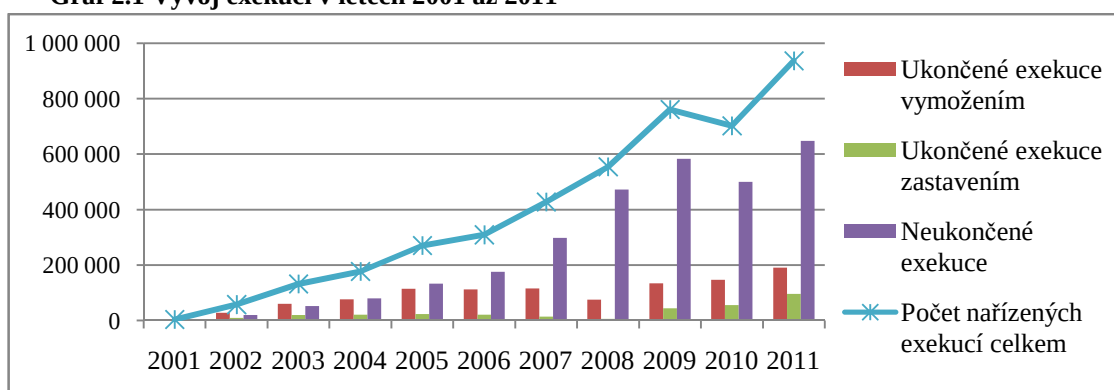
⁷⁷ Nezabavitelné minimum - co vám exekutor nevezme - Kalkulačka. *Peníze.cz* [online]. [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/kalkulacka/nezabavitelne-minimum>

⁷⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád: § 317, ref. 69

„Podíl na zvýšení počtu nařízených exekucí má i skutečnost, že ubývá soudních výkonů rozhodnutí. Věřitelé se s návrhem na vymožení svých pohledávek stále častěji obracejí na soudní exekutory, neboť jejich činnost je efektivnější než činnost soudů.“⁷⁹

Počet nařízených exekucí v roce 2001 byl 4 302. Z toho bylo 1 902 exekucí (44 %) ukončeno vymožením a 890 exekucí (21 %) ukončeno zastavením. V roce 2002 se nařídilo již 57 954 exekucí, o rok později 132 469 atd. Počet nařízených exekucí roste každým rokem, jak můžeme pozorovat na grafu 2.1. Od roku 2007 se tempo růstu nařízených exekucí ustálilo a pohybovalo se v průměru kolem 35 %, výjimkou byl rok 2010, kdy došlo k zápornému tempu růstu. Zatímco v roce 2009 činil počet nařízených exekucí téměř 761 tisíc, o rok později to bylo necelých 702 tisíc. Rekordním je loňský rok, kdy bylo nařízeno přes 936 tisíc exekucí.

Graf 2.1 Vývoj exekucí v letech 2001 až 2011

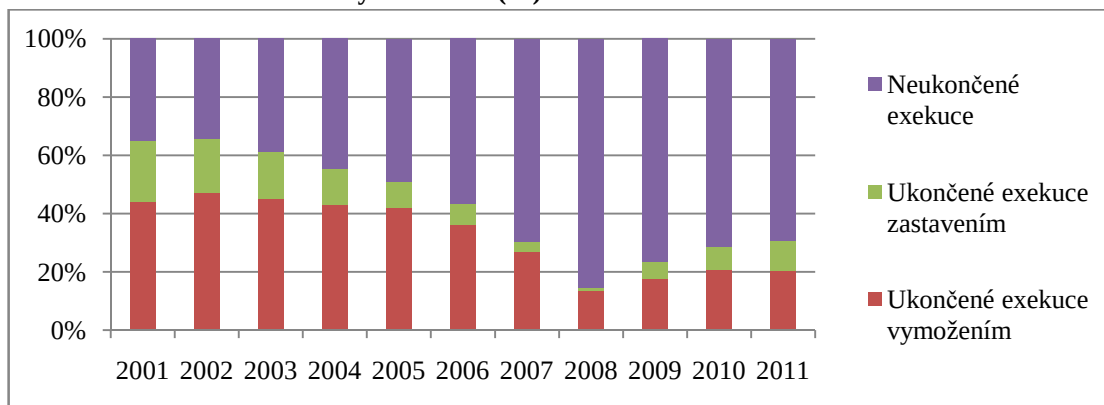
Zdroj: Autorka podle Exekutorské komory ČR⁸⁰

Do roku 2005 se dařilo více než 50 % nařízených exekucí ukončit. Úspěšné ukončení, tedy vymožením pohledávky, se pohybovalo od 42 do 47 %. S tím, jak exekucí přibývalo, přibýval i počet neukončených exekucí. V letech 2007 až 2011 tvořily přibližně 70 %. Nejméně úspěšným byl rok 2008, kdy jejich počet dosáhl 85 %. Pouhé 1 % v tomto roce bylo ukončeno zastavením a 14 % bylo úspěšně vymoženo. Za poslední tři roky úspěšnost vymožení osciluje kolem 20 % (viz graf 2.2). Z celkového počtu nařízených exekucí 936 219 v roce 2011 bylo téměř 97 000 zastaveno a 191 000 vymoženo.

⁷⁹ BÁČOVÁ, Petra. Statistika exekucí za rok 2011. *Exekutorská komora České republiky* [online]. 2012-03-15 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.ekcr.cz/1/aktuality-pro-verejnost/587-statistiky-exekuci-za-rok-2011-15-03-2012?w>

⁸⁰ Statistika. *Exekutorská komora České republiky* [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné z: <http://ekcr.cz/1/statistiky/87-statistiky?w=>

Graf 2.2 Struktura nařízených exekucí (%)

Zdroj: Autorka podle Exekutorské komory ČR a vlastních výpočtů

Ať už si to dlužníci uvědomují nebo ne, škodí si i tím, že si nepřebírají korespondenci. Soud i soudní exekutoři doručují písemnosti na adresu trvalého bydliště, pokud není uvedena jiná doručovací adresa, například v Centrálním registru obyvatelstva. Pokud se nepodaří písemnost dlužníkovi doručit klasicky, uplatňuje se doručení fikcí. Písemnost je tedy považována za doručenou, přestože se dlužník o ní nedozvěděl. Daná osoba se tak připraví o možnost jakýchkoliv námitek a případného jednání.⁸¹

Asi třetinu všech dluhů tvoří poměrně malé částky. Například nezaplacené vyúčtování za mobilní telefon, pokuty za jízdu bez jízdenky v městské hromadné dopravě, poplatky za odpad apod. Z těchto malých a na první pohled neškodných dluhů se ale mohou stát v mžiku tisícové částky. A to v případě, kdy věřitel začne pohledávku vymáhat prostřednictvím exekutora.

2.1.4.2 Výše odměn advokátů a exekutorů

Výše odměn a náhrad nákladů advokátů a exekutorů je upravena vyhláškami Ministerstva spravedlnosti ČR, které v nedávné době prošly změnami. Účinnost nových vyhlášek byla stanovena k 1. březnu 2012.

Novelou vyhlášky č. 484/2000 Sb., která se týká **výše odměn a náhrad nákladů advokátů**, je **vyhláška č. 64/2012 Sb.**⁸² Rozšiřuje počet pásem, a dále snižuje odměny advokátům v jednotlivých pásmech. Přehled dřívějších a současných odměn náležejících advokátům (ve věcech, v nichž je předmětem řízení zaplacení peněžité částky nebo jiné penězi ocenitelné plnění) ukazují následující tabulky. Tabulka 2.2 zachycuje, jak tomu bylo do 29. února 2012, a tabulka 2.3 představuje aktuální znění.

⁸¹ BÁČOVÁ, Petra. Statistiky exekucí za rok 2011, ref. 79

⁸² Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 64/2012 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb. *Sbírka předpisů České republiky* [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné z: <http://www.sbirka.cz/POSL4TYD/NOVE/12-064.htm>

Tabulka 2.2 Odměna advokátů do 29. února 2012

Výše pohledávky za dlužníkem	Odměna advokáta	Odměna advokáta vč. DPH (20 %)
0 Kč – 1 000 Kč	4 500 Kč	5 400 Kč
1 001 Kč – 5 000 Kč	6 000 Kč	7 200 Kč
5 001 Kč – 10 000 Kč	9 000 Kč	10 800 Kč

Zdroj: Autorka podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb.⁸³

Tabulka 2.3 Odměna advokátů od 1. března 2012

Výše pohledávky za dlužníkem	Odměna advokáta	Odměna advokáta vč. DPH (20 %)
0 Kč – 100 Kč	1 000 Kč	1 200 Kč
101 Kč – 500 Kč	1 500 Kč	1 800 Kč
501 Kč – 1 000 Kč	2 500 Kč	3 000 Kč
1 001 Kč – 2 000 Kč	3 750 Kč	4 500 Kč
2 001 Kč – 5 000 Kč	4 800 Kč	5 760 Kč
5 001 Kč – 10 000 Kč	7 500 Kč	9 000 Kč

Zdroj: Autorka podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 64/2012 Sb.⁸⁴

Novelou vyhlášky 330/2001 Sb., která upravuje **odměny a náhrady exekutora**, je **vyhláška č. 63/2012 Sb.**⁸⁵ Tato vyhláška výrazně mění stávající tarify. Snižuje sazby odměn v exekučním řízení a rovněž snižuje paušální částky náhrady hotových výdajů pro exekutory. To je nadějně především pro osoby, které dluží v podstatě malé částky, nebo které si svého dluhu nejsou vědomy, případně ho neúmyslně opomněly. Nebudou muset nadále platit mnohonásobně vyšší částky, které jsou způsobeny zejména prodlením a poplatky za exekuční řízení. Odměny vznikající v průběhu exekučního řízení by měly být úměrné výši exekuce.

U vymáhání nejnižších částek (do 10 tis. Kč) klesly náklady exekuce o 50 %, u vyšších částek (od 10 do 20 tis. Kč) se snížily o 23 %. Změna tarifu se ovšem netýká nákladů exekuce, pokud nedošlo k dobrovolnému plnění ze strany povinného.

Dříve nebylo jasně stanoveno, zda se minimální odměna exekutora krátí na polovinu, pokud dlužník dobrovolně uhradí závazek (do 15 dnů od doručení výzvy). Nově je tedy jasně určeno, že exekutor má právo pouze na poloviční odměnu tj. 1 500 Kč místo původních 3 000 Kč, pokud jsou splněny 2 podmínky:

- dojde k dobrovolnému zaplacení vymáhaného plnění povinným ve lhůtě 15 dnů od doručení výzvy,
- vymáhané plnění nepřevyšuje částku 20 000 Kč.

Nově je zkrácen výdajový paušál na polovinu, tj. z 3 500 Kč na 1 750 Kč, pokud

- dojde k dobrovolnému zaplacení vymáhaného plnění povinným ve lhůtě 15 dnů od doručení výzvy,

⁸³ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení: § 3 odst. 1. *Advokátní kancelář Kestlová & Rotterová* [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné z: http://www.akkr.cz/download/484_2000.pdf

⁸⁴ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 64/2012 Sb.: čl. I, odst. 1., ref. 82

⁸⁵ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 63/2012 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb. *Sbírka předpisů České republiky* [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné z: <http://www.sbirka.cz/POSL4TYD/NOVE/12-063.htm>

- vymáhané plnění nepřevyšuje částku 10 000 Kč.

Přehled nákladů exekuce před legislativní změnou ukazuje tabulka 2.4, po změně tabulka 2.5.

Tabulka 2.4 Náklady exekuce do 29. února 2012

Výše pohledávky za dlužníkem	Odměna exekutora	Paušální náklady exekuce	Celkem	Celkem vč. DPH (20 %)
0 Kč – 20 000 Kč	3 000 Kč	3 500 Kč	6 500 Kč	7 800 Kč

Zdroj: Autorka podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb.⁸⁶

Tabulka 2.5 Náklady exekuce od 1. března 2012 při dobrovolném plnění dlužníka

Výše pohledávky za dlužníkem	Odměna exekutora	Paušální náklady exekuce	Celkem	Celkem vč. DPH (20 %)
0 Kč – 10 000 Kč	1 500 Kč	1 750 Kč	3 250 Kč	3 900 Kč
10 001 Kč – 20 000 Kč	1 500 Kč	3 500 Kč	5 000 Kč	6 000 Kč

Zdroj: Autorka podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 63/2012 Sb.⁸⁷

Kromě zmíněného je upraven i obsah výdajového paušálu. Nyní již nezahrnuje výdaje na znalecké posudky. Ty jsou účtovány odděleně. Hotové výdaje se spočítají jako součet výdajového paušálu a výdajů na znalecké posudky.⁸⁸

Se snížením nákladů exekuce nesouhlasí někteří právníci nebo například inkasní agentura M.B.A. Finance s.r.o. Jejich argumentace zní, že se nadále nevyplatí vymáhat malé částky soudně, a dojde tak k oslabení pozice věřitele. Předpokládají také, že tím vzroste počet dlužníků. Oponenturou je tvrzení, že náklady na vymáhání nemají fungovat jako hrozba. Měly by pouze pokrýt skutečné náklady, které věřitel s vymáháním dané částky má. Alespoň podle Daniela Hůleho z obecně prospěšné společnosti Člověk v tísni, který příběhy dlužníků zná z jiného úhlu pohledu. Zajímavý je podle něj fakt, že v České republice máme výrazně vyšší náklady na vymáhání. Například na Slovensku jsou tyto náklady o cca 70 % nižší.⁸⁹

Nová vyhláška o odměnách exekutorů je mnohými považována za akutní řešení, zdaleka ne ideální. Resort spravedlnosti proto výhledově přemýšlí o úplném zrušení vyhlášky, kterou by nahradil takzvaný švýcarský model. O odměnách exekutorů by rozhodoval soud. *Je to varianta, která má výhody i nevýhody, ale je asi spravedlivější. Vyhláška totiž stanoví paušální odměnu a není schopna zohlednit náročnost konkrétní kauzy.* Takový je názor ministra spravedlnosti Jiřího Pospíšila. Na druhé straně ale stojí argumenty, že by se nejednalo o efektivní řešení a soudy by to příliš zatížilo.

⁸⁶ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem: § 6 odst. 1. *Onlinedata.cz* [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné z: http://www.onlinedata.cz/zakony/330_2001.asp

⁸⁷ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 63/2012 Sb.: čl. I., odst. 1. a 4. (§ 13 odst. 3), ref. 85

⁸⁸ PAZDERKA, Stanislav. Novela exekutorského tarifu. *Exekutorská komora České republiky* [online]. 2012-03-02 [cit. 2012-04-06]. Dostupné z: <http://ekcr.cz/1/aktuality-pro-media/580-novela-exekutorskeho-tarifu-02-03-2012?w=media>

⁸⁹ HOVORKA, Jiří. Z pár korun obrovský dluh? Před vymahačem dorazí výzva. *Aktuálně.cz* [online]. 2012-02-09 [cit. 2012-04-05]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/finance/penize/clanek.phtml?id=732335>

Současným problémem je stanovisko exekutorů, kteří porušují mnohá pravidla. Téměř na třetinu exekutorů byla podána kárná žaloba.⁹⁰

Další zlepšení v této oblasti by měly nabídnout chystané změny legislativy⁹¹. Mělo by se jednat o novelu občanského soudního řádu a exekučního řádu a o zavedení:

- povinné předžalobní výzvy věřitele dlužníkovi,
- povinného slučování exekucí jednoho dlužníka,
- tzv. „předražku“,
- tvrdšího postihu exekutorů.

Jednou ze změn je zavedení předžalobní výzvy. Ta nabídne dlužníkovi možnost uhradit svůj dluh ještě před zahájením exekučního řízení, tzn. v původní výši, tedy ve chvíli, kdy ještě není navýšen o odměny advokáta a exekutora. Současná úprava totiž neukládá věřiteli povinnost informovat dlužníka před tím, než uplatní svůj nárok u soudu. Lidé se pak mohou o dluhu dovědět až ve chvíli, kdy na ně soud nařídil exekuci. Velmi častým případem jsou již dříve zmiňované jízdy v městské hromadné dopravě na černo. Sice podle dopravních podniků je výzva k úhradě dluhu vždy posílána, praxe ale naznačuje něco jiného. Jenže nic není černobílé a je to i o přístupu občanů. Ti si uvědomují, že pokud nebudou splácet hypoteční úvěry, mohou přijít o celý dům. Mají proto nemalou motivaci hradit své závazky. Na druhé straně figurují malé dluhy, které se zdají na první pohled neškodné a bývají podceňovány. Situaci se pak lidé snaží řešit v momentě, kdy zjistí, že dluh není zapomenutý ani prominutý. Neboli v okamžiku, kdy si převezmou platební rozkaz. To se ovšem již z malého dluhu stal „o něco větší dluh“, v řádech tisíců korun. Z pokuty 800 Kč se tak donedávna mohl stát dluh téměř 19 000 Kč⁹², jak názorně vidíme v tabulce 2.6. Od 1. března 2012, po změně legislativy, částka dosahuje hodnoty 15 340 Kč, jelikož došlo ke snížení odměn advokátů.

⁹⁰ SRNOVÁ, Veronika. Otázky Václava Moravce: Pospíšil: Astronomické odměny exekutorů skončí k 1. březnu. *Česká televize* [online]. 2012-01-29 [cit. 2012-04-06]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/162416-pospisil-astronomicke-odmeny-exekutoru-skonci-k-1-breznu/>

⁹¹ Povinné slučování malých exekucí může dlužníkům ušetřit i statisíce. *Česká advokátní komora* [online]. [cit. 2012-04-06]. Dostupné z: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=8029>

⁹² HOVORKA, Jiří. Z pár korun obrovský dluh? Před vymahačem dorazí výzva, ref. 89

Tabulka 2.6 Jak dluh roste

Položka	Podle platných právních předpisů			
	Do 29. února 2012		Od 1. března 2012	
	Sazba bez DPH	Konečná cena vč. DPH (20 %)	Sazba bez DPH	Konečná cena vč. DPH (20 %)
Původní dluh		800 Kč		800 Kč
Odměna advokáta v nalézacím řízení	4 500 Kč	5 400 Kč	2 500 Kč	3 000 Kč
2x režijní nákladový paušál advokáta (nalézací řízení)	600 Kč	720 Kč	600 Kč	720 Kč
Soudní poplatky (nalézací řízení)		800 Kč		800 Kč
Odměna advokáta v exekučním řízení	2 250 Kč	2 700 Kč	1 250 Kč	1 500 Kč
2x režijní nákladový paušál advokáta (exekuční řízení)	600 Kč	720 Kč	600 Kč	720 Kč
Odměna exekutora	3 000 Kč	3 600 Kč	3 000 Kč	3 600 Kč
Paušální náklady exekuce	3 500 Kč	4 200 Kč	3 500 Kč	4 200 Kč
Celkový dluh		18 940 Kč		15 340 Kč

Zdroj: Autorka podle Aktuálně.cz, vyhlášek Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., č. 484/2000 Sb., č. 330/2001 Sb., č. 64/2012 Sb. a vlastních výpočtů. Vysvětlení částek uvádím v příloze 1.

Celková částka se během procesu vymáhání původního dluhu 800 Kč sníží, jestliže dlužník zaplatí vymáhanou povinnost do 15 dnů ode dne doručení výzvy k dobrovolnému plnění. O kolik celková suma klesne, nám ukazuje tabulka 2.7. Změny se týkají odměny exekutora a paušálních nákladů exekuce. Dluh se nově může snížit na částku 11 440 Kč.

Tabulka 2.7 Jak dluh roste, pokud ho dlužník uhradí do 15 dnů od doručení výzvy

Položka	Podle platných právních předpisů			
	Do 29. února 2012		Od 1. března 2012	
	Sazba bez DPH	Konečná cena vč. DPH (20 %)	Sazba bez DPH	Konečná cena vč. DPH (20 %)
Původní dluh		800 Kč		800 Kč
Odměna advokáta v nalézacím řízení	4 500 Kč	5 400 Kč	2 500 Kč	3 000 Kč
2x režijní nákladový paušál advokáta (nalézací řízení)	600 Kč	720 Kč	600 Kč	720 Kč
Soudní poplatky (nalézací řízení)		800 Kč		800 Kč
Odměna advokáta v exekučním řízení	2 250 Kč	2 700 Kč	1 250 Kč	1 500 Kč
2x režijní nákladový paušál advokáta (exekuční řízení)	600 Kč	720 Kč	600 Kč	720 Kč
Odměna exekutora	3 000 Kč (1 500 Kč)	1 800 Kč	1 500 Kč	1 800 Kč
Paušální náklady exekuce	3 500 Kč	4 200 Kč	1 750 Kč	2 100 Kč
Celkový dluh		18 940 Kč (17 140 Kč)		11 440 Kč

Zdroj: Autorka podle vyhlášek Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., č. 484/2000 Sb., č. 330/2001 Sb., č. 64/2012 Sb. a vlastních výpočtů. Vysvětlení částek uvádím v příloze 1.

Je zřejmé, že pokud dlužník nechá zajít situaci tak daleko, že dojde na exekuční řízení, stále se z malého dluhu stane závazek mnohatisícový. Lidem, kteří by se tomuto

chtěli vyhnout a rádi by dobrovolně dluh zaplatili, pokud by se o něm dozvěděli (byl by jim připomenut), by měly pomoci zmíněné předžalobní výzvy.

Další připravovaná změna počítá se slučováním exekucí u jednoho exekutora. Prozatím zákon povinně neukládá slučování dluhů. Drobné částky se vymáhají v rámci jednotlivých oddělených exekucí a výsledkem je rostoucí dluh, který musí daný dlužník uhradit. Bude-li to hospodárné a smysluplné, měly by být sloučeny alespoň tři exekuce dlužníka u téhož exekutora. Dlužník by tak mohl ušetřit na poplatcích nemalé částky.

Průběh jednotlivých exekučních řízení je závislý mimo jiné na samotném chování exekutorů a jejich přístupu. V praxi najdeme mnoho případů, kdy je zabaven majetek (jako je například televize), který dlužníkovi nepatří. Dokázat, že nejde o dlužníkovu majetek a zabavení bylo neoprávněné, není rychlý ani jednoduchý proces. Jiným problémem bývá špatně vypočtená výše odměny a nákladů exekutora v příkazu k úhradě nákladů exekuce. Podle ředitele Poradny při finanční tísni Daniela Šmejkalů dochází k nadhodnocení i o padesát a více procent. Mnozí exekutoři tak zneužívají dlužníkovu neznalost. Komplikace nastávají také u exekutorských úřadů, které se snaží získat co největší část trhu. Podbízejí se pod cenou a „navalí“ toho na sebe tolik, že ve výsledku nejsou schopny vyřizovat exekuce včas. Stejně jako nestíhají přeposlat vymožené peníze věřitelům nebo uvolnit zablokovaný majetek při skončení exekuce. Nezbyvá jim čas na kontrolu kvality práce svých zaměstnanců ani na dostatečnou komunikaci s jednotlivými účastníky řízení. Nejzávažnější je skutečnost, že momentálně neexistuje hrozba vážných důsledků pro exekutory, pouze příliš mírné postihy ze strany Nejvyššího správního soudu. Jednat by se proto mělo také o přísnější postihu exekutorů. Jiří Pospíšil jakožto ministr spravedlnosti v novele navrhuje, aby on sám mohl rozhodovat o kárném postihu exekutorů. Kdyby s jeho rozhodnutím exekutor nesouhlasil, mohl by se odvolat k soudu.

Další novinkou by se mělo stát zavedení tzv. „předražku“, jehož účelem je zabránit prodeji majetku pod cenou a nekalým praktikám, k nimž dochází při podezřelých dražbách, které se konají v kruhu spřízněných osob. Podstatou předražky je, že vydražený majetek bude moci do 14 dnů od dražby koupit kdokoli, pokud za něj zaplatí o čtvrtinu více než vítěz dražby.

2.1.4.3 Rozhodnutí Ústavního soudu o náhradách nákladů řízení u tzv. bagatelních pohledávek

Dne 29. března 2012 rozhodl Ústavní soud o náhradách nákladů řízení v tzv. bagatelních pohledávkách.⁹³ Dosavadní praxe byla taková, že pokud byla žalovaná strana úspěšná (na té stojí oprávněný, který chce získat nezaplacenou pohledávku zpět), měla zpravidla nárok na náhradu nákladů řízení. Soud ji přiznával v podstatě mechanicky podle sazebníku Ministerstva spravedlnosti ČR.

⁹³ Ústavní soud vnesl právní nejistotu do soudního vymáhání pohledávek. *Asociace inkasních agentur* [online]. 2012-04-05 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://www.aiacz.cz/2012/04/05/ustavni-soud-vnesl-pravni-nejistotu-do-soudniho-vymahani-pohledavek/>

Nyní by se tento postup měl změnit tak, že soud nebude přiznávat automaticky nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů, ale vždy zváží rozhodující okolnosti. Podle Asociace inkasních agentur to bude mít především dva důsledky:

- ještě větší zahlcení soudů,
- ztížení rozhodování společnostem, které vymáhají dluhy (zda se jim ona zakázka vyplatí nebo ne).

Vrátím se ještě k prvnímu dopadu. Již nyní značně zahlcené soudy, které řeší více než milion takových případů ročně, budou muset přezkoumávat, byla-li žaloba připravována podle šablony a mají přiznat pouze pár desítek či stovek korun, či zda příprava zabrala několik hodin a žalobce má tedy nárok na tisíce korun.

Za druhé bude pro věřitele velmi těžké odhadnout, které bagatelní pohledávky se jim vyplatí vymáhat soudní cestou a které naopak bude výhodnější rovnou odepsat, aniž by byly vymáhány.

Podle prezidenta Asociace inkasních agentur Vladimíra Gazárka dojde k přesunu od soudního vymáhání bagatelních pohledávek k mimosoudnímu, což je pro dlužníka vždy lepší řešení. Přestože prostor pro uhrazení dluhu zůstává, došlo k oslabení pozice věřitelů a do jisté míry tak byla posílena pozice neplatičů.

2.2 Úpadkové řízení

Dne 1. ledna 2008 nabyl účinnosti zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), a nahradil tak dosavadní zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání. Od začátku roku 2008 se na nově zahájená řízení vztahuje insolvenční zákon, avšak na úpadková řízení zahájená před tímto datem se aplikuje zákon o konkursu a vyrovnání.

Úpadkové řízení je podle novějšího zákona upraveno komplexněji a insolvenční řízení je koncipováno jako jednotný proces. Mezi hlavní cíle insolvenčního zákona⁹⁴ patří:

- výrazně zrychlit konkursy a zefektivnit úpadkové řízení,
- zajistit větší transparentnost a předvídatelnost úpadkového řízení,
- zlepšit postavení věřitelů,
- motivovat dlužníka, aby řešil svůj úpadek včas,
- možnost ozdravení problémových podniků,
- možnost oddlužení pro předlužené osoby mimo exekuční režim (zavádí se osobní bankrot).

Porovnáme-li oba zákony z hlediska časové náročnosti celého řízení, podle novější úpravy by mělo dojít k urychlení úpadkového řízení. Průtahům se snaží insolvenční zákon předcházet tak, že pro mnohé úkony jsou stanoveny lhůty. Například insolvenční

⁹⁴ Proč insolvenční zákon vstoupí v platnost o půl roku později? *Konkursní noviny* [online]. 2012, č. 4 [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?id=1648>

soud musí do 10 dnů od podání insolvenčního návrhu provést úkony směřující k rozhodnutí věci.⁹⁵

Jedním ze základních prvků celé reformy úpadkového práva v České republice je **insolvenční rejstřík**⁹⁶. Obsahuje několik databází a představuje jádro v podobě elektronického spisu. Jeho spuštění bylo klíčovým projektem elektronizace justice. Je systémem veřejné správy a správcem je Ministerstvo spravedlnosti ČR. Jeho základní úlohou je poskytovat informace o insolvenčních řízeních a umožnit sledování jejich průběhu. Najdeme zde údaje týkající se insolvenčních správců, dokumenty z insolvenčních spisů i zákonem stanovené informace týkající se dlužníků. Insolvenční rejstřík je veřejně přístupný a každý má právo do něj nahlížet a pořizovat si z něj kopie a výpisy. Je-li dlužník fyzickou osobou, zapisuje se do seznamu dlužníků jeho jméno, příjmení, bydliště a rodné číslo, případně datum narození. Na druhou stranu v insolvenčním rejstříku nenajdeme podání a písemnosti, které podléhají utajení podle zvláštního právního předpisu. Kromě informační funkce má insolvenční rejstřík velký význam při doručování písemností. Pomocí něj je doručována většina soudních rozhodnutí a jiných písemností. V insolvenčním rejstříku se zahájení insolvenčního řízení oznamuje vyhláškou. Následně se zde zveřejňují veškerá rozhodnutí soudu a ostatní písemnosti. Každý tak může mít přehled o insolvenčních řízeních, která se v České republice vedou.

Insolvenční rejstřík navazuje na **evidenci úpadců**⁹⁷. V této druhé databázi je možné vyhledat pouze dlužníky, proti kterým bylo zahájeno úpadkové řízení do konce roku 2007, případně řízení, která probíhají podle zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání.

2.2.1 Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání

Zákon o konkursu a vyrovnání, přestože byl mnohokrát novelizován, se stal zastaralým a nemohl dále sloužit aktuálním ekonomickým potřebám.⁹⁸ Jedním z hlavních nedostatků bylo, že nerozlišoval kategorie dlužníků a nabízel pro všechny stejné způsoby řešení úpadku. Ať se jednalo o podnik nebo občana. Nehodil se pro úpadky fyzických osob nepodnikatelů, tedy občanů, kteří pracují jako zaměstnanci nebo pobírají různé formy důchodů, pravidelné příspěvky, přídavky či stipendia. Úprava měla podobu dvou samostatných a od sebe navzájem odlišných druhů úpadkového řízení, tj. konkursu a vyrovnání. Praxí se ukázalo, že vyrovnání je téměř nerealizovatelné, a většinou byl využíván konkurs. To znamenalo likvidační způsob řešení finančních potíží a způsobilo „preference“ tohoto způsobu před způsoby sanačními. Mimo to úpadková řízení probíhala příliš dlouho.

⁹⁵ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon): § 134. *Justice.cz* [online]. [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://insolvenčni-zakon.justice.cz/pravni-predpisy.html>

⁹⁶ Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 419 – 425, ref. 95; Insolvenční rejstřík. *Justice.cz* [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <https://isir.justice.cz/isir/common/index.do>

⁹⁷ Evidence úpadců. *Justice.cz* [online]. Dostupné z: http://www.justice.cz/cgi-bin/sqw1250.cgi/upkuk/s_i8.sqw?F=U

⁹⁸ HOLEŠÍNSKÝ, Petr; POLITZER Tomáš; STRNAD, Michal. Nové insolvenční právo v České republice (1. část). *Právní rádce IHned.cz* [online]. 2007-11-22 [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.bbh.cz/Documents/Publications/Nove%20insolvenčni%20pravo%20v%20CR%20I%20cast.pdf>

Četné novelizace zákona pramenily mimo jiné z kritiky silného postavení soudu a správce konkursní podstaty. Na druhou stranu věřitelé měli poměrně slabou pozici. Dlužník nebyl zákonem motivován, aby úpadek řešil sám a včas. Jinak řečeno, samotná koncepce zákona o konkursu a vyrovnání byla nevyhovující. To byl důvod, proč vznikl zákon nový. Při jeho koncipování se přihlíželo hlavně ke dvěma faktorům:

- k současným problémům úpadkového práva,
- k moderním úpravám úpadkového práva (například k německé, rakouské a k úpravě ve Spojených státech amerických).

2.2.2 Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

„Insolvenční zákon upravuje řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů, dále oddlužení dlužníka.“⁹⁹

Soudní proces se nazývá insolvenční řízení a zákon stanoví zásady, kterými se celý proces řídí. Hlavní zásady insolvenčního řízení¹⁰⁰ jsou:

- žádný z účastníků nesmí být nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn;
- musí se dosáhnout rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;
- věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona obdobné postavení, mají rovné možnosti také v insolvenčním řízení;
- práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení nelze omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce;
- věřitelé se nesmějí pokoušet o uspokojení pohledávek mimo insolvenční řízení.

Pro insolvenční řízení jsou typické krátké lhůty a v zásadě probíhá v těchto fázích:

- podání insolvenčního návrhu,
- zahájení insolvenčního řízení,
- rozhodnutí o úpadku dlužníka,
- rozhodnutí o způsobu řešení úpadku dlužníka.

Základními subjekty insolvenčního řízení jsou: insolvenční soud, insolvenční správce, přihlášení věřitelé a dlužník.

⁹⁹ Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 1, ref. 95

¹⁰⁰ Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 5, ref. 95

Insolvenční soud¹⁰¹ v insolvenčním řízení v první řadě vydává rozhodnutí, současně ale průběžně vykonává dohled nad činností ostatních subjektů a rozhoduje o záležitostech s tím souvisejících.

Insolvenční správce¹⁰² se ustanovuje ze seznamu insolvenčních správců, který vede Ministerstvo spravedlnosti ČR. Nejdříve je úlohou správce zjistit a sepsat stav majetkové podstaty a přezkoumat přihlášené pohledávky. Další činnosti insolvenčního správce plynou ze způsobu řešení dlužníkovy úpadku. V konkursu je oprávněn disponovat majetkovou podstatou, kde cílem je její zpeněžení a rozdělení výtěžku mezi věřitele. Správce pak jedná vlastním jménem na účet dlužníka. Obdobnou úlohu má správce při oddlužení, které probíhá formou zpeněžení majetkové podstaty. Jde-li o oddlužení plněním splátkového kalendáře, vykonává insolvenční správce dohled nad činností dlužníka a o výsledcích pravidelně informuje insolvenční soud a věřitelské orgány.

Věřitelé, kteří uplatňují své právo vůči dlužníkovi (přihlášení věřitelé), jsou účastníky insolvenčního řízení. Svá práva mohou prosazovat pomocí věřitelských orgánů, kterými jsou schůze věřitelů a věřitelský výbor. Do insolvenčního řízení jsou zapojeni již od jeho počátku. Mohou přímo ovlivnit výběr způsobu řešení dlužníkovy úpadku, určit, kdo bude správcem, čímž je podtržena jejich kontrolní funkce.

Dlužník je účastníkem insolvenčního řízení. Existují pro něj dva způsoby řešení úpadku – likvidační a sanační. Dlužník by měl být zákonem motivován k tomu, aby se aktivně podílel na řešení svého úpadku, resp. hrozícího úpadku, a aby včas podal insolvenční návrh.

Dlužník je v úpadku¹⁰³, jestliže má více věřitelů, jeho peněžité závazky jsou více než 30 dnů po splatnosti a není schopen je plnit. O úpadek se nejedná, pokud má dlužník pouze jednoho věřitele. I když bude dlužníkovy situace opravdu vážná, ale bude mít pouze jednoho věřitele, nemůže být tato situace řešena pomocí insolvenčního řízení.

Rozlišujeme dvě základní formy úpadku, kterými jsou platební neschopnost a předlužení.

O předlužení mluvíme v okamžiku, kdy má dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Předlužení se však vztahuje pouze na právnické osoby a fyzické osoby podnikatele. Z toho důvodu se předlužením nebudu dále v této práci zabývat.

Platební neschopnost se týká všech kategorií dlužníků, tzn. podnikatelů i nepodnikatelů, fyzických i právnických osob. Má se za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, jestliže splňuje některou z následujících podmínek:

- nesplácí podstatnou část svých peněžitých závazků,
- závazky jsou více než 3 měsíce po splatnosti,

¹⁰¹ Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 10, ref. 95

¹⁰² Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 21, § 40 a § 412 odst. 2, ref. 95

¹⁰³ Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 3 a § 4, ref. 95

- není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek výkonem rozhodnutí nebo exekucí,
- nesplnil povinnost předložit seznamy týkající se majetku, pohledávek a závazků, zaměstnanců atd., kterou mu uložil soud (tuto povinnost má dlužník v případě, podá-li insolvenční návrh sám).

Lze-li s přihlédnutím ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků, jedná se o hrozící úpadek.

Mezi způsoby **řešení úpadku** nebo hrozícího úpadku dlužníka patří:

- konkurs,
- reorganizace,
- oddlužení,
- zvláštní způsoby řešení úpadku.

Likvidačním řešením úpadku je konkurs. Pod zvláštní způsoby řešení úpadku spadá na jedné straně nepatrný konkurs. Na opačném pólu oproti nepatrnému konkursu stojí úprava úpadku finančních institucí (bank, pojišťoven, zajišťoven) pro jejich velký ekonomický význam. Likvidační řešení je takové řešení, kdy dlužník v podstatě není schopen pokračovat ve svých ekonomických aktivitách.

Sanační řešení úpadku pak umožňuje reorganizace a oddlužení. Reorganizace se týká podnikatelů, proto se jí rovněž nebudu dále v této práci zabývat. Oddlužení je především určeno pro fyzické osoby – nepodnikatele. Při využití sanačního řešení jsou dlužníkovi umožněny další aktivity. Dlužník pod dohledem insolvenčního soudu splácí své dluhy ze své ekonomické činnosti a toto špatné období „přežije“.

Insolvenční řízení¹⁰⁴ je zahájeno dnem, kdy je insolvenční návrh doručen věcně příslušnému soudu. Návrh může podat dlužník nebo věřitel. Pokud se jedná o hrozící úpadek, návrh je oprávněn podat pouze dlužník. Zahájení insolvenčního řízení oznámí insolvenční soud vyhláškou. K jejímu zveřejnění musí dojít do dvou hodin od chvíle, kdy došel insolvenční návrh. Vyhláška se dále doručuje účastníkům insolvenčního řízení, což jsou přihlášení věřitelé a dlužník. Insolvenční soud také informuje o zahájení insolvenčního řízení další subjekty, kterými jsou: příslušný finanční úřad, celní úřad, okresní správa sociálního zabezpečení, obecný soud dlužníka, případně Česká národní banka. Dále pak soud, správce daně a soudní exekutor, u kterého probíhá exekuční řízení.

Insolvenční návrh musí obsahovat náležitosti, z kterých je patrné, kterému soudu je určen, kdo ho činí, které věci se týká a co sleduje. Musí být podepsán a datován.¹⁰⁵ Konkrétně zde musí být označení insolvenčního navrhovatele a dlužníka a skutečnosti, které dokazují úpadek dlužníka. Musí z něj být zřejmé, čeho se navrhovatel domáhá, tj.

¹⁰⁴ Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 97 - 111, ref. 95

¹⁰⁵ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád: § 42 odst. 4, ref. 69

rozhodnutí o úpadku dlužníka. Další povinné náležitosti insolvenčního návrhu jsou stanoveny pro návrh věřitele a dlužníka odlišně.

Podá-li insolvenční návrh dlužník, je povinen k němu připojit:

- seznam svého majetku,
- seznam svých pohledávek s uvedením svých dlužníků,
- seznam svých závazků s uvedením svých věřitelů,
- seznam svých zaměstnanců,
- listiny, které dokládají úpadek nebo hrozící úpadek.

U seznamu pohledávek musí uvést také jejich výši a přepokládanou ne/dobytnost. U seznamu závazků označí všechny věřitele, kteří jsou mu známi. Jsou-li některé závazky zajištěny, tyto závazky uvede odděleně. Předložené seznamy musí dlužník podepsat a výslovně v nich uvést, že jsou správné a úplné. Dlužník, který chce řešit svůj úpadek oddlužením, musí k insolvenčnímu návrhu připojit návrh na povolení oddlužení.

Je-li insolvenční návrh podán věřitelem, musí doložit, že má proti dlužníkovi splatnou pohledávku a v insolvenčním návrhu označit důkazy, kterých se dovolává. K návrhu připojuje přihlášku této pohledávky.

Ještě před rozhodnutím o insolvenčním návrhu může insolvenční soud požadovat po insolvenčním navrhovateli zaplacení zálohy na náklady řízení. Její výše může být až do částky 50 000 Kč. Pokud je navrhovatelů více, platí zálohu společně a nerozdílně.

Se zahájením insolvenčního řízení jsou spojeny například tyto účinky: pohledávky týkající se majetkové podstaty se primárně uplatňují přihláškou; nelze provést výkon rozhodnutí či exekuci, které by postihovaly majetek ve vlastnictví dlužníka. Účinky trvají až do skončení insolvenčního řízení (není-li stanoveno jinak).

Věřitelé dlužníka mohou od zahájení insolvenčního řízení uplatňovat své pohledávky přihláškou, a to až do rozhodnutí o úpadku. Dlužník zpravidla nemůže nakládat s majetkem, a to od okamžiku, kdy bylo zahájeno insolvenční řízení. Zmíněné omezení se nevztahuje na provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření, odvrácení hrozící škody, plnění zákonné vyživovací povinnosti a na splnění procesních sankcí. Učiní-li dlužník právní úkony, které budou v rozporu s omezeními, jsou vůči věřitelům neúčinné.

Insolvenční soud projedná insolvenční návrh¹⁰⁶, pokud se neobjeví skutečnosti pro jeho odmítnutí nebo nerozhodne o zastavení řízení. Jinými rozhodnutími¹⁰⁷ o insolvenčním návrhu jsou:

- odmítnutí insolvenčního návrhu,
- zastavení insolvenčního řízení,
- zamítnutí insolvenčního návrhu.

¹⁰⁶ Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 128 - § 131, ref. 95

¹⁰⁷ Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 142 - § 144, ref. 95

Návrh je odmítnut, jestliže neobsahuje všechny náležitosti, je nesrozumitelný či neurčitý. K zastavení řízení může dojít pro zpětvzetí insolvenčního návrhu. Insolvenční návrh je zamítnut, nejsou-li splněny zákonem stanovené předpoklady pro vydání rozhodnutí o úpadku, nebo pokud nebylo dokázáno, že dlužník má splatné pohledávky alespoň u dvou věřitelů. Dále dokáže-li dlužník, že jeho platební neschopnost vznikla v důsledku protiprávního jednání třetí osoby a lze předpokládat, že ji odvrátí v době do tří měsíců po splatnosti svých peněžitých závazků. Mimo jiné pak i pro nedostatek majetku dlužníka, kdy například ze seznamu jeho majetku vyplývá, že nebude postačovat k úhradě nákladů insolvenčního řízení.

Skutečnosti, z kterých soud vychází při rozhodování, musí být v rámci projednání insolvenčního návrhu osvědčeny. Takovou skutečností je zejména ne/existence dlužníkovy úpadku. Rozsah a způsob, jakým budou skutečnosti zjišťovány, záleží především na tom, zda jde o insolvenční návrh dlužníka či věřitele.¹⁰⁸

Je-li zjištěno, že dlužník je v úpadku (nebo mu úpadek hrozí), vydá insolvenční soud rozhodnutí o úpadku¹⁰⁹. Rozhodnutí o úpadku je doručeno zvlášť dlužníkovi, insolvenčnímu správci, insolvenčnímu navrhovateli a osobám, které přistoupily k řízení. Rozhodnutí o úpadku musí obsahovat:

- výrok, že se zjišťuje úpadek dlužníka nebo jeho hrozící úpadek;
- výrok o ustanovení insolvenčního správce;
- údaj, kdy nastávají účinky rozhodnutí o úpadku;
- výzvu, aby věřitelé, kteří dosud nepřihlásili své pohledávky, tak učinili;
- výzvu, aby osoby, které mají závazky vůči dlužníkovi, poskytovaly plnění insolvenčnímu správci;
- výzvu, aby věřitelé insolvenčnímu správci neprodleně sdělili, jaká mají zajišťovací práva na dlužníkových věcech, právech a pohledávkách;
- výrok, jímž se určí místo a termín konání schůze věřitelů a přezkumného jednání;
- označení hromadných sdělovacích prostředků, ve kterých bude insolvenční soud zveřejňovat svá rozhodnutí.

Jestliže dlužník společně s insolvenčním návrhem podá návrh na povolení oddlužení, insolvenční soud spojí rozhodování o úpadku s rozhodnutím o způsobu jeho řešení. V případě, že v insolvenčním návrhu není navrhován způsob řešení úpadku, rozhodne o něm soud samostatným rozhodnutím. Rozhodnutím insolvenčního soudu o způsobu řešení úpadku se rozumí rozhodnutí o prohlášení konkursu na majetek dlužníka, o povolení reorganizace nebo o povolení oddlužení.

KONKURS¹¹⁰ probíhá na základě rozhodnutí o prohlášení konkursu. Je to takový způsob řešení úpadku, kde zjištěné pohledávky věřitelů jsou zásadně poměrně uspokojeny z výnosu, který přinese zpeněžení majetkové podstaty. Neuspokojené

¹⁰⁸ Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 132 a 133, ref. 95

¹⁰⁹ Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 136, ref. 95

¹¹⁰ Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 244 - 256, ref. 95

pohledávky ovšem nezanikají. Prohlášení konkursu má především následující účinky, které nastávají okamžikem zveřejnění v insolvenčním rejstříku:

- na insolvenčního správce přechází oprávnění nakládat s majetkovou podstatou;
- pokud dlužník nakládal s majetkovou podstatou poté, co toto právo přešlo na insolvenčního správce, jsou tyto právní úkony vůči věřitelům neúčinné;
- věřitelé mohou svá práva uplatnit jen v rámci konkursního řízení;
- nesplatné pohledávky proti dlužníkovi se prohlášením konkursu považují za splatné;
- zanikají všechny jednostranné právní úkony dlužníka týkající se majetkové podstaty (příkazy, pověření, plné moci);
- v případě existence smlouvy o vzájemném plnění, přičemž ani dlužník ani druhá strana smlouvu dosud zcela nesplnili, může insolvenční správce smlouvu splnit místo dlužníka a žádat protiplnění, nebo může od smlouvy odstoupit;
- uzavřel-li dlužník smlouvu o výpůjčce, je insolvenční správce oprávněn žádat vrácení věci (i před uplynutím stanovené doby zapůjčení);
- v případě nájemní smlouvy je insolvenční správce oprávněn smlouvu vypovědět.

Majetkovou podstatu tvoří¹¹¹ zejména peněžní prostředky, věci movité a nemovité, podnik, soubor věcí a věci hromadné, vkladní knížky a jiné formy vkladů, akcie, směnky, šeky nebo jiné cenné papíry, obchodní podíl, dlužníkovy peněžité i nepeněžité pohledávky včetně pohledávek podmíněných a pohledávek, které dosud nejsou splatné. Samozřejmě sem patří dlužníková mzda nebo plat. Dále příjmy, které dlužníkovi nahrazují odměnu za práci, jako je důchod, nemocenská, peněžitá pomoc v mateřství, stipendia, náhrady ucházejícího výdělků, náhrady poskytované za výkon společenských funkcí, podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci. Také další práva a jiné majetkové hodnoty, mají-li penězi ocenitelnou hodnotu. Zpeněžením majetkové podstaty¹¹² se rozumí převedení daného majetku na peníze za účelem uspokojení věřitelů. Provádí ho insolvenční správce a lze ho provést některým z následujících způsobů:

- veřejnou dražbou,
- prodejem movitých věcí a nemovitostí,
- prodejem majetku mimo dražbu.

Pro některé osoby je zákonem zakázáno nabývat majetek z majetkové podstaty, stejně jako ho na ně převádět ve lhůtě tří let od skončení konkursu. Důvodem je snaha o zamezení nekalým praktikám, které by vedly ke snížení výnosu při zpeněžení. Jedná se například o samotného dlužníka, osoby mu blízké, vedoucí zaměstnance dlužníka atd.

¹¹¹ Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 206, ref. 95

¹¹² Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 283 - 307, ref. 95

Kdykoliv v průběhu konkursního řízení se uspokojují dosud nezaplacené pohledávky, mezi které patří zejména pohledávky za majetkovou podstatou: odměna insolvenčního správce, náklady spojené s udržováním a správou majetkové podstaty dlužníka, daně, poplatky, pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Dále sem patří pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou, například pohledávky věřitelů na náhradu škody způsobené na zdraví, pohledávky státu a zajištěné pohledávky.

Zajištění věřitelé se uspokojují z výtěžku zpeněžení, hned po odečtení částky připadající na odměnu správce a nákladů na správu a zpeněžení. Náklady na správu a zpeněžení jsou limitovány, a to maximální částkou 9 % z výtěžku zpeněžení. Respektuje se přitom doba vzniku zajištění. Zajištěným věřitelem je věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem náležejícím do majetkové podstaty. Zajištěným věřitelům je dána možnost významně ovlivňovat průběh insolvenčního řízení.

Insolvenční správce ještě před rozvrhem vyčlení z výtěžku zpeněžení částku, která má pokrýt předpokládané výlohy spojené s ukončením řízení.

Dále insolvenční správce předloží insolvenčnímu soudu návrh rozvrhového usnesení, na základě kterého vydá insolvenční soud rozvrhové usnesení. V něm jsou určeny částky, které mají být věřitelům vyplaceny. Věřitelé se uspokojují poměrně vzhledem k výši jejich pohledávky tak, jak byla zjištěna.

Insolvenční soud rozhodne o zrušení konkursu¹¹³:

- pokud nebyl dodatečně osvědčen dlužníkův úpadek;
- pokud není žádný přihlášený věřitel a všechny pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim postavené na roveň jsou uspokojeny;
- po obdržení zprávy insolvenčního správce o splnění rozvrhového usnesení;
- pokud je pro uspokojení věřitelů majetková podstata dlužníka zcela nepostačující;
- podal-li dlužník návrh na zrušení konkursu a k němu připojil listinu se souhlasem všech věřitelů a insolvenčního správce.

NEPATRNÝ KONKURS¹¹⁴ je určen k řešení konkursů vedených na majetek fyzických osob – nepodnikatelů (vždy bez ohledu na počet věřitelů či výši dluhů). Dále je také určen k řešení menších konkursů u právnických osob a fyzických osob – podnikatelů. Jedná se o rychlé řešení díky zjednodušenému procesnímu postupu, který má jisté odchylky od klasického konkursu. Na podstatě samotného konkursu to ale nic nemění. Zmíněnou odchylkou je například fakt, že k vyloučení nedobytných pohledávek, věcí a práv není nutný souhlas insolvenčního soudu ani věřitelského orgánu. Tento souhlas není potřeba ani kvůli účinnosti dohody o vypořádání společného jmění manželů atd. Pokud by to vedlo k rychlému a hospodárnému průběhu insolvenčního řízení, insolvenční soud může za určitých podmínek pro nepatrný

¹¹³ Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 308, ref. 95

¹¹⁴ Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 314, ref. 95

konkurs stanovit i další odchylky od zákona. Těmito odchylkami však nesmí být dotčeno postavení zajištěných věřitelů ani zásady insolvenčního řízení.

Pokud je dlužníkem fyzická osoba, může insolvenčnímu soudu navrhnout, aby jeho úpadek nebo jeho hrozící úpadek řešil **ODDLUŽENÍM**¹¹⁵. Oddlužení není možné pro dlužníky podnikatele. Návrh na povolení oddlužení je oprávněn podat pouze dlužník, a to spolu s insolvenčním návrhem. Podá-li insolvenční návrh jiná osoba, musí dlužník návrh na povolení oddlužení podat nejpozději do 30 dnů od doručení insolvenčního návrhu. Podle zákona musí být **návrh na povolení oddlužení** podán na předepsaném formuláři, který zveřejňuje Ministerstvo spravedlnosti ČR, a musí obsahovat:

- označení dlužníka a osob oprávněných za něj jednat,
- údaje o očekávaných příjmech dlužníka v následujících pěti letech,
- údaje o příjmech dlužníka za poslední tři roky,
- návrh způsobu oddlužení nebo sdělení, že dlužník takový návrh nevznáší.

K návrhu na povolení oddlužení musí dlužník připojit:

- seznam majetku a závazků,
- listiny dokládající údaje o příjmech za poslední tři roky,
- písemný souhlas nezajištěných věřitelů (souhlas s tím, že hodnota plnění, kterou obdrží, bude nižší než 30 % pohledávky).

Osoby, které jsou ochotné při povolení oddlužení figurovat jako spoludlužníci nebo ručitelé dlužníka, musí návrh spolupodepsat. Dále musí návrh podepsat i dlužník/ova manžel/ka a výslovně uvést, že s povolením oddlužení souhlasí.

Insolvenční soud zamítne návrh na povolení oddlužení, jestliže lze předpokládat, že jím je sledován nepoctivý záměr nebo dosavadní výsledky řízení ukazují nezodpovědný přístup dlužníka. Návrh je zamítnut i tehdy, podal-li dlužník již dříve návrh na povolení oddlužení. Nebo hodnota plnění, kterou by obdrželi nezajištění věřitelé, by byla nižší než 30 % jejich pohledávek (ledaže by věřitelé s nižším plněním souhlasili). Jestliže insolvenční soud návrh na povolení oddlužení odmítne nebo jej zamítne, rozhodne současně o způsobu řešení dlužníkova úpadku konkursem. Odmítnutí znamená, že vezme na vědomí jeho zpětvzetí.

Rozhodnutí o povolení oddlužení se doručuje dlužníkovi, insolvenčnímu správci a věřitelskému orgánu. Usnesením o schválení oddlužení jsou vázáni všichni zúčastnění – dlužník, věřitelé, kteří s návrhem souhlasili, i věřitelé, kteří s ním nesouhlasili nebo o něm nehlasovali. Obsahuje důležité informace jako způsob provedení oddlužení, určení majetku mimo majetkovou podstatu, splátkový kalendář, osobu insolvenčního správce. Po schválení oddlužení se rozhodnutí zveřejní v insolvenčním rejstříku, čímž nastává jeho účinnost.

Oddlužení lze provést zpeněžením majetkové podstaty nebo plněním splátkového kalendáře. Rozhodnutí o způsobu oddlužení je ponecháno na nezajištěných věřitelích,

¹¹⁵ Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon: § 389 - 418, ref. 95

kterí o něm hlasují. K výsledku hlasování soud přihlíží ve chvíli, kdy rozhoduje o návrhu.

Při **oddlužení plněním splátkového kalendáře** je zatížen dlužníkův majetek především do budoucna. Pohledávky zajištěných věřitelů jsou uspokojeny z výtěžku, který vynese zpeněžení zajištění. Prodej majetku sloužící k zajištění provede insolvenční správce. Dlužník je povinen po dobu pěti let splácet pohledávky nezajištěných věřitelů ze svých příjmů. Velikost těchto splátek je ve stejném rozsahu, jako při uspokojení přednostních pohledávek při výkonu rozhodnutí nebo exekuci. Daná částka je rozvržena mezi nezajištěné věřitele podle poměru jejich pohledávek způsobem, který byl určen v rozhodnutí insolvenčního soudu o schválení oddlužení. Dlužník, který navrhuje oddlužení plněním splátkového kalendáře, může v návrhu na povolení oddlužení požádat o stanovení nižších než zákonem určených měsíčních splátek. V daném návrhu je dlužník povinen uvést výši navrhovaných splátek a důvody, které vedly k jeho úpadku. Soud také přihlédně k celkové výši závazků, k dosavadní a očekávané výši příjmů, k opatřením, která dlužník činí k zachování a zvýšení svých příjmů a ke snížení svých závazků, a k doporučení věřitelů. Dlužníkovým návrhem jiné výše měsíčních splátek není insolvenční soud vázán. Může ji povolit, ale nemusí. V tomto případě hodnota plnění, kterou při oddlužení obdrží nezajištění věřitelé, musí být alespoň 50 % jejich pohledávek. Případně stejná nebo vyšší než hodnota plnění, na které se věřitelé s dlužníkem dohodli.

V rozhodnutí o schválení **oddlužení zpeněžením majetkové podstaty** soud uvede informaci, kdo je insolvenčním správcem. Dále rozhodne o jeho odměně a náhradě hotových výdajů. Označí majetek, který náleží do majetkové podstaty. Je to dlužníkův majetek nabytý do okamžiku, kdy soud povolí oddlužení. Insolvenční správce prodá majetek dlužníka, a dále postupuje jako v případě konkursu. V daném rozhodnutí soud uvede také nezajištěné věřitele, kteří souhlasili, že hodnota, kterou při oddlužení obdrží, bude nižší než 30 % jejich pohledávky. Součástí rozhodnutí bude také nejnížší odsouhlasená hodnota plnění.

Účinkem schválení oddlužení je také neproveditelnost exekuce a soudního výkonu rozhodnutí. Po dobu trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře je dlužník povinen:

- vykonávat přiměřenou výdělečnou činnost, a je-li nezaměstnaný, usilovat o získání příjmu;
- mimořádné příjmy použít k mimořádným splátkám nad rámec splátkového kalendáře;
- neposkytovat žádnému z věřitelů žádné zvláštní výhody;
- nepřijímat nové závazky, které není schopen splnit v době jejich splatnosti.

Dále musí dlužník insolvenčnímu soudu, insolvenčnímu správci a věřitelům:

- bez zbytečného odkladu oznámit změnu svého bydliště a zaměstnání;
- dvakrát ročně předložit přehled svých příjmů za uplynulých šest měsíců;

- nezatajovat žádný ze svých příjmů a na jejich žádost předložit k nahlédnutí daňová přiznání za období trvání plánu oddlužení.

Jestliže tedy dlužník zvolil formu splátkového kalendáře, splácí až k cílové částce 30 % z výše pohledávek věřitelů. Tato částka je však minimum a obdrží-li dlužník neočekávaný příjem, musí jej použít ke splácení. Nezáleží na tom, zda je tento příjem peněžitý či nepeněžitý, jedná-li se o výhru, půjčku nebo dědictví. V každém případě musí být tato částka použita jako mimořádná splátka.

Pokud dlužník neplní podstatné povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, může soud zrušit schválené oddlužení a rozhodnout o způsobu řešení dlužníkovy úpadku konkursem. Může tak učinit také v případě, kdy vyjde najevo, že dlužník nebude schopen splnit podstatnou část splátkového kalendáře, nebo má-li dlužník peněžitý závazek po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti. V neposlední řadě se tak může stát na návrh dlužníka.

Insolvenční řízení končí v okamžiku, kdy nabude právní moci rozhodnutí insolvenčního soudu o splnění oddlužení. Tedy poté, co dlužník splní řádně a včas všechny své povinnosti.

Dlužník může podat návrh na osvobození od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení, a to v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny. Osvobození se vztahuje na věřitele, k jejichž pohledávkám se v insolvenčním řízení nepřihlíželo. Současně na věřitele, kteří své pohledávky do insolvenčního řízení nepřihlásili, přestože tak učinit měli. To znamená, že dlužníkovi jsou smazány všechny jeho minulé dluhy až do okamžiku schválení oddlužení. Osvobození může insolvenční soud dlužníkovi odejmout po dobu dalších tří let, pokud vyjde najevo, že dlužník jednal podvodně nebo poskytl zvláštní výhody některým z věřitelů. Dále pokud byl dlužník pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin vztahující se k oddlužení anebo k přiznání osvobození.

Jak se chovat v průběhu vyhlášení osobního bankrotu?¹¹⁶ Ve chvíli, kdy se člověk rozhodne osobní bankrot vyhlásit, není již nutné bezpodmínečně splácet své závazky. Věřitelé musí své pohledávky přihlásit u příslušného soudu. Pokud bude oddlužení povoleno, dlužník bude povinen splácet alespoň 30 % dluhů. Je tedy šance, že až 70 % mu bude odpuštěno. Člověk si může dovolit také ignorovat inkasní agentury a exekutory. Okamžikem schválení oddlužení se stávají exekuce neproveditelnými – nelze touto cestou pohledávku dále vymáhat. Pokud věřitel svoji pohledávku nepřihlásí, nemůže požadovat její splacení a pohledávka se stává právně neúčinnou. Dlužník by se měl vždy obracet pouze na přiděleného insolvenčního správce. Věřitelům nic nepodepisovat, s exekutory již nekomunikovat.

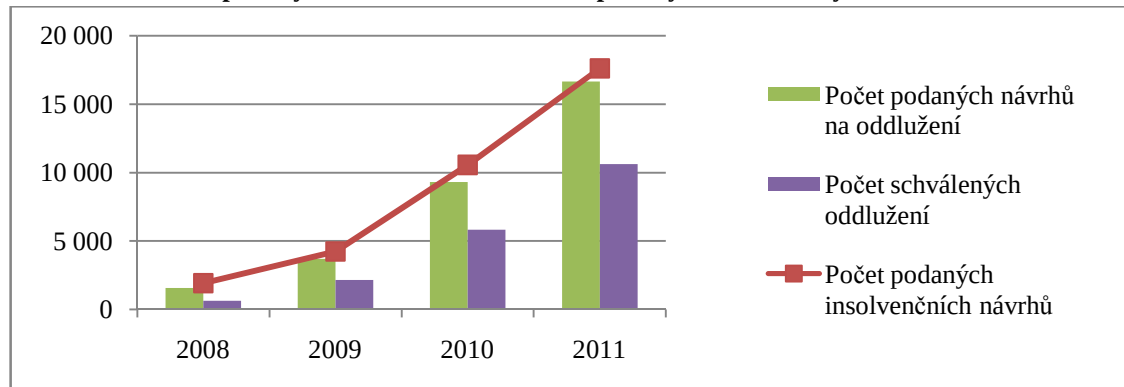
2.2.3 Insolvence v praxi

Zhoršující se hospodářská situace a změny na trhu práce v podobě rostoucí nezaměstnanosti se začaly projevovat od roku 2009 také na počtu podání insolvenčních

¹¹⁶ Exekuce a vymahači. *Poradenské centrum pro dlužníky* [online]. [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: http://www.osobni-bankrot.cz/tp/exekutori_vymahaci.html

návrhů a žádostí o povolení oddlužení, jak ukazuje graf 2.3. Lidé nezvládají svoji finanční situaci, nejsou schopni hradit své závazky a stále častěji se uchylují k možnosti oddlužení. Občané mohou od roku 2008, po vzniku insolvenčního zákona, podat návrh na oddlužení. Pokud dlužník nepodá návrh na oddlužení nebo nelze jeho situaci řešit oddlužením, je prohlášen konkurs. Podíl konkursů u občanů na celkovém množství podaných insolvenčních návrhů postupně klesá. V roce 2008 konkurzy zaujímaly 18 %, poté 12 % v roce 2010 a za loňský rok to bylo pouhých 5 %. Návrhů na oddlužení ovšem bylo za rok 2008 podáno 1 578, z toho jich bylo schváleno 40 % neboli 628. Za leden 2009 lidé předložili 118 návrhů, v červnu již 316 a v prosinci 496. Za celý rok jsme se dostali k počtu 3 687. Tempo růstu nadále nabíralo na obrátkách i v následujících letech. Během roku 2010 došlo k nárůstu o 152 %. Z celkového počtu podání 9 308 bylo schváleno 63 %. V roce 2011 byly opět lámány rekordy. Důvodem je jednak stagnace ekonomiky a nedostatek pracovních míst, jednak na druhé straně neuvážené zadlužování občanů v minulosti. Celkový počet insolvenčních návrhů byl 17 600, z toho 16 566 lidí žádalo o povolení oddlužení a 64 % z nich bylo oddlužení povoleno. Absolutní prvenství v počtu podaných návrhů zatím drží březen 2012, kdy insolvenční návrh podalo 1 345 lidí. Způsoby, jak projít procesem oddlužení, jsou dva: splátkový kalendář a zpeněžení majetku. Většina lidí se uchyluje k splátkovému kalendáři. Například v lednu 2011 podalo návrh na oddlužení přes tisíc lidí, schváleno bylo 687 občanům a způsob zpeněžení majetku využilo jen 5 dlužníků. Letos v lednu formu zpeněžení majetku požadovalo 26 lidí z 1 267, kterým bylo oddlužení schváleno.

Graf 2.3 Počet podaných insolvenčních návrhů, podaných a schválených návrhů na oddlužení

Zdroj: Autorka podle Creditreform¹¹⁷

2.2.4 Exekuce versus insolvence

„Pokud mohu porovnat kvalitu svého života s exekucí a s insolvencí, je to neporovnatelný rozdíl – nebojím se chodit domů kvůli překvapení se žlutými nálepkami, nebojím se otevírat schránku a nebojím se zvedat telefon. Nikdo na mne nekouká skrz prsty, opticky navenek není poznat, že je proti vám vedeno insolvenční řízení – při exekuci to kromě vaší mzdové účetní ví většinou váš šéf, kolegové,

¹¹⁷ MENŠÍKOVÁ, Stanislava. Vývoj insolvencí v České republice v březnu 2012. *Creditreform Česká republika* [online]. Duben 2012 [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: http://web.creditreform.cz/cs/resources/pdf/TZ_vyvoj_insolvenci_03_2012.pdf; MENŠÍKOVÁ, Stanislava. Vývoj insolvencí v České republice v lednu 2011. *Creditreform Česká republika* [online]. Únor 2011 [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: http://web.creditreform.cz/cs/resources/pdf/TZ_vyvoj_insolvenci_01_2011.pdf

pracovník banky, kde máte veden účet, zprostředkovatel na úřadě práce, pošťačka, sousedi a mohla bych pokračovat. Hodně z těchto lidí neví, jak s vámi mluvit, je to podobné, jako byste řekli: Jsem postižen infekční chorobou. Žije se mi lépe a jsem za to vděčná.“¹¹⁸

¹¹⁸ VRBKOVÁ, Lucie. *Už nikdy dlužníkem: pro všechny, kteří si půjčili, půjčují a hodlají si půjčit peníze*. 3. vyd. Praha: Cofet, 2009, 96 s. ISBN 978-809-0439-603, (BROŽ.), s. 82

3 Dotazníkové šetření

Rozhodla jsem se provést vlastní průzkum prostřednictvím dotazníkového šetření, ve kterém jsem chtěla zjistit, jak lidé nakládají se svými penězi. Zajímalo mě, nakolik jsou zvyklí vyjít s vlastními peněžními prostředky a zda se zadlužují. Pokud žijí na dluh, od koho si peníze půjčují, na co, zda se někdy dostali do finančních problémů a zda mají případné dluhy pod kontrolou. Také se zaměřím na to, kolik lidí je zvyklých pravidelně spořit a kolik má přehled a kontrolu nad svými penězi.

Průzkum probíhal online prostřednictvím webových stránek Vypňto.cz. Jednalo se o veřejný průzkum, čili se ho mohl zúčastnit kdokoli. Pro uveřejnění dotazníku na těchto stránkách jsem se rozhodla proto, abych získala dostatečný počet respondentů. Jde o známý a často využívaný server pro tvorbu dotazníků. Můj průzkum nesl název Peníze a já¹¹⁹. Celkový počet otázek činil 21, z toho 5 bylo identifikačních. Lidem se otázky zobrazovaly postupně, některé měly charakter rozdělovací otázky. Podle typu odpovědi respondent buď pokračoval následující otázkou, nebo jich několik přeskočil, jelikož se ho netýkaly. Minimální počet otázek, které museli zodpovědět všichni respondenti, kteří se šetření zúčastnili, byl 11. Z toho jediná otázka měla statut nepovinné, patřila mezi identifikační otázky a jednalo se o čistý příjem respondentů. Ostatní identifikační otázky zjišťovaly pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání a zaměstnání, respektive status, jaký člověk momentálně má.

Dotazník byl sestaven z uzavřených otázek. Respondenti proto nemuseli tvořit vlastní odpovědi, vybrali jednu nebo více odpovědí, které jim byly nejbližší. Uzavřené otázky jsem použila jednak proto, abych zvýšila pravděpodobnost vyplnění dotazníku, dále kvůli nasměrování respondentů na to, co mě zajímalo. U některých otázek, které mohly mít i jiné možnosti než vyjmenované, byla poskytována možnost jiná odpověď. U jedné otázky měli lidé příležitost vypsát konkrétní důvod, proč zvolili jinou odpověď. Tato otázka se ptala na postoj dotázaných k reklamám a vysvětlení, proč jim vadí. Plné znění dotazníku najdete v Příloze 1.

Dotazníkové šetření probíhalo od 11. dubna 2012 do 20. dubna 2012. Osloveno bylo 356 respondentů, přičemž návratnost dotazníků představovala 78 %. Návratnost udává poměr vyplněných a zobrazených dotazníků. Za zobrazený dotazník se považuje ten, kdy lidé klikli na odkaz na dotazník a viděli alespoň úvodní text. Celý dotazník zodpovědělo 278 respondentů a průměrná doba vyplnění činila 4,5 minuty.

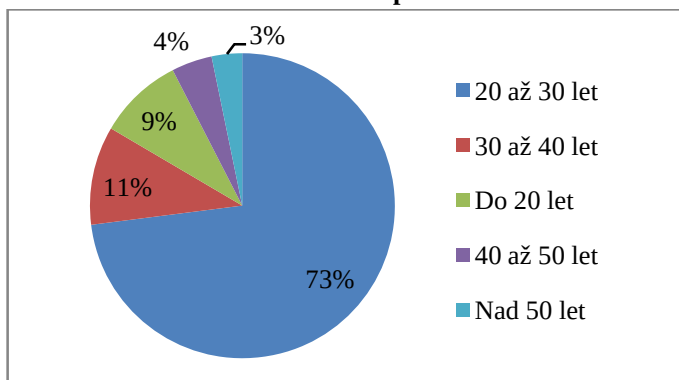
3.1 Struktura dotázaných

Z 278 respondentů, kteří se šetření zúčastnili, bylo 188 žen a 90 mužů. Z toho plyne, že téměř 70 % dotázaných představovaly ženy.

Věkovou strukturu respondentů zachycuje graf 3.1, přičemž nejvíce, 203 osob (73 %), jich spadalo do kategorie od 20 do 30 let. 29 lidí (11 %) se zařadilo do kategorie ve věku 31 až 40 let a 9 % do 20 let.

¹¹⁹ Peníze a já. Vypňto.cz [online]. [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: <http://www.vypnto.cz/realizovane-pruzkumy/penize-a-ja/>

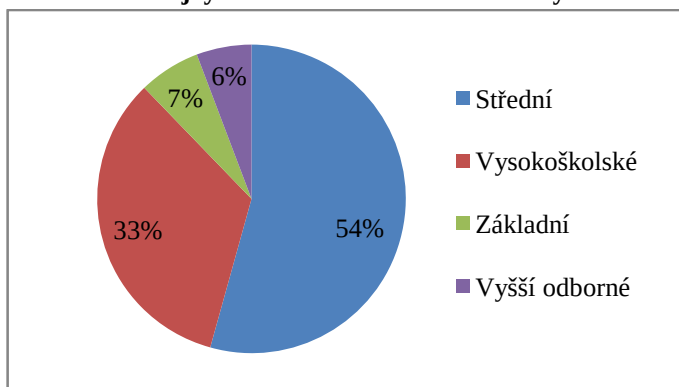
Graf 3.1 Věková struktura respondentů

Zdroj: Autorka podle serveru Vyplňto.cz – Peníze a já

V největší míře se průzkumu zúčastnili lidé se středním vzděláním (151), kteří tvořili 54 %, což také ukazuje graf 3.2. Dále se umístili vysokoškoláci (93), kteří zaujímali 34 %, následovali respondenti se základním vzděláním (18) a vyšším odborným (16).

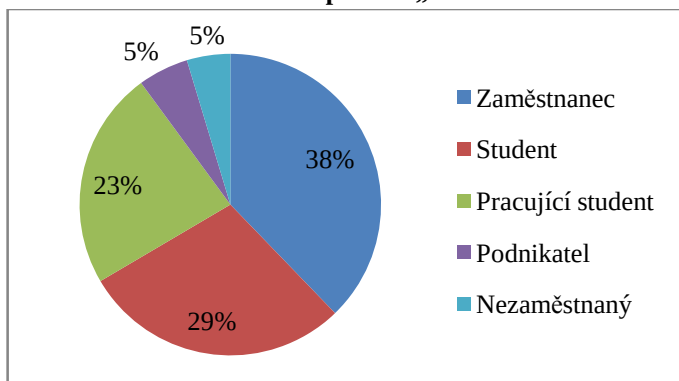
Graf 3.2 Nejvyšší dosažené vzdělání dotázaných

Zdroj: Autorka podle serveru Vyplňto.cz – Peníze a já

Graf 3.3 zachycuje kategorii zaměstnání, respektive „status“, který si lidé přiřadili. 38 % (105 lidí) bylo zaměstnaných, 145 respondentů (52 %) představovali studenti, z toho skoro polovina pracujících, a po 5 % zaujímali podnikatelé a nezaměstnaní.

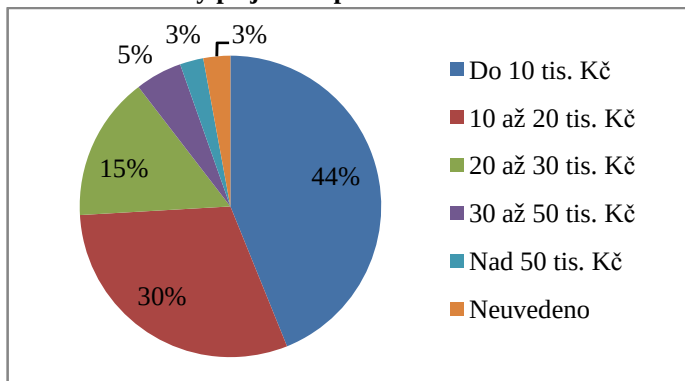
Graf 3.3 Zaměstnání respektive „status“ lidí

Zdroj: Autorka podle serveru Vyplňto.cz – Peníze a já

Z hlediska příjmů, kolik si kdo vydělává, skoro polovinu (122 osob) tvořili lidé s čistým měsíčním příjmem do 10 tis. Kč, následovala skupina s výdělkem 10 až 20 tis. Kč s 31 % (84 osob). 14 lidí (5 %) se může chlubit příjmy ve výši 30 až 50 tis. Kč a necelá 3 % dotázaných (7 osob) příjmy nad 50 tis. Kč. Celkový přehled nám ukazuje graf 3.4.

Graf 3.4 Čistý příjem respondentů

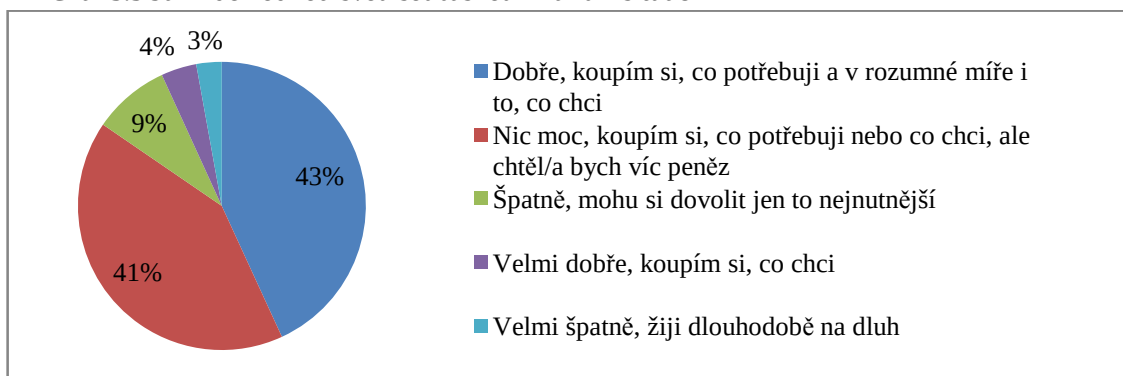

Zdroj: Autorka podle serveru Vyplňto.cz – Peníze a já

3.2 Výsledky dotazníkového šetření

Zajímalo mě, **jak lidé hodnotí svou finanční situaci**, což také zachycuje graf 3.5. 120 lidí (43 %) z celkového počtu osob považuje svou situaci za dobrou. Ti si koupí, co potřebují, a v rozumné míře také, co chtějí. Dalších 115 dotázaných chce víc peněz, přestože si koupí, co potřebují nebo chtějí. Svůj finanční stav nazývají dobrým. 24 lidí (9 %) si může dovolit jen to nejnutnější, proto svou finanční situaci označují za špatnou. Extrémy představují na jedné straně lidé, jejichž situace je velmi špatná a dlouhodobě žijí na dluh (8 osob), a na straně druhé ti, kterým se daří velmi dobře a koupí si, co chtějí (11 lidí, 4 %).

Graf 3.5 Jak lidé hodnotí svou současnou finanční situaci

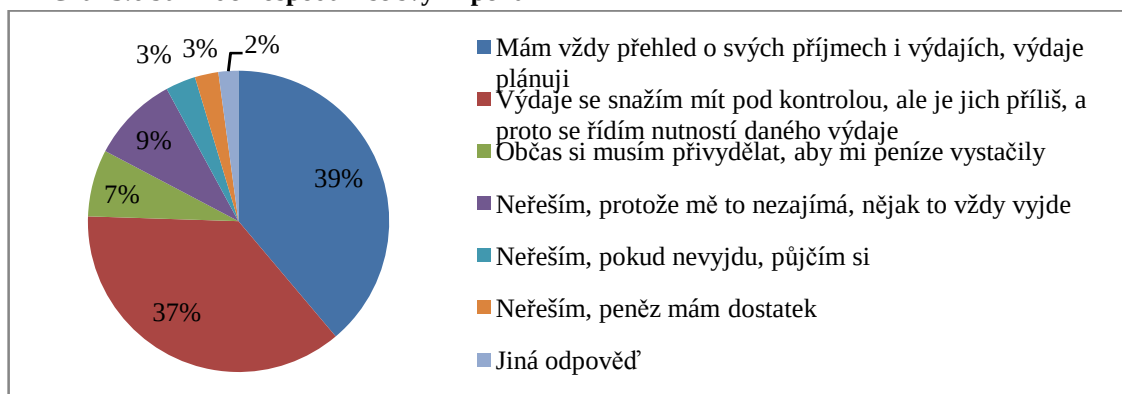

Zdroj: Autorka podle serveru Vyplňto.cz – Peníze a já

Otázku, **jak lidé hospodaří se svými penězi** (kolik z nich má kontrolu nad svými příjmy i výdaji, tzn., že je řídí), jsem si položila hned na začátku práce. Nyní se pojdme podívat na odpověď. 108 respondentů (39 %) odpovědělo, že má vždy přehled o svých příjmech a výdajích. Výdaje jsou zvyklí plánovat. 37 % lidí se snaží mít výdaje pod kontrolou. Výdajů mají ale příliš, proto se řídí nutností, s kterou je musí vynaložit.

Těch, co neřeší, jak nakládají s penězi, bylo 42 (15 %), z toho 9 lidí tak činí z důvodu, že peněz má dostatek. 7 lidí (3 %) peníze neřeší, protože když nevyjdou, jednoduše si půjčí. Překvapilo mě, že 26 lidí (9 %) vůbec neřeší, jak peníze vynaloží, jelikož je to nezajímá. Přitom 14 z nich hodnotí svou finanční situaci jako dobrou a 8 ji shledává jako “nic moc“, protože by potřebovali více peněz. Všechny odpovědi a jejich rozložení můžeme vidět v grafu 3.6.

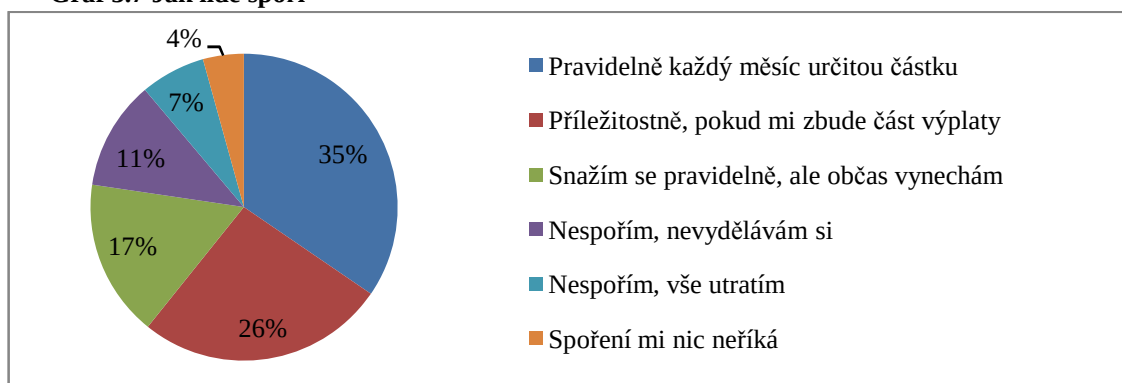
Graf 3.6 Jak lidé hospodaří se svými penězi

Zdroj: Autorka podle serveru Vyplňto.cz – Peníze a já

Téměř tři čtvrtiny **respondentů spoří**, ovšem pouze 96 z nich (35 %) pravidelně každý měsíc. Následuje 46 lidí (17 %), kteří se sice snaží spořit pravidelně, ale každý měsíc nezvládají dát určitou částku stranou a občas vynechají. 73 lidí (26 %) potom odloží peníze stranou pouze příležitostně, když je neutratí a nějaké jim zbudou. 19 osob (7 %) vše utratí, takže ani spořit nemohou. Dalším vysvětlením, proč respondenti nespoří, bylo, že spoření jim nic neříká (přes 4 %). Spořením se nezabývají ani ti, kteří si momentálně nevydělávají, což je 32 dotázaných (necelých 12 %). Průzkum tedy odhalil, že skoro polovina respondentů spoření moc neřeší. Nemyslí do budoucna a nevytváří si vlastní finanční prostředky pro pozdější použití. Rozložení v grafické podobě představuje graf 3.7.

Graf 3.7 Jak lidé spoří

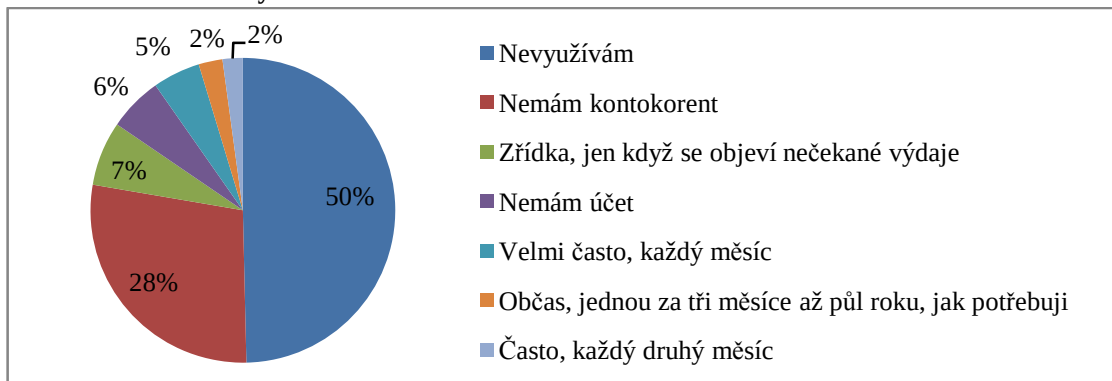

Zdroj: Autorka podle serveru Vyplňto.cz – Peníze a já

Dále jsem se zajímala o to, **kolik lidí je zvyklých čerpat peněžní prostředky na svém běžném účtu do záporu**. Výsledkem je zjištění, že 83 % respondentů tzv. kontokorent vůbec nevyužívá. Z toho téměř 30 % kontokorent nemá na svém účtu zřízený a 6 % nemá ani účet, jak vidíme také na grafu 3.8. Ti, co nemají účet, jsou

většinou studenti, případně lidé, kteří všechny peníze utratí. 14 lidí (5 %) využívá kontokorent velmi často. Jde o lidi s příjmy 10 až 20 tis. Kč nebo 20 až 30 tis. Kč, přičemž obě kategorie jsou zastoupeny stejně. Až na jednu výjimku mluvíme o dotázaných ve věku 20 až 30 let se středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním. 7 respondentů z těchto 14 mělo nebo má problémy se splácením svých dluhů.

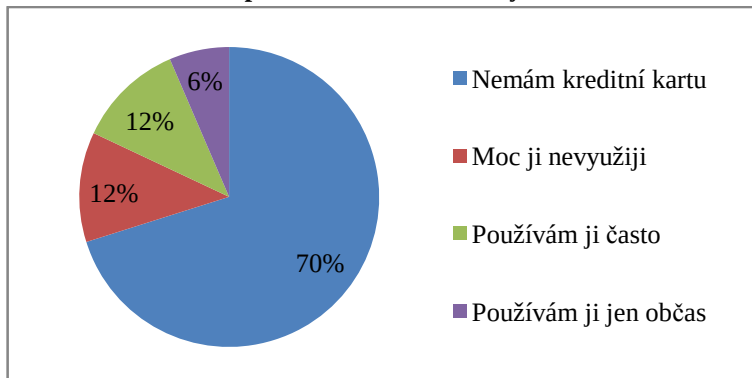
Graf 3.8 Četnost využívání kontokorentu na běžném účtu

Zdroj: Autorka podle serveru Vyplňto.cz – Peníze a já

Podíváme-li se na graf 3.9, zjistíme, že 195 lidí (70 %) nepoužívá **kreditní kartu**, a naopak 32 dotázaných (12 %) ji využívá velmi často. 18 účastníků šetření (6 %) ji potom použije občas. Z 32 respondentů, kteří používají kreditní kartu často, pouze 8 má vždy přehled o svých financích, 7 z nich je neřeší a ostatní by měli rádi výdaje pod kontrolou, ale mají jich příliš, aby to zvládali.

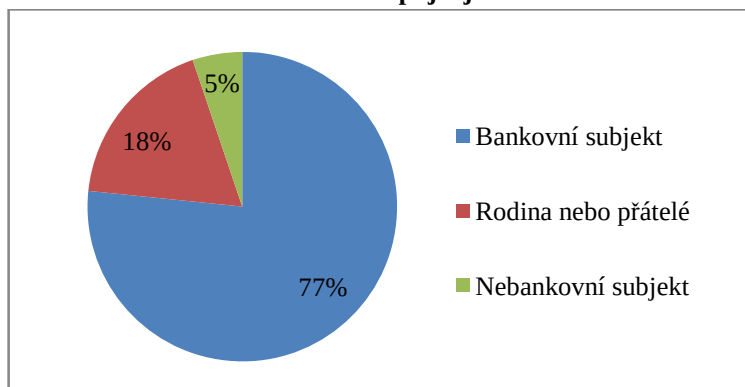
Graf 3.9 Četnost používání kreditní karty

Zdroj: Autorka podle serveru Vyplňto.cz – Peníze a já

77 dotázaných (necelých 30 %) si již někdy **půjčilo** peníze (ve smyslu, že si vzali půjčku či úvěr; nezahrnuji sem úvěrové produkty typu kontokorentní úvěr a kreditní karta). Jak znázorňuje graf 3.10, u 14 lidí (18 %) se jednalo o půjčku od rodiny nebo přátel, 59 lidí (77 %) si půjčilo od banky a 4 (5 %) od nebankovního subjektu. Respondenti, kteří se zadlužili u nebankovních subjektů, svou finanční situaci příliš neřeší, vždy jim to nějak vyjde. Pokud nevyjde, tak si půjčí. Jsou to středoškolsky vzdělaní lidé ve věku od 20 do 30 let s výší platu do 20 tis. Kč a jejich dluh se pohybuje do 200 tis. Kč. Dotázaní, kteří si půjčili od rodiny, tak činili nejčastěji kvůli půjčce na bydlení, dovolenou nebo dopravní prostředek ve výši do 50 tis. Kč.

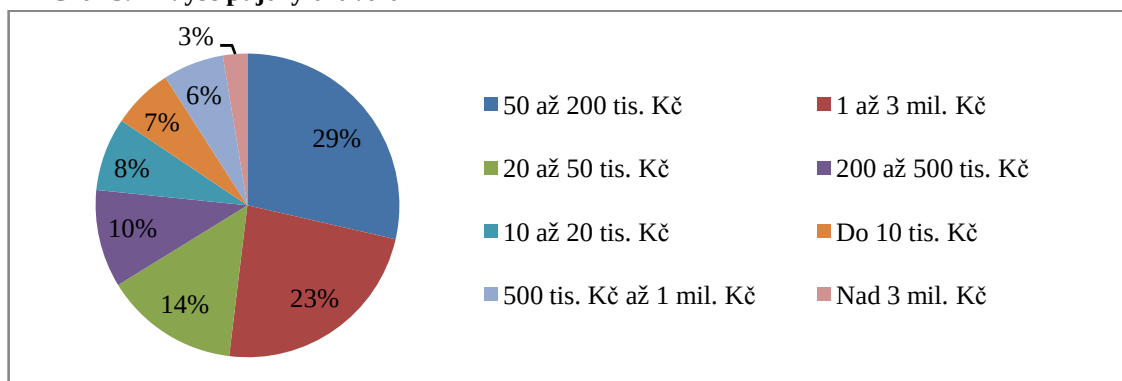
Graf 3.10 Od koho si dotázaní půjčují

Zdroj: Autorka podle serveru Vyplňto.cz – Peníze a já

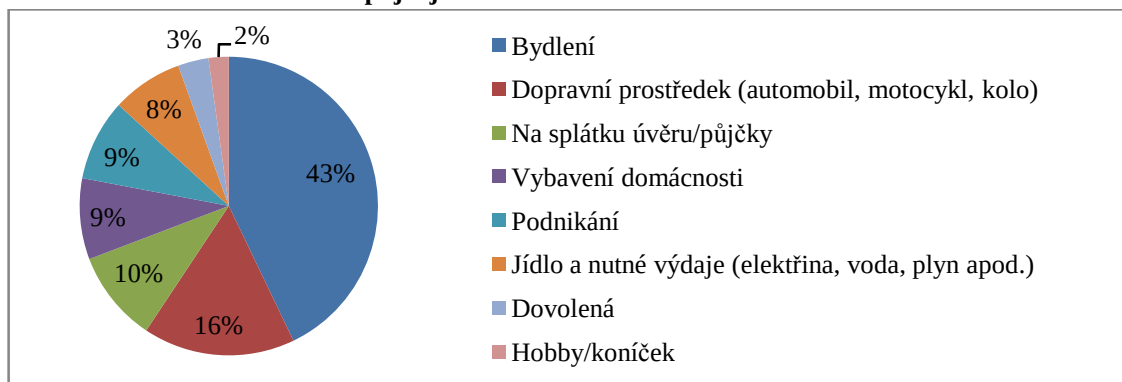
V jaké výši se pohybovaly půjčky, nám znázorňuje graf 3.11. Nejčastěji si respondenti brali úvěr ve výši 50 až 200 tis. Kč (22 lidí, 29 %), a poté 1 až 3 mil. Kč (18 lidí, 23 %). Následovaly půjčky v rozmezí mezi 20 až 50 tis. Kč (11 lidí, 14 %) a mezi 200 až 500 tis. Kč (8 lidí, 14 %). Z toho plyne také nejčastější využití získaných peněz, které představuje graf 3.12. Podle něj 39 lidí (43 %) si půjčilo na bydlení a 15 lidí (16 %) na dopravní prostředek. Dále si 9 lidí (10 %) půjčilo na splátku úvěru. Kvůli vybavení domácnosti či podnikání se zadlužilo 8 lidí (9 %). Pokud se podíváme na jednotlivé respondenty podle výše jejich půjček, zjistíme, že jsou rozmanitého složení a nemají příliš společných rysů. Pouze pro respondenty s výší půjčky do 10 tis. Kč je typické, že se zadlužovali u rodiny nebo přátel. V průzkumu se jich objevilo 5 (7 %) a účelem půjčky byla dovolená, vybavení domácnosti nebo nutné výdaje. Tvrdí, že své výdaje plánují a mají o nich přehled.

Graf 3.11 Výše půjčky či úvěru

Zdroj: Autorka podle serveru Vyplňto.cz – Peníze a já

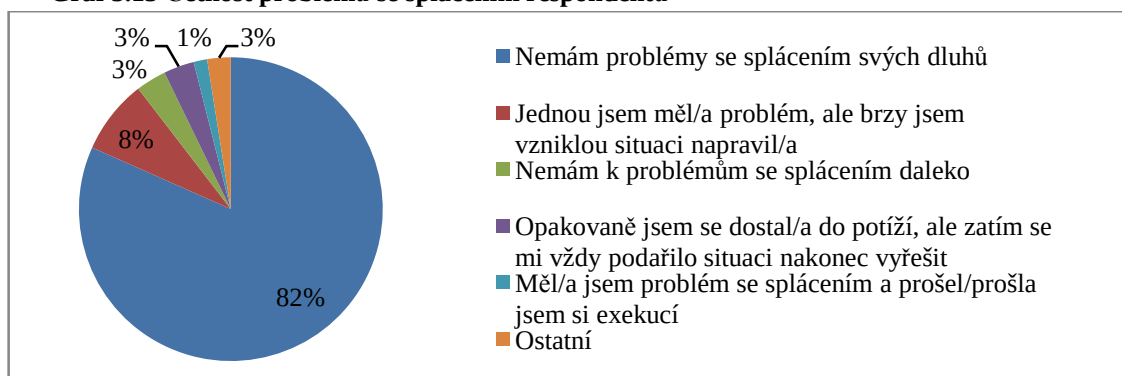
Graf 3.12 Na co si dotázaní půjčují

Zdroj: Autorka podle serveru Vyplňto.cz – Peníze a já

Z 278 dotázaných se doposud nedostalo do **problémů se splácením** 227 (82 %), jak vidíme na grafu 3.13. Naopak 22 lidem (8 %) se podařilo dočasný nedostatek finančních prostředků brzy vyřešit. Více než 3 % respondentů má finanční potíže opakovaně a další 3 % mají k potížím s včasným splácením velmi blízko. 4 respondenti si prošli exekucí a 1 je exekucí bezprostředně ohrožen.

Graf 3.13 Četnost problémů se splácením respondentů

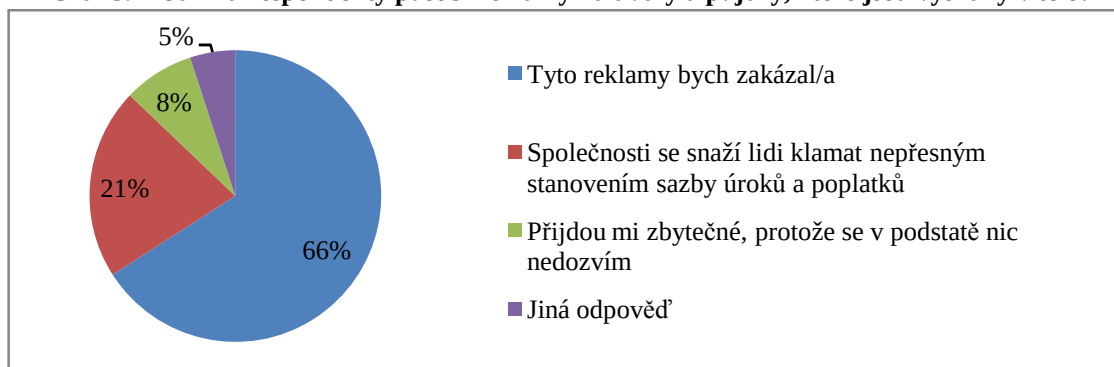

Zdroj: Autorka podle serveru Vyplňto.cz – Peníze a já

V rámci této práce jsem již zjistila, že si lidé na **reklamy na půjčky** nestěžují. Alespoň ne ve smyslu, aby zaslali stížnost Radě pro reklamu, která posuzuje reklamy z etického hlediska. Mě zajímalo, jaký mají respondenti na tento typ reklam názor, proto jsem se jich na to ve svém dotazníku zeptala. Odhalila jsem, že 179 lidem (65 %) reklamy na půjčky či úvěry vadí, 89 dotázaným (32 %) nevadí, 3 % neboli 9 lidí si ani neuvědomuje přítomnost takových reklam a 1 respondent je podporuje, jelikož má alespoň přehled, kde si může půjčit. Já jsem se blíže zajímala o to, **proč reklamy lidem vadí**, což ukazuje také graf 3.14. Vypátrala jsem, že 66 % dotázaných (118 lidí) by tyto reklamy zakázalo. Vadí jim samotná podstata, že je lidem podstrkována myšlenka, že půjčovat si na vše je běžné. 38 účastníků šetření (21 %) si myslí, že účelem reklam na půjčky je úmyslné klamání lidí díky nepřesnému stanovení sazby úroků a dalších poplatků. 8 % lidí neboli 14 respondentů považuje tyto reklamy za zbytečné, protože se v nich nic podstatného nedozví (kolik zaplatí navíc, jaká je úroková sazba, RPSN apod.). 9 lidí zvolilo možnost jiná odpověď a měli možnost napsat důvod, proč jim reklamy na úvěry vadí. Odpověď zněla například takto: „Chtěl bych společnost bez

peněz, proto mi reklama na jakékoliv finanční služby vadí, natož pak reklama na lichvu, jejímž cílem je někoho zadlužit čili zotročit.“

Graf 3.14 Jak na respondenty působí reklamy na úvěry a půjčky, které jsou vysílány v televizi

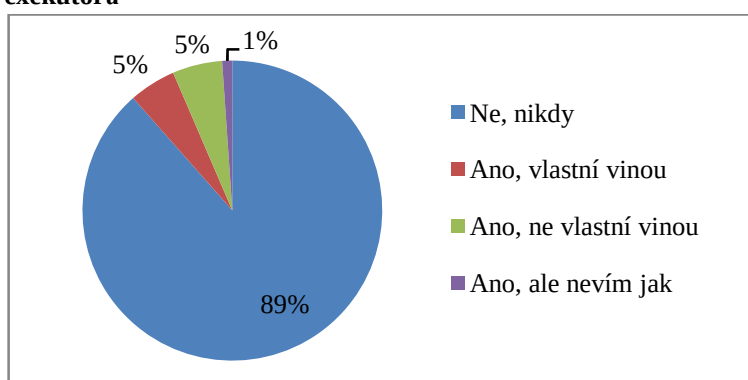
Zdroj: Autorka podle serveru Vyplňto.cz – Peníze a já

Při otázce, zda někoho **zaujala reklama na půjčku či úvěr natolik, aby se poté o ni začal zajímat**, odpovědělo 268 lidí (96 %) negativně. Na 10 lidí tedy zapůsobila určitá reklama na půjčku natolik lákavě, že si pak o ní zjišťovali podrobnější informace.

Z průzkumu také vyplynulo, že lidé jsou v **bezprostředním kontaktu s dluhy** a vším, co je s nimi spojeno, velice často. Téměř 70 % respondentů, konkrétně 187 osob, má totiž ve svém okolí někoho, kdo má s dluhy problémy.

Většina mých respondentů, 246 z 278 měla ve svém dosavadním životě to štěstí, že se neocitlo v **hledáčku vymahačů, inkasních agentur ani exekutorů**. Zbylých 32 lidí to o sobě říct nemůže, což zachycuje graf 3.15. 14 dotázaných (5 %) si pozornost vymahačů/exekutorů zavinilo vlastní vinou. Dalších 15 lidí ale nemohlo za to, že se do této situace dostali. Způsobil to například partner nebo rodiče. 3 respondenti odpověděli, že nevědí, proč se o ně vymahači či exekutoři začali zajímat.

Graf 3.15 Struktura lidí podle toho, zda se ocitli v hledáčku vymahačů, inkasních agentur nebo exekutorů

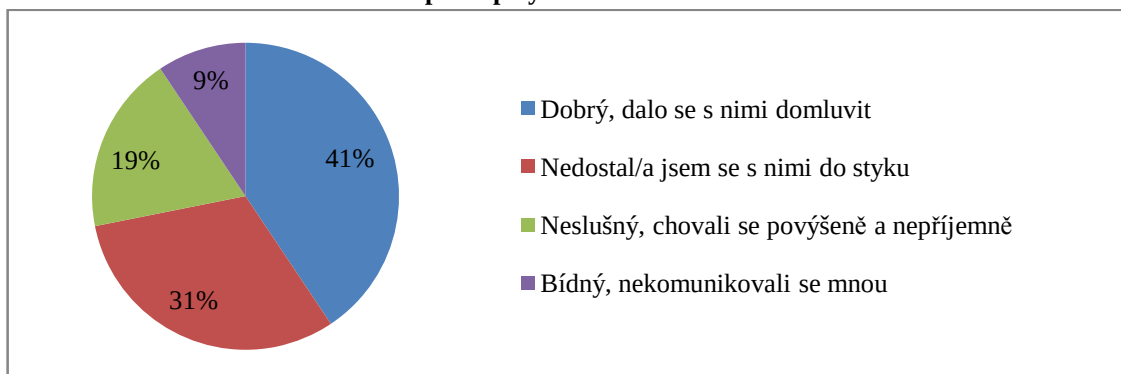

Zdroj: Autorka podle serveru Vyplňto.cz – Peníze a já

Vzhledem k obecnému povědomí, že **vymahači a exekutoři** jsou „špatní“ lidé, „normálním“ lidem jen znepríjemňují život, nedá se s nimi domluvit a mohou si dělat v podstatě, co chtějí, jsem se rozhodla odhalit, jaké jsou **vlastní zkušenosti respondentů**. Z průzkumu vyplynulo, že přestože se dotázaní ocitli v zájmu vymahačů či exekutorů, ve výsledku se 10 z nich (31 %) s nimi nedostalo do styku, jak je

znázorněno na grafu 3.16. Ovšem 13 respondentů (41 %) s nimi bylo v kontaktu a přiznali, že jejich přístup byl dobrý a zvládli se s nimi domluvit. Naopak 28 % lidí toto potvrdit nemůže. 6 z nich (19 %) sdělilo, že jejich přístup byl neslušný, jelikož se chovali povýšeně a nepříjemně. Další 3 lidé (9 %) měli problém s komunikací s vymahači či exekutory, proto označili jejich přístup za bídný. Jinými slovy osobní zkušenosti s vymahači/exekutory má 22 dotázaných a 13 z nich napsalo, že komunikace s exekutory byla dobrá.

Graf 3.16 Jak dotázaní hodnotili přístup vymahačů či exekutora

Zdroj: Autorka podle serveru Vyplňto.cz – Peníze a já

3.3 Společné rysy jednotlivých kategorií a souvislosti

Podíváme-li se na strukturu respondentů z hlediska dosaženého vzdělání, vidíme, že 18 lidí dosáhlo **základního vzdělání**. 15 z nich je ve věku do 20 let a jsou to zejména studenti, z toho 3 si při studiu přivydělávají, a všichni mají příjmy do 10 tis. Kč. Je vyrovnaný poměr těch, kterým se daří dobře a v rozumné míře si kupují věci, které chtějí, a těch, kteří se mají „nic moc“ a potřebovali by více peněz. Vzhledem k jejich věku je dobré zjištění, že tito lidé zpravidla nepoužívají kreditní karty, někteří jen zřídka využijí kontokorent na svém účtu a nikdo z nich si nevzal jiný typ půjčky. Naopak někteří dokonce pravidelně spoří a většina alespoň příležitostně. Zbylí dotázaní v této kategorii jsou zaměstnanci s příjmy mezi 10 a 20 tis. Kč, kterým se nedaří příliš uspokojivě.

Respondentů se **středoškolským vzděláním** se v průzkumu vyskytlo 151, z toho 70 má status studenta a 27 si jich přivydělává. Ti, co mají brigády, svou finanční situaci ve většině případů nehodnotí příliš pozitivně a peníze navíc se jim hodí.

V kategorii **vysokoškolsky vzdělaných lidí ve věku 20 až 30 let** je celkem 76 dotázaných, z toho 43 studentů, 27 zaměstnanců, 5 podnikatelů a 1 nezaměstnaný. Příjmy studentů nejčastěji dosahují necelých 10 tis. Kč, na druhém místě se nacházejí příjmy mezi 10 a 20 tis. Kč. Zajímavým zjištěním pro mě bylo, že zaměstnanci a podnikatelé v této kategorii s příjmy mezi 10 a 20 tis. Kč (15 lidí) o sobě tvrdí, že se mají dobře nebo velmi dobře. Naopak respondenti ve stejné kategorii, jen s příjmy mezi 20 a 30 tis. Kč (13 lidí), hodnotí své poměry buď jako dobré nebo „nic moc“. Na druhou stranu všichni pravidelně spoří nebo se snaží, aby to bylo pravidelné. To znamená, přestože část lidí má větší příjmy, jsou pro ně typické větší výdaje, které se sice snaží

mít pod kontrolou, ale celkově by se chtěli mít lépe. 4 respondenti mají příjmy nad 30 tis. Kč a podle jejich mínění se jim daří dobře až velmi dobře.

Lidé **ve věku 30 až 50 let** mající **vysokoškolské vzdělání** se mají po finanční stránce dobře, přestože si mnozí půjčili na bydlení. V průzkumu se jich objevilo 15. Nikdo z nich ale neměl doposud problém se splácením. V této skupině mají dotázaní příjmy všech kategorií, s výjimkou příjmů do 10 tis. Kč, zastoupení jednotlivých příjmových kategorií je rovnoměrné.

V průzkumu byli pouze 2 **vysokoškolsky vzdělaní** respondenti ve věku **nad 50 let**, oba jsou nezaměstnaní a svou situaci nehodnotí příliš pozitivně, přestože ani jeden si nepůjčuje na své výdaje.

Účastníci šetření, kteří uvedli, že je jejich **finanční situace velmi špatná** a žijí dlouhodobě na dluh, mají z větší části příjmy do 10 tis. Kč, dále mezi 10 a 20 tis. Kč. Všichni buď využívají kreditní karty či kontokorenty nebo si půjčili peníze. Téměř všichni řešili někdy problémy se splácením a také se o ně zajímali exekutoři nebo vymahači.

Dotázaní, považující svou **finanční situaci za špatnou**, se především snaží své výdaje řídit, ale větší část z nich se někdy musí rozhodovat, na co ještě peníze mohou vynaložit a na co už ne. Druhá skupina má přehled nad svými penězi za každých okolností. 70 % těchto respondentů nespoří, což bude způsobeno tím, že mají nízké příjmy a 71 % tvoří studenti.

Naopak respondenti, kteří uvedli svou **finanční situaci jako velmi dobrou**, jsou především zaměstnanci, ale najdeme tu i studenty. 4 z nich mají příjem v rozmezí 30 až 50 tis. Kč a 2 dokonce nad 50 tis. Kč. Jejich typickým rysem je, že neřeší, jak hospodaří s penězi, nějak jim to vždy vyjde. 3 dotázaní pobírají 10 až 20 tis. Kč, následují lidé s příjmy do 10 tis. Kč. Pro ně je charakteristické, že mají o svých peněžních prostředcích přehled a výdaje se snaží mít pod kontrolou.

Nyní se zaměřím na společné rysy, podle účelu půjčky. Těch, kteří si vzali **úvěr na bydlení** přesahující milion, bylo 20, a půjčili si od bankovního subjektu. Tito lidé nevyužívají kontokorenty a většina ani kreditní karty. 70 % z nich svou finanční situaci hodnotí jako dobrou nebo dokonce velmi dobrou. Naprostá většina má alespoň střední vzdělání, 12 lidí vysokoškolské. Dále si 10 dotázaných půjčilo na bydlení částku od 200 tis. Kč do 1 mil. Kč. Ti hodnotí svou finanční situaci dobře nebo „nic moc“. Podíl středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných respondentů je vyrovnaný. Podobné složení je také u dotázaných, kteří si půjčili na bydlení 50 až 200 tis. Kč.

Účastníků šetření, kteří si půjčili **na dopravní prostředek**, se vyskytlo 15. Větší část si vzala úvěr od banky ve výši 50 až 200 tis. Kč, dále si půjčovali u rodiny nebo přátel. Ve složení mírně převyšují středoškolsky vzdělaní respondenti nad vysokoškolskými. Nadpoloviční většinu mají lidé s příjmy od 10 do 20 tis. Kč. Značná část má přehled o svých prostředcích, případně si seřadí výdaje podle priorit.

Lidé, kteří se rozhodli půjčit si **na splátku úvěru**, si půjčili také na jiné věci, třeba na dovolenou nebo jídlo a nutné výdaje, ale také na podnikání či dopravní prostředek.

V průzkumu se jich vyskytlo 9 a výše půjček byla různorodá, od 10 tis. Kč až do milionů. Svou finanční situaci považují spíše za špatnou nebo velmi špatnou. Většinou tito respondenti mají střední vzdělání a výdělek pohybující se v rozmezí 10 až 20 tis. Kč.

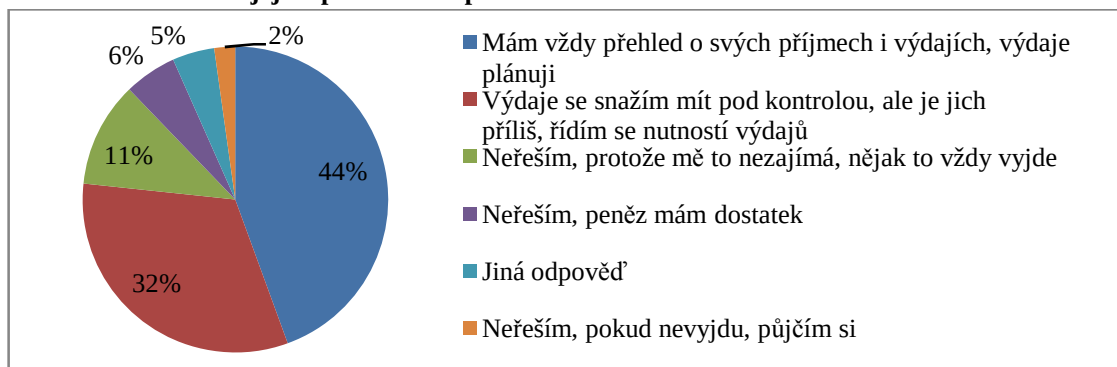
Celkové množství **respondentů, kteří** si nevystačí pouze se svými penězi a **využívají cizí peněžní prostředky**, ať už v podobě kontokorentních úvěrů, kreditních karet nebo jiných půjček a úvěrů, činí 118. Nezapočítala jsem sem ty, kteří čerpají peníze na svých běžných účtech do minusu jen zřídka, při nečekaných výdajích, a ani ty, kteří sice vlastní kreditní kartu, ale moc ji nevyužívají. Nepatrně větší část představují dotázaní s ne úplně uspokojivou finanční situací (hodnotí ji „nic moc“, špatně, velmi špatně), naopak druhou část tvoří ti, kteří své finanční poměry považují za dobré. Pokud porovnáme, kolik respondentů je zvyklých spořit a pro kolik lidí je běžné se zadlužovat, zjistíme následující. Zatímco spoření je běžné pro polovinu lidí (nebo se o něj alespoň snaží), s dluhy má zkušenosti 43 % z nich. Vidíme tedy, že je to dosti vyrovnané. Nelze ale říci, že ti, co nespoří, jsou zadlužení. Ze 118 dotázaných, kteří někdy žili nebo teď žijí na dluh, je 67 těch, kteří také spoří. Naopak lidí, kteří spoří a zároveň využívají jen vlastní prostředky, je 74. Z celkového počtu respondentů to znamená 27 %. Zde jsou zahrnuty případy, kdy lidé využijí kreditní kartu nebo kontokorent, ale jen velmi zřídka, není to pro ně běžné ani časté. Kdybychom měli vyloučit i občasné použití těchto úvěrových produktů, dostaneme se k číslu 66. Počet dotázaných, kteří se nikdy zatím nezadlužili a zároveň pravidelně odkládají prostředky pro svou pozdější potřebu, představuje 24 %. Zároveň 64 % z nich tvrdí, že jsou jejich finanční poměry dobré nebo velmi dobré.

Průzkumu se zúčastnilo 90 **mužů**. Na kolik mají muži své finance pod kontrolou, znázorňuje graf 3.17. Skoro polovina z nich (40 mužů) má podle svého názoru **vynakládání peněžních prostředků pod kontrolou**, výdaje plánují. Ovšem svou celkovou finanční pozici hodnotí pozitivně pouze 22 z nich. Jejich stanovisko se neodvíjí od výše příjmu, protože zde nalezneme všechny kategorie. Právý opak, negativní hodnocení své finanční pozice představují 4 muži a jejich příjmy jsou nízké.

33 % mužů z jejich celkového počtu představují ti, kteří se **snaží organizovat své výdaje, ale ne vždy to vyjde**. Drtivá většina pobírá nižší příjmy (do 10 tis. Kč, případně do 20 tis. Kč), ať už to jsou studenti, zaměstnanci nebo podnikatelé. Dvě třetiny z těchto mužů popisují své hospodaření s penězi negativně nebo spíše negativně a uvítali by větší množství peněz. Třetina je potom se sebou spokojená.

20 % mužů **peníze moc neřeší**, většina to zdůvodňuje tím, že je to nezajímá, druhá menší část to vysvětluje dostatkem peněžních prostředků. Skupinu, kterou to nezajímá, představují z části muži s vyššími příjmy (nad 30 tis. Kč), kteří si myslí, že se jim daří dobře. Dále muži s nižšími příjmy, kteří svou situaci moc pozitivně nehodnotí.

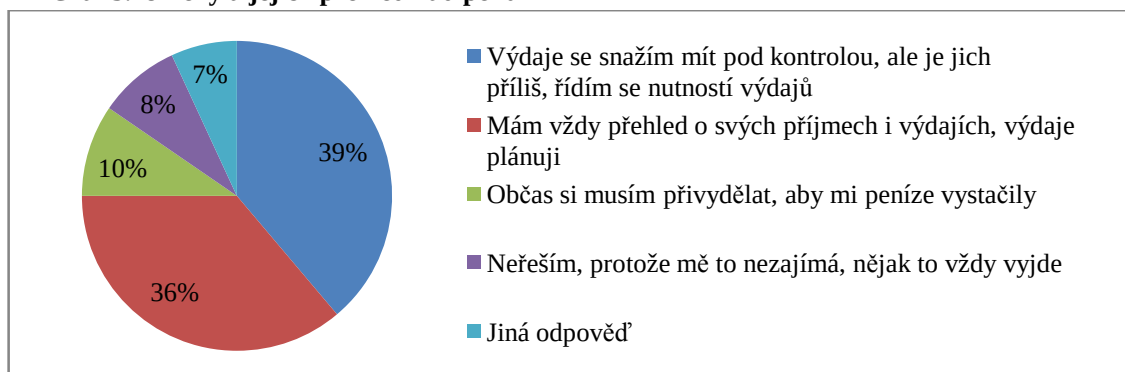
Graf 3.17 Muži a jejich přehled nad penězi

Zdroj: Autorka – vlastní výpočty podle dat z průzkumu Peníze a já

Většinu v průzkumu zaujímaly **ženy**. Jejich celkový počet byl 188. Nakolik mají ženy pod kontrolou své peníze, ukazuje graf 3.18. Z celkového počtu pouze 68 žen, neboli 36 %, **má vždy přehled o svých penězích** a výdaje plánují. Při porovnání s muži, u kterých to byla skoro polovina, zjistíme, že muži v této kategorii vedou. Opakem jsou ženy, které **finance neřeší**. Ty zaujímaly 13 % a povětšinou odůvodnění znělo, že je to nezajímá. Přitom pouze lehce nad polovinu je jich spokojeno s množstvím peněz, s kterým hospodaří. Zatímco 2 muži napsali, že si **musí občas přivydělat**, aby s penězi vystačili, žen se objevilo 18. Tuto skupinu představují hlavně studentky ve věku 20 až 30 let s příjmy do 10 tis. Kč. Doposud nečerpaly žádný úvěr a kreditní kartu či kontokorent využijí jen zřídka. 73 žen (skoro 39 %) se sice **snaží své výdaje plánovat**, ale nakonec se mnohdy rozhodují podle aktuální situace a jak je daný výdaj nutný. Žen, kterým se často nedaří uhlídat všechny své výdaje, je o 7 % více než mužů. Na druhou stranu je více mužů, kteří své peněžní prostředky neřeší. Jejich počet činí 17 (19 %), stejně chovajících se žen je 24 (13 %). Z toho plyne, pokud muži chtějí mít přehled nad svými peněžními prostředky, tak ho mají. Na druhou stranu, pokud je to nezajímá, tak to neřeší. Ženy se vyznačují především tím, že se sice snaží mít přehled nad penězi, ale výdaje neuhlídají, mají jich příliš, a musí řešit, který výdaj je nutnější.

Graf 3.18 Ženy a jejich přehled nad penězi

Zdroj: Autorka – vlastní výpočty podle dat z průzkumu Peníze a já

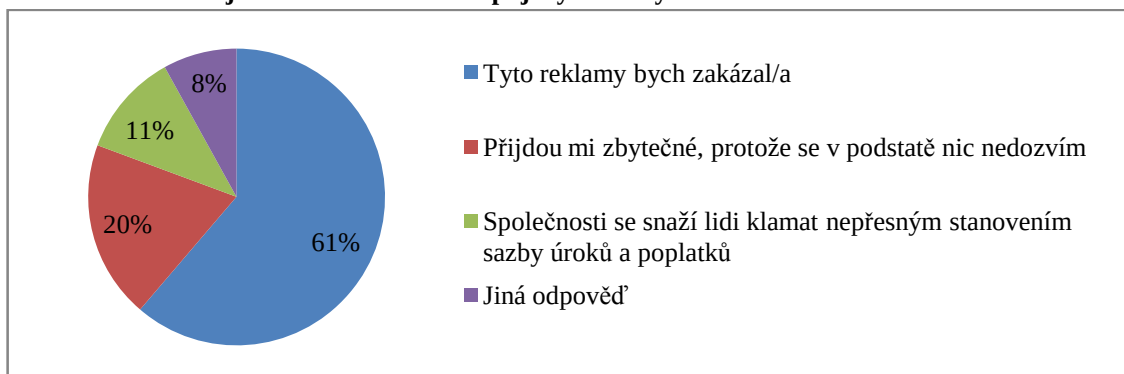
25 **mužů** z celkového počtu 90 **si vzalo půjčku či úvěr**. 9 mužů svou finanční situaci považuje za dobrou, jejich příjmy patří k vyšším. Důvodem jejich zadlužení bylo bydlení nebo dopravní prostředek ve výši 50 až 200 tis. Kč či 1 až 3 mil. Kč. Tito muži mají zpravidla své výdaje pod kontrolou a nepoužívají kontokorenty. Někteří občas

využijí kreditní kartu. Muži, kteří si také půjčovali především na bydlení a dopravní prostředek, ovšem ve výši 50 až 200 tis. Kč nebo nižší, mají oproti předešlé skupině mužů nižší příjmy (v rozmezí 10 až 30 tis. Kč). Je jich 10 a svou úroveň z hlediska peněz hodnotí jako „nic moc“ a brali by více peněz. 6 mužů se má po finanční stránce špatně, mohou si dovolit jen to nejnutnější, nebo dokonce žijí dlouhodobě na dluh. Jejich příjmy jsou do 10 tis. Kč. Půjčovali si na jídlo a nutné výdaje nebo splátku úvěru. Mnohdy také využívají kontokorent nebo kreditní kartu.

52 žen z celkového počtu 188 (necelých 28 %) tvoří **ženy**, které již někdy **čerpaly úvěr**. Jejich měsíční příjmy se pohybují nejčastěji mezi 10 a 20 tis. Kč, poté v rozmezí 20 a 30 tis. Kč. Z těchto žen zaujímají polovinu ty, které jsou spokojené s tím, jak nakládají se svými peněžními prostředky (daří se jim dobře nebo velmi dobře). Důvodem k zadlužení bylo především bydlení nebo dopravní prostředek. Druhá polovina žen by chtěla více peněz a důvodem zadlužení bylo nejen bydlení nebo dopravní prostředek, ale také dovolená, vybavení domácnosti, nutné výdaje, jídlo či splátky úvěru.

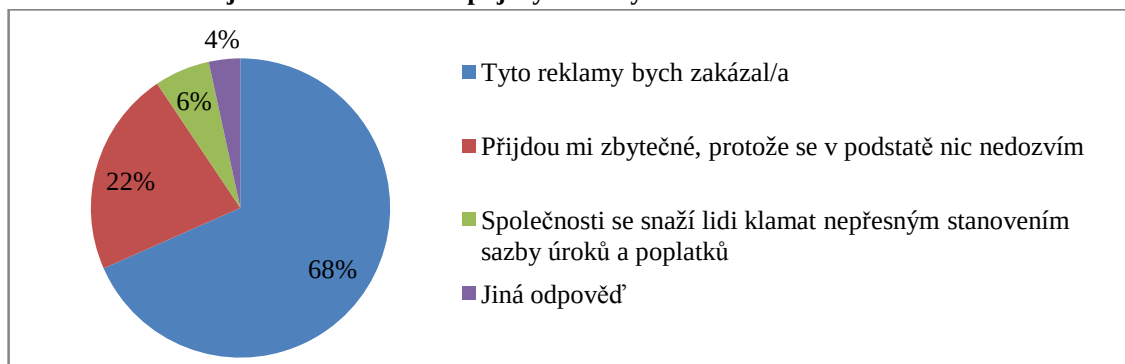
Podíváme-li se na graf 3.19 a 3.20, zjistíme, že zobrazují **postoje mužů a žen k reklamám**. Reklamy vadí 117 ženám (62 %). U mužů je to 69 %, neboli reklamy vadí 62 mužům z 90. Je více žen, které by tyto reklamy zakázaly z důvodu, že je lidem běžně podstrkována myšlenka, že půjčovat si na vše je běžné. Naopak více mužů si myslí, že společnosti se pomocí reklam snaží lidi klamat, díky nepřesnému stanovení sazeb úroků a dalších poplatků. Nepatrně větší je část žen, kterým se reklamy zdají zbytečné, jelikož se z nich stejně v podstatě nic nedozví.

Graf 3.19 Postoj mužů k reklamám na půjčky či úvěry

Zdroj: Autorka – vlastní výpočty podle dat z průzkumu Peníze a já

Graf 3.20 Postoj žen k reklamám na půjčky či úvěry

Zdroj: Autorka – vlastní výpočty podle dat z průzkumu Peníze a já

V průzkumu mě zaujali někteří **jednotlivci**, pro které „neplatí“ žádné vazby. Zajímavým případem je například muž, který svou současnou finanční situaci hodnotí dobře, má čisté příjmy nad 50 tis. Kč a jeho věk je mezi 30 až 40 lety. Obecně výdaje moc neřeší a spoření mu nic neříká. Půjčil si částku mezi 500 tis. Kč a 1 mil. Kč, a to na dopravní prostředek, podnikání i splátku úvěru. Opakovaně měl problémy se splácením a dostal se také do exekučního řízení.

Další „speciální“ osobu představuje žena, která svůj současný finanční stav hodnotí jako velmi špatný, přitom neřeší výdaje z důvodu, že peněz má dostatek. Její příjmy jsou nad 50 tis. Kč. Žena je ve věku 41 až 50 let a má základní vzdělání. Nemá účet, proto nevyužívá kontokorentu ani kreditní karty. Vzala si ovšem úvěr od bankovního subjektu, a to ve výši nad 3 mil. Kč. Také se dostala do exekučního řízení, neví ale, proč se tak stalo. Podle jejího názoru byl přístup exekutora či vymahačů bídny, jelikož s ní nekomunikovali.

Ještě bych ráda zmínila účastníky šetření, kteří mají vysoké příjmy (30 až 50 tis. Kč), přesto svoji finanční situaci nehodnotí pozitivně a chtěli by více peněz. Výdaje ani stav svých peněžních prostředků neřeší z důvodu, že peněz mají dostatek. Je vhodné podotknout, že tito lidé nemají dluhy, takže jim neubývají příjmy z důvodu splátek.

3.4 Shrnutí

Nyní v krátkém shrnutí z provedeného šetření uvedu ta zjištění, která mi osobně přijdou zajímavá a užitečná a chtěla bych je tímto zdůraznit.

- Průzkumu se zúčastnili především středoškolsky nebo vysokoškolsky vzdělaní lidé. Většina lidí, kteří mají nejvyšší dosažené vzdělání základní, jsou stále studenti.
- 43 % lidí svou finanční situaci hodnotí dobře, 41 % by se chtělo mít lépe a přálo by si více peněz.
- Necelých 40 % lidí má vždy přehled nad svými penězi a dalších 37 % se o to snaží, i když občas ve výsledku musí výdaje seřadit podle priorit.
- Spoření je běžné pro polovinu respondentů, s dluhy má zkušenost 43 %.
- Přes 80 % lidí nepoužívá kreditní kartu ani kontokorent.
- Respondenti, kteří si půjčili, tak činili většinou od bankovních subjektů, případně od rodiny.
- Účastníci šetření, kteří si půjčují na dražší věci jako je bydlení, případně dopravní prostředek, mají zpravidla i vyšší příjmy.
- Více než polovina lidí (56 %), kteří někdy použili nebo momentálně používají ke svému hospodaření cizí prostředky, je zvyklá také spořit.
- Respondenti, kteří se ještě nikdy nezadlužili a zároveň běžně spoří, představují necelých 30 %.
- Více než 80 % lidí doposud nemělo problém se splácením svých půjček a úvěrů.
- Více než 30 % dotázaných nevdá reklamy na půjčky, někteří dokonce nevědí, že nějaké jsou.
- Vysokoškolsky vzdělaní lidé ve věku 30 až 50 let hodnotí svou finanční situaci příznivě a jsou s ní spokojeni, přestože si mnozí vzali půjčku a mají zde zastoupení lidé téměř všech příjmových kategorií.
- Větší procento mužů ve srovnání s ženami má vždy přehled nad svými peněžními prostředky.
- Více mužů (větší procento) oproti ženám neřeší, jak nakládají se svými penězi. Důvodem je především to, že je to prostě nezajímá, nebo mají peněz dostatek.
- Reklamy na půjčky a úvěry vadí více mužům než ženám.

4 Doporučení

4.1 Odpovědné zadlužování

Co mít na paměti, když si člověk bude půjčovat? Je dobré si uvědomit, že všechno stojí peníze a nic není zadarmo. **Finanční zprostředkovatelé jsou podnikatelé**, a proto je jejich cílem dosahování zisku. Jestliže víte, jaký produkt chcete a co od něj očekáváte, vždy porovnejte více nabídek. Na trhu je velké množství subjektů a téměř stejné množství různých nabídek. Pokud je jedna nabídka oproti ostatním značně výhodnější, měli byste zpozornět. Z jakého důvodu si může daný poskytovatel dovolit nabídnout tak dobré podmínky? Nebo to nejsou zas tak dobré podmínky a někde je zádrhel? Zpravidla čím výhodnější nabídka, tím bude také rizikovější. Nabízí někdo rychlé půjčení s poměrně nízkou úrokovou sazbou? A jaké jsou další podmínky? Například úroky z prodlení, smluvní pokuty a penále? Ona „výhodnost“ zpravidla bývá něčím vykompenzována.

Nelehkou záležitostí bývá posouzení, **zda úvěr dotýčný opravdu potřebuje**. Byť si to mnozí neuvědomují, tento okamžik je nejdůležitější hned u prvního úvěru. Než si člověk poprvé vezme úvěr, přemýšlí o něm a zvažuje ho nejvíce. První úvěr také málokdy překračuje schopnosti rodiny splácet. Bývá použit na „potřebnou“ věc jako je lednička, pračka. Slovo potřebnou jsem dala do uvozovek z jednoduchého důvodu – každý si pod ním představí něco jiného, podle toho, jaké má daný člověk potřeby. Po první půjčce ale není zas tak těžké vzít si druhou půjčku. Člověk si řekne: proč ne, vždy tu předchozí jsem splatil/a. Tato půjčka může být vyvolána například morálním požadavkem, je také „potřebná“. Ted' mám na mysli třeba zakoupení kola na cyklistický výlet dítěte. Nebo dovolenou rodiny u moře, protože naše dítě tam ještě nebylo, zatímco všichni ostatní spolužáci ano. Poté stačí jeden chybný krůček a člověk se dostane do úvěrového kolotoče s mnoha termíny splatností úvěrů. Další hrozba se objevuje v okamžiku, kdy nám nepůjčí banka. Na trhu jsou nebankovní společnosti, které nám mile rády poskytnou půjčku, ovšem pro nás za tvrdých a často ve výsledku neúnosných podmínek. Tím se vracím ke klíčovému okamžiku, kterým je racionální posouzení potřeby¹²⁰ úvěru. Tato chvíle je nesmírně důležitá a obzvláště složitá pro lidi, kteří nemají zkušenosti v této oblasti a ani nedisponují finanční gramotností. Zůstávají napospas vystaveni reklamám finančních zprostředkovatelů, ze kterých půjčky působí jako šikovný pomocník. O všech rizicích, která jsou s úvěry spojena, se dotýčný může dozvědět, až když jim čelí na vlastní kůži. Obecně platí, že nákupy na splátky a úvěry, z kterých jsou financovány spotřební věci, bývají riskantní a drahé. Obzvláště ve chvíli, kdy životnost zakoupené věci je kratší než doba splacení úvěru.

Hned na úvod si musí umět člověk spočítat, **zda si půjčku může dovolit**, kolik je schopen měsíčně splácet. Neměl by u toho zapomínat na mimořádné situace, které přinášejí neočekávané výdaje, jako je porouchání ledničky, myčky na nádobí, pračky

¹²⁰ SMRČKA, Luboš. *Osobní a rodinné finance: (svět rodinných financí - jak spořit a rozmnožovat majetek)*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007, 257 s. ISBN 978-80-86946-41-2 (Váz.), s. 98

apod. Vyplatí se držet určité finanční rezervy. Obecně se říká, že rezerva by měla dosahovat výše tří až šesti měsíčních platů a pod tuto hranici se doporučuje nechodit.

Je dobré důkladně **prostudovat nejen smlouvu**, kterou chceme podepisovat, ale také případné doplňující materiály, na které je odkazováno. Neměli bychom zapomínat ani na všeobecné podmínky a obzvláště si všímat ustanovení psaných drobným písmem. Faktem je, že většinu lidí to nebaví a musí se ke studování podobných materiálů vnitřně přemlouvat, pokud si je vůbec přečtou. Na druhou stranu čas, který nad tím stráví, je podstatně menší zlo, než řešení případných problémů, které se objeví později. V případě pochybností nebo nejasností je hlavní neostýchat se a zeptat se. Rozhodně by lidé neměli nechávat na sebe tlačit a neměli by činit závažná rozhodnutí ve spěchu. Ideální je nechat si předložit úvěrovou smlouvu, vzít si ji domů a mít dostatek času na rozmyšlení.

Významné rozhodnutí s dlouhodobými důsledky se vyplatí důkladně zvážit a **probrat s více lidmi**. Nejen s poradcem či prodejcem, ale i nezávislou třetí osobou, odborníkem, člověkem se zkušenostmi v daném oboru.

Není od věci **vědět, s kým máte tu čest**, o jak renomovaného poskytovatele produktu se jedná. Vysvětlení je jednoduché, půjčky může poskytovat kdokoli. Vyplatí se proto daný subjekt si nejdříve prověřit a nedůvěřovat všem. Navíc pokud neuspějete se žádostí o úvěr u seriózní organizace, znovu se zamyslete nad svou ekonomickou situací.

Můžete **zvážit pojištění** pro případ, že nebudete schopni splácet. Nazýváme ho pojištění schopnosti splácet¹²¹. Některé banky ho nabízejí automaticky, jiné volitelně ke svým produktům jako jsou kreditní karty, hypotéky, spotřebitelské úvěry či leasing. Toto pojištění má pokrýt splácení půjčky v případě nepříznivé životní situace. Ačkoliv ho všechny banky nazývají stejně, rozsah krytí se u jednotlivých bank liší. Většinou zahrnuje krytí rizika nesplacení dluhu pro případ úmrtí dlužníka, invalidity a pracovní neschopnosti. Může také obsahovat krytí rizika nezaměstnanosti. Je vhodné zvážit, zda se takové pojištění vyplatí či nikoliv. Pokud se pro něj rozhodneme, musíme počítat s tím, že se nám navýší splátky, a tím pádem nám vzroste finanční zatížení. Dlužník zaplatí bance na měsíční splátce o tři až deset procent víc, podle rozsahu krytí pojistného. Na druhou stranu může být obzvláště pro některé dlužníky výhodné. Například pro starší osoby, jelikož pojistné se zde neodvíjí od věku klienta, ale od výše splátky. Porovnáme-li pojištění schopnosti splácet s běžným úvěrovým životním pojištěním pro případ úmrtí, první zmíněné má širší pojistnou ochranu. Pochopitelně musíme být obezřetní na ustanovení ve smlouvě, která účelnost pojištění upravují. Například výluku znějící: „Pojišťovna neplní při událostech na následky nemoci nebo úrazů, ke kterým došlo před počátkem pojištění, a byly diagnostikovány před počátkem pojištění.“ Takovéto pojištění se ve výsledku vyplatí pouze pro zdravé jedince, kteří dosud neměli žádný závažnější zdravotní problém.

¹²¹ ŠÍDLÓ, Dušan. Vyplatí se pojištění schopnosti splácet?. *Česká televize* [online]. 2010-04-13 [cit. 2012-04-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/spotrebitel/86836-vyplati-se-pojisteni-schopnosti-splacet/>

Zda člověk splácí a jak poctivě, se odráží v **úvěrové historii člověka**. Každý by si měl uvědomit, že při poctivém hrazení splátek si buduje pozitivní image a naopak. Jinak řečeno, to, jak se člověk chová teď, se v budoucnu odráží na tom, jak se k němu budou chovat ostatní (finanční instituce).

V okamžiku, kdy člověk začne mít **problémy s hrazením splátek včas**, je nejlepším řešením se ihned obrátit přímo na věřitele. Sdělit mu, co se stalo, a pokusit se s ním domluvit na schůdném řešení pro obě strany. Pokud je věřitel informován, že nastaly komplikace, většinou je ochotný přistoupit k odložení splátek či jejich snížení.

Dále je dobré si dávat obzvláště pozor na následující tři věci.¹²² Za prvé, sdělíte-li **při podpisu úvěrové smlouvy nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje**, případně zamlčíte-li je, dopouštíte se trestného činu úvěrového podvodu¹²³. Ten spácháte i v případě, sjednáte-li si úvěr a již od začátku si budete vědomi, že daný úvěr nebudete schopni splatit, a škoda, kterou tím způsobíte, přesáhne 5 000 Kč. Za oba zmíněné trestné činy hrozí trest odnětí svobody, který v závislosti na způsobené škodě může být až 12 let. Za druhé je nezbytné **věnovat pozornost požadovanému zajištění a sankcím**, především z titulu nepřiměřenosti a nadměrné výše. Jeden ze způsobů zajištění se nazývá zajišťovací převod práva věci. Jestliže je něco takového uvedeno ve smlouvě, znamená to, že opozdí-li se dlužník se splátkami, může věřitel danou věc zabavit a vzápětí prodat. Mrknutím oka dlužník přijde o majetek, který značně převyšuje půjčenou částku. Za třetí, najdete-li ve **smlouvě ustanovení o notářském či exekutorském zápisu** o dohodě, takovéto smlouvě se raději vyhněte. Podepíšete-li ji, souhlasíte, že v případě nesplácení bude proti vám okamžitě vedena exekuce.

4.1.1 Navigátor bezpečného úvěru

Společnost EEIP, a.s., ve spolupráci s Univerzitou Karlovou vytvořila studii Navigátor bezpečného úvěru¹²⁴. Zabývá se problematikou spotřebitelských úvěrů a definicí bezpečného úvěru. Aby se jednalo o **bezpečný úvěr**, žadatel o úvěr může s klidným svědomím říct:

- znám kvalitu svého věřitele,
- chápu parametry svého úvěru,
- chápu důsledky splácení i nesplácení úvěru.

Výstupem studie je sestavení nového nástroje Navigátoru bezpečného úvěru. Pomocí něj bylo zhodnoceno 34 poskytovatelů spotřebitelských úvěrů na našem trhu, jak bankovních, tak nebankovních. Navigátor se skládá ze tří hlavních kritérií, která mají váhu 40 %, 40 % a 20 %. Za prvé je hodnocen rating potenciálního věřitele (nabídková strana), za druhé ex-ante parametry úvěru (produktový design) a za třetí ex-

¹²² Praktická příručka pro osobní finance: Půjčujte si s rozumem! *Sdružení SPES* [online]. [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: <http://www.pomocsdluhy.cz/pdf/prirucka-final.pdf>

¹²³ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon: § 250b. *Onlinedata.cz* [online]. [cit. 2012-04-14]. Dostupné z: http://www.onlinedata.cz/zakony/140_1961.asp

¹²⁴ EKONOMICKÉ EXPERTÍZY, INVESTIČNÍ PORADENSTVÍ A.S.; FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD, UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE. Navigátor bezpečného úvěru. *EEIP a.s.* [online]. 2011-11-30 [cit. 2012-04-14]. Dostupné z: <http://www.eeip.cz/download/111130-Navigator%20studie%20EEIP-a-UK%20final.pdf>

post parametry úvěru (důsledky při nesplácení úvěru). Navigátor může nabývat hodnot od 0 do 10. Čím je hodnota vyšší, tím je věřitel spolehlivější. Výsledná hodnota navigátoru dělí náš trh na Bezpečné věřitele (s hodnotou 5 a výš) a Predátory (hodnota menší než 5). **Bezpečné věřitele** charakterizují transparentní podmínky úvěru. Naopak u **Predátorů** najdeme podstatně horší podmínky (vysoké ceny, přemrštěné pokuty a další zajišťovací mechanismy při nesplácení) a je zde vyšší riziko netransparentnosti. Ve studii najdeme výsledky Navigátoru pro zkoumané subjekty. Za alarmující se dají považovat výsledky společností s minimální či žádnou regulací. Žádná z nich totiž nezískala hodnotu vyšší než 3. Navíc podle expertních odhadů anonymních firem, které jsou jen těžko regulovatelné v našem legislativním prostředí, působí na našem trhu tisíce. Naopak nejvyšší hodnoty dosáhla Česká spořitelna, a.s. a Oberbank AG s 9,6, dále LBBW Bank CZ, a.s. s 9,3 a poté se umístily další banky. Srovnatelného výsledku jako banky, hodnoty 8,7, dosáhla společnost CETELEM ČR, a.s. Následovaly společnosti Home Credit a.s., COFIDIS s.r.o., PROFI CREDIT Czech, a.s. a Provident Financial, s.r.o., s hodnotami pohybujícími se v rozmezí mezi 7,00 až 8,10.

Samozřejmě vždy se najdou lidé, kteří si od Predátorů půjčí. Vysvětlení je jednoduché – Bezpeční věřitelé jim nepůjčí. Pak to zůstává na každém, aby posoudil výhody, které mu půjčka přinese, a nevýhody, které mohou nastat. V případě, že se dlužník dostane do problematické situace, existuje několik občanských sdružení a neziskových organizací, které se na pomoc s dluhy zaměřují, například občanské sdružení SPES¹²⁵, Poradna při finanční tísni¹²⁶ a další.

4.1.2 Koeficient rozumného zadlužení

Koeficient rozumného zadlužení¹²⁷ nám říká, jaká je naše současná finanční situace. Jeho výpočet je jednoduchý, zohledňuje příjmy a výdaje, celkový majetek domácnosti, ale také míru využívání úvěrů. Vyvinula ho Poštovní spořitelna jako preventivní nástroj, aby se lidé vyvarovali přílišného zadlužování. Účelem je umožnit občanům průběžné zhodnocení své finanční situace a rozsahu svých dluhů. Lidé mnohdy svou finanční situaci příliš neřeší, a ani si neuvědomují, jak je jejich rozpočet napjatý. Zejména nepočítají s nečekanými výdaji či výpadkem příjmu, proto ani nevytvářejí dostatečnou rezervu.

Kromě výsledku koeficientu a jeho vysvětlení na daných webových stránkách najdeme také doporučení, jak se chovat, abychom se v budoucnu případným problémům vyhnuli.

¹²⁵ Občanské sdružení SPES. *Poradna pro dlužníky* [online]. Dostupné z: http://www.pomocsdluhy.cz/SPES_o_nas.html

¹²⁶ *Poradna při finanční tísni* [online]. Dostupné z: http://www.financnitisen.cz/kdo_jsme.php

¹²⁷ Výpočet koeficientu rozumného zadlužení. *Rozumnezadluzeni.cz* [online]. [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: <http://www.rozumnezadluzeni.cz/>

Koeficient je rozdělen do následujících pěti skupin (uvádím i stručnou charakteristiku každé skupiny):

- **Koeficient 0–1,5 Nevyvážená finanční situace**
Hospodaření je nevyvážené. Součet příjmů a aktiv je jen o něco málo vyšší nebo dokonce menší než vaše výdaje a dluhy. Chybí finanční rezerva a účet může vykazovat i záporný zůstatek.
- **Koeficient 1,5–3 Přijatelná finanční situace**
Hospodaření je celkem vyvážené. Součet příjmů a aktiv lehce převyšuje výdaje a dluhy rodiny. Hospodaříte sice s rezervou, ale optimálně by měla být o něco vyšší. A to zejména pro případy, že by došlo k nějaké mimořádné události, která by měla dopad na vaše příjmy či aktiva.
- **Koeficient 3,1–6 Dobrá finanční situace**
Hospodaření je dobré a vyvážené. Součet příjmů a aktiv převyšuje výdaje a dluhy natolik, že se pohybujete v přijatelné finanční situaci. Máte přiměřenou finanční rezervu a můžete si dovolit vzít si půjčku či hypotéku.
- **Koeficient 6,1–20 Zdravá finanční situace**
Hospodaření je velmi dobré. Máte díky dobrému hospodaření dostatečnou finanční rezervu, můžete si dovolit hypotéku nebo uvažovat o investicích. Při větších výdajích vám spíše než použití vlastních úspor lze doporučit využití půjčky (např. na nákup vozidla apod.).
- **Koeficient větší než 20 – Nadstandardní finanční situace**
Hospodaření je ideální. Nejste zadluženi a máte velkou finanční rezervu. Můžete si dovolit podnikat, investovat, či si vzít hypotéku. Při větších výdajích typu nákup vozidla nebo rekonstrukce bydlení je pro vás daňově výhodnější využití půjčky než použití vlastních finančních rezerv.

Jak jsem již zmínila, vždy je uvedeno také doporučení, které se bude lišit podle toho, zda budete mít vyšší příjmy nebo majetek. Zda většina výdajů je běžných nebo se jedná především o výdaje na splátky dluhů apod. Například při příjmech, které sotva stačí na pokrytí výdajů a všechny dluhy z nich již zaplatit nelze, se v doporučení dozvíme zhruba následující. Rodina by si měla udělat přehled výdajů. Dluhy by neměla řešit dalším zadlužením, ale uhrazením dluhů s nejvyšší úrokovou sazbou. U dluhů, které není schopna splatit, jednat o možnostech odložení. Zkusit refinancování, neboli nahrazení nevhodného úvěru lepší variantou. Zvážit konsolidaci půjček a možná uvažovat i o kontokorentu jako řešení pro případ, kdy by neměla dostatek prostředků na zaplacení nezbytných výdajů. Pokusit se zvýšit své příjmy.

Po vytvoření koeficientu Poštovní spořitelna zjišťovala, jak si české domácnosti podle tohoto výpočtu stojí. „Výsledky odhalily, že téměř 10 % domácností spadá do nejrizikovější skupiny s nevyváženou finanční situací. Nejvíce českých domácností má

ovšem koeficient s hodnotou 3 až 6, což znamená dobrou finanční situaci. Druhou největší skupinou jsou pak domácnosti s přijatelnou finanční situací.“¹²⁸

4.2 Jak splatit své dluhy

Dojde-li z nějakého důvodu k tomu, že člověk nemá dostatek peněžních prostředků na včasné a řádné plnění splátek, měl by situaci neprodleně řešit.

Člověk by měl začít tím, že si udělá ve věcech jasno. Nejprve se může pustit do **inventury výdajů**. Sepsat si přesně, jaké výdaje má, a zjistit, zda některé nejsou zbytečné. Soupis slouží především k uvědomění si, že i malé pravidelné výlohy, například vynakládané na cigarety, v součtu tvoří významné položky. Přehledu docílíme rozdělením výdajů na nutné a zbytné, respektive postradatelné. Do zbytných patří peníze vynakládané na cigarety, alkohol, mobilní telefon, satelit atd. Výstupem by mělo být seškrtání výdajů a naleznutí věcí, na kterých se dá ušetřit. Kromě zmíněných věcí to mohou být i potraviny. Mnoho lidí utrácí za jídlo nemalé částky a je vždy prostor pro jejich snížení. Třeba přestat využívat akčních nabídek a ignorovat je. Značná část takových nabídek totiž vůbec výhodná není. Dále se dá ušetřit třeba na elektřině, topení nebo pojištění. Opět se dostáváme k výhodnosti uzavřených smluv a otázce, zda neplatíme něco, co vůbec nepotřebujeme.

Po získání přehledu o svých „seškrtaných“ výdajích je dlužník musí porovnat s **příjmy**. Pokud mu rozpočet nestačí, musí buď snížit výdaje, nebo zvýšit příjmy. Většinou je zapotřebí oboje. Zvýšení příjmů docílíme získáním lepšího zaměstnání nebo více zaměstnání, případně přivyděláním si na brigádách. Řešením mohou být večerní či víkendové práce.

Snažit se vyřešit dluh dalším zadlužením nebývá v praxi příliš úspěšné. Lepší je snažit se uhradit dluh. Pokud existuje více dluhů, chce si to ujasnit, který má největší prioritu. Zpravidla to budou dluhy spojené s bydlením a takové, kde je sjednaná zástava. U zbylých dluhů je nutné se domluvit s věřitelem na **odložení splátek či jejich snížení**.

Řešení nepříznivé situace novým úvěrem nemusí být vždy špatné řešení. Výhodné je v případě, kdy se podaří získat lepší podmínky, než má dlužník doposud. Pokud využije **konsolidaci půjček**, zbaví se tak všech stávajících dluhů. Pomocí nového úvěru totiž splatí své současné půjčky, které nebyl schopen hradit. Navíc si zpřehlední svou dlužnickou situaci, jelikož bude mít pouze jeden úvěr s jednou splátkou. Aby se to dlužníkovi nevymstilo, nový velký dluh musí získat za celkově výhodnějších podmínek. Pokud se dlužník rozhodne pro **refinancování úvěru**, měl by tak učinit v případě, kdy tím získá úvěr s nižší úrokovou sazbou a podaří se mu snížit jeho celkové finanční zatížení.

Dále může dlužník vyhledat **pomoc finančního poradce**, od kterého získá objektivní stanovisko. Obsahem bude zhodnocení situace a doporučení, jak ji řešit. Dlužníkovi by výsledné řešení mělo být šité na míru.

¹²⁸ SALÁTKOVÁ, Denisa. Koeficient Poštovní spořitelny poradí, jak na dluhy. *Bankovnípoplatky.com* [online]. 2009-11-19 [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: <http://www.bankovnipoplatky.com/koeficient-postovni-sporitelny-poradi-jak-na-dluhy-9543.html>

Možným řešením může být také sestavení **vlastního plánu oddlužení**. Kladete si otázku, jak se zbavit špatných dluhů co nejrychleji? Splácíte sice pravidelně své dluhy, ale zdá se to být nekonečný proces? Můžete vyzkoušet recept, který vymysleli Robert a Kim Kiysakiovi. Základní podmínkou je, přestat hromadit špatné dluhy. Mluvíme tedy převážně o spotřebitelských úvěrech, o všem, co je koupeno na kreditní kartu. Nutnou podmínkou k úspěchu je sestavit si seznam svých dluhů. Přehled, kde bude vše zachyceno, ať už to budou půjčky na auto, studium, dům atd. Následně je potřeba ke každé položce uvést aktuální dlužnou částku, minimální měsíční splátku a počet měsíců, po které budete muset dluh splácet. Dluhy seřaďte podle doby, která je potřeba pro splacení dluhu, od nejkratší po nejdelší. Dostanete pořadí, v kterém se s jednotlivými dluhy vypořádáte. Začínáte tedy s dluhem, u kterého je nejnižší počet splátek. Výhodou bude, pokud si zajistíte dodatečné příjmy, které budete moci použít na splátky. Nyní musíte každý měsíc platit minimální měsíční splátky z každého dluhu. Výjimkou bude dluh, který je první v pořadí. Toho se potřebujete zbavit nejdříve, proto k obvyklé měsíční splátce přidejte to, co si přivyděláte. Ve chvíli, kdy budete mít jeden ze svých dluhů splacen, jste dosáhli prvního úspěchu. V této fázi se zaměřte na dluh, který je druhý v pořadí. K minimální měsíční splátce druhého dluhu přidejte všechno to, čím jste spláceli první dluh. Takto pokračujte až do chvíle, než budete mít všechny dluhy splacené. Vždy se ale soustřeďte pouze na jeden dluh. Budete-li se snažit zaměřit na více věcí, ztratíte jasný cíl. Po splacení prvního, případně druhého dluhu si uvědomíte, že vytváříte efekt tsunami. I když se na úvod zdá, že to jde pomalu, jakmile máte jeden až dva dluhy úspěšně splněné, zřetelně uvidíte dosažené výsledky. Důležité je v této chvíli, kdy máme splacené dluhy, s finančním plánem nepřestat. Celou částku, kterou jste spláceli poslední dluh, je vhodné použít na tvorbu finanční rezervy. Vytvoříte si tak prostředky, které budeme mít po ruce pro neočekávané situace. Tuto rezervu byste měli vždy udržovat a nepřístupovat k ní jako ke zbytečnosti. V okamžiku, kdy budete mít nadbytek volných peněžních prostředků, investujte.¹²⁹

4.3 Prevence

Proč bohatí bohatnou a chudí chudnou?¹³⁰ Bohatí bohatnou, jelikož jejich aktiva vytvářejí více než dostatečný příjem na pokrytí výdajů, a to, co zbude, je znovu reinvestováno do aktiv. Aktiva tudíž trvale rostou a příjem, který vytvářejí, roste s nimi. Střední třída naopak svádí trvalý boj s penězi. S případným růstem platu se zvyšují i daně a zpravidla také výdaje. Dostávají se tak do začarovaného kruhu. Domov označují za aktivum, místo aby investovali do aktiv, která jim přinesou příjmy. Lidé totiž považují svůj domov za investici. Má-li člověk více peněz, může si dovolit větší dům a víc utrácet, ale znamená to větší výdaje. Právě proces utrácení způsobuje ještě větší dluhy a větší finanční nejistotu, přestože jsou lidé povýšeni či dostanou přidáno. Rozhodne-li se člověk vlastnit drahý dům místo aby nejdříve založil investiční

¹²⁹ SUTTON, Garrett. *Jak se zbavit dluhů: místo dluhů získáte dobrý kredit*. Hodkovičky [Praha]: Pragma, c2010, 237 s. Poradci bohatého táty. ISBN 978-80-7349-129-1 (Váz.), s. 30

¹³⁰ KIYOSAKI, Robert T. *Bohatý táta, chudý táta: co bohatí učí svoje děti a chudí a střední vrstvy ne*. Praha: Pragma, c2001, 214 s. ISBN 80-720-5822-3 (Váz.), s. 82-86

portfolio, má to jisté důsledky. Za prvé se obere o určitý obnos peněz, který by mohl získat, kdyby svá aktiva investoval. Za druhé přijde o kapitál, který je nyní spojen s údržbou domu a představuje trvalé výdaje. A nakonec se připraví i o zkušenosti, které by získal, kdyby investoval (nyní již nemůže, jelikož nemá peněžní prostředky). Důvodem popsaného chování může být nedostatečné finanční vzdělání.

Zmíněná ngramotnost je jedním ze základních prvků zápasu s penězi. Mnozí lidé neumějí posoudit jednotlivé produkty, nakolik je pro ně který výhodný nebo naopak nevýhodný. Vzhledem k rostoucí ochotě zadlužování občanů a široké škále produktů na trhu roste riziko nesprávné volby. Aby se lidé v tomto finančním světě neztratili, je potřeba, aby každý disponoval alespoň základní finanční gramotností.

4.3.1 Finanční vzdělávání

Česká bankovní asociace¹³¹ vznikla v roce 1990 a působí jako dobrovolné sdružení právnických osob, které podnikají v peněžnictví a v oblastech úzce navazujících. Dnes je její součástí více než 30 bank, které představují více než 99 % bankovního sektoru. Mezi její hlavní úkoly patří prezentovat roli bankovníctví vůči veřejnosti a zahraničí, prosazovat společné zájmy členů ve vztahu k České národní bance, vládě a parlamentu a podporovat harmonizaci bankovní legislativy s legislativou EU. Angažuje se při přípravě zákonných norem (v oblastech bankovního dohledu, platebního styku, kapitálového trhu a cenných papírů, hypotečního bankovníctví, účetnictví a daňové problematiky, vnitřního auditu), nabízí spolupráci při prevenci bankovní a finanční kriminality. Viditelně se rovněž angažuje v oblasti finančního vzdělávání, což dokazují aktivity typu Finanční vzdělávání – teorie nebo Projekt www-stránek.

Součástí **finančního vzdělávání**¹³² byl průzkum finanční vzdělanosti aneb problémy českých rodinných financí, následovalo několik doporučení. Průzkum ukázal mnoho negativního, ale i pozitivního. Zmíním například, že téměř třetina občanů nemá žádné finanční rezervy, natož úspory. Polovina obyvatel hodnotí své finanční znalosti jako průměrné a většina lidí je se svými znalostmi spokojena. Na druhou stranu ale polovina lidí přiznává, že se ve finančních produktech neorientuje a pouze polovina občanů je ochotna se dále vzdělávat. Myslím, že příhodná je otázka: je polovina hodně nebo málo? Dále 66 % obyvatel souhlasí, aby bankovní a finanční pojmy byly zahrnuty ve školních osnovách. Osobně bych předpokládala, že při současném vývoji a situaci by mělo souhlasit a hlavně podporovat finanční gramotnost 99 % lidí. A dalo by se pokračovat dále. Klíčovou otázkou není ani tak nedostatek potřebných informací, jako umění se v nich vyznat a schopnost vyhodnocovat je.

Na vzdělávacím **projektu www-stránek**¹³³ spolupracovaly finanční asociace a další subjekty působící na finančním trhu v ČR, vznikl za podpory České národní banky

¹³¹ Česká bankovní asociace: O ČBA. *Česká bankovní asociace* [online]. [cit. 2012-04-17]. Dostupné z: <http://www.czech-ba.cz/o-cba>

¹³² Projekt finančního vzdělávání bankovních klientů. *Česká bankovní asociace* [online]. 2006-03-13 [cit. 2012-04-17]. Dostupné z: http://www.czech-ba.cz/data/articles/down_231.pdf

¹³³ Projekt www stránek. *Finančnívzdělávání.cz* [online]. [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: <http://www.financnivzdelavani.cz/>

a Ministerstva financí ČR. Jeho cílem je osvěta ve finančních záležitostech prostřednictvím neziskového vzdělávacího webu. Zaměřuje se na přiblížení fungování finančních produktů. Dále se zabývá přístupy k řešení situací, které jsou s penězi spojeny. Jedná se o situace typu financování vzdělání, peníze na cestách, zabezpečení majetku – pojištění, finanční rezervy atd. Věnuje se také problematice financí z pohledu jednotlivých etap životního cyklu. Přestože teorie životního cyklu vznikla v roce 1954 a jejím autorem je ekonom Franco Modigliani, je stále často využívána. Hlavní myšlenka spočívá v tom, že se spotřeba lidí nemění podle jejich aktuálního příjmu. V průběhu životního cyklu dochází ke kolísání příjmů i výdajů. Při rozhodování o spotřebě však pro spotřebitele nejsou dominantní vlivy krátkodobé, ale dlouhodobé (celoživotní zdroje). Krátkodobým vlivům se nepřizpůsobuje spotřeba, ale úspory. Životní finanční cyklus má pak čtyři základní fáze: nízké úspory (dokud vás podporují rodiče, mládí a svoboda), výpůjčky (mladý bezdětný pár, manželský pár s dětmi), investice (prázdné hnízdo) a čerpání majetku (důchod). Podle toho, v jaké fázi se člověk nachází, mu jsou poskytnuty rady ke zlepšení jeho finanční situace.

4.3.2 Finanční gramotnost

Podle průzkumu, který provedla společnost STEM/MARK v roce 2007, skoro třetina lidí uvedla, že úroveň znalostí jí brání ve využívání finančních produktů. Podle národního ústavu odborného vzdělávání jsou nejvíce ohroženi mladí lidé, kteří se nebojí riskovat. A jelikož školní výuka se finanční gramotnosti systematicky do této doby nevěnovala, padlo rozhodnutí, že je to potřeba napravit. Cílem je předejít takovým rozhodnutím, která člověk učiní z důvodu nedostatečného vzdělání a mohla by značně zatížit či znepříjemnit budoucí život. V rámci strategie finančního vzdělávání v ČR vznikly během roku 2007 standardy finanční gramotnosti, které respektují úroveň žáků v různých etapách vzdělání. Na základních školách by se mělo učit o hospodaření domácností, penězích a finančních produktech, na středních školách k tomu přibude ochrana spotřebitele.¹³⁴

Člověk, který je finančně gramotný, dokáže posoudit důsledky svých finančních rozhodnutí. Zná situaci na trhu práce, je schopný zajistit si příjem a rozhodovat o svých výdajích, včetně všech důsledků s tím spojených.

„**Finanční gramotnost** je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat svůj osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“ Finanční gramotnost zahrnuje tři složky: peněžní, cenovou a rozpočtovou. Peněžní gramotností se rozumí kompetence pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz, včetně transakcí a nástrojů, které k tomu patří, například běžný účet. Cenová gramotnost

¹³⁴ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY; NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. Finanční gramotnost: nový prvek školní výuky. *Národní ústav odborného vzdělávání* [online]. 2008-09-29 [cit. 2012-04-17]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/TZ/TZ_financi_gramotnost_def.pdf

představuje porozumění cenovým mechanismům a inflaci. Zvládnutí rozpočtové gramotnosti se projeví v odpovědném spravování osobního či rodinného rozpočtu a v umění poradit si v nejrůznějších životních situacích z finančního hlediska, včetně správy finančních aktiv a závazků.¹³⁵

Co se týče **výuky finanční gramotnosti na školách**, existují **Standardy finanční gramotnosti** pro základní a střední vzdělání¹³⁶. Vymezují ideální úroveň finanční gramotnosti pro různé věkové skupiny. Vznikaly v roce 2007 a jsou postupně začleňovány do rámcových vzdělávacích programů (dále také RVP). U základních škol aktuálně probíhá revize RVP, proto je výuka podle Standardu zatím dobrovolná. Prozatím jsou na základních školách probírána některá finanční témata, ale nejedná se o začlenění celého Standardu finanční gramotnosti. Povinná výuka podle Standardu bude až 2 roky poté, co budou schváleny revidované RVP. Naopak střední školy již povinně realizují výuku podle Standardu finanční gramotnosti od školního roku 2009/2010. Standardem pro střední vzdělání se rozumí standard dospělého občana, jeho obsah ukazuje tabulka 4.1.

Tabulka 4.1 Obsah Standardu finanční gramotnosti pro střední školy

Kategorie	Obsah
Peníze	Placení v tuzemské i zahraniční měně
	Tvorba cen
	Inflace
Hospodaření domácností	Rozpočet domácností
Finanční produkty	Přebytek finančních prostředků
	Nedostatek finančních prostředků
	Pojištění
Práva spotřebitele	Předpisy na ochranu spotřebitele
	Obsah smluv

Zdroj: Autorka podle Vzdělávacího programu Finanční gramotnost

Pomůckou, jak si zkusit hospodařit s penězi tak říkajíc nanečisto je **hra Finanční svoboda**¹³⁷. Je postavená na roli finančního poradce, který radí mladé rodině po dobu 30 let, jak dosáhnout svých cílů. Hra představuje simulaci reálného života. Vyskytují se v ní stejné produkty, s jakými se setkáváme v realitě: hypotéka, spotřebitelský úvěr, stavební spoření, penzijní připojištění, kapitálové životní pojištění atd. Člověk by se měl naučit vyhnout několika nebezpečím, která na něj číhají také v běžném světě. Například: jak se vyvarovat špatnému nastavení hypotéky, jaké pojištění je nezbytné a které je naopak navíc, co se stane, když budete příliš používat kreditní kartu nebo realizujete nevhodnou investici, nebezpečí akčních nabídek. Deskovou hru vyvinula společnost KFP – Kořený Fichtner Pavlásek s.r.o., mezi hlavní experty, kteří se na vývoji

¹³⁵ HESOVÁ, Alena. Finanční gramotnost. *Metodický portál Rámcových vzdělávacích programů* [online]. [cit. 2012-04-17]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2939>

¹³⁶ KLÍNSKÝ, Petr; RATHOUSKÁ – GRMELOVÁ, Eva. Vzdělávací program: Finanční gramotnost. *Metodický portál Rámcových vzdělávacích programů* [online]. Březen 2010 [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: http://clanky.rvp.cz/wp-content/uploads/prilohy/4618/financni_gramotnost.pdf

¹³⁷ KFP – KOŘENÝ FICHTNER PAVLÁSEK S.R.O. Jak získat 30 let finančních zkušeností za 90 minut. *Finanční svoboda* [online]. [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: <http://www.financnisvoboda.cz/>

vzdělávací hry podíleli, patří Mgr. Petr Syrový, Ing. Vladimír Fichtner, Ing. Karel Kořený a Mgr. Jana Syrovátková.

I když je člověk finančně gramotný, stále se mohou na cestě k finanční nezávislosti objevit překážky¹³⁸. Jednou z možných překážek je strach ze ztráty peněz. Pro život obecně platí pravidlo, že je ovlivněn tím, jak se vyrovnáme s neúspěchem. Platí to i pro peníze. Nikdo neztrácí peníze rád, čili každý má strach, jde o to umět ho překonat. Jestliže člověk nemá rád riziko a starosti, měl by začít šetřit brzy, dokud je mladý. Když se člověk učí jezdit na kole, také několikrát spadne, než se to naučí. Není moc bohatých lidí, jestli vůbec nějakí jsou, kteří nikdy o žádné peníze nepřišli. Na druhou stranu je mnoho „chudých“ lidí, kteří nikdy nepřišli ani o desetník kvůli investování.

4.3.3 Zákon přitažlivosti

„Zákon přitažlivosti praví, že co vysíláme, to dostáváme.“¹³⁹ Podle tohoto zákona se přitahuje podobné s podobným. Příkladem je den, kdy člověk ráno zaspí, při snídani si zašpiní oblečení, takže se musí převléknout, a poté mu ujede vlak. Od samého začátku dne má člověk špatnou náladu a říká si, že ho čeká den „blbec“. A to je ono. To, jakou máte náladu, na co myslíte, to také přitahujete. Pokud z člověka září dobrá nálada, bude k sobě lákat pozitivně naladěné lidi a věci. Budete-li si dělat vrásky se zaplacením složenek nebo dovolenou, přijdou do toho další nečekané výdaje, starosti se kupí a z peněz se stane problém. Naopak, jestliže chce být člověk bohatý, musí se také tak cítit. Ovšem pozor na skutečnost, že více než 80 % myšlenek je podvědomých. Je tedy potřeba, aby vědomé i nevědomé pocity byly sladěné. Budeme-li něco dělat a nebudeme tomu věřit, zákonitě se nám to nemůže podařit. Věci, které děláme, a způsob, jakým je děláme, vycházejí z našich myšlenek, pocitů, způsobu uvažování. Při všem z nás vyzařuje určitá energie, kterou na ostatní lidi kolem působíme. To, co člověk v životě má, je důsledkem jeho uvažování, vědomého i nevědomého. Každý je sám tvůrcem svého světa. Nebo jak lidové rčení říká: „Jaké si to uděláš, takové to máš.“ Funguje to i s penězi. Pokud naladíte myšlenky na přivábení více peněz, jako magnet si je k sobě přitáhnete. A právě „Jak se stát magnetem na peníze“ popisuje ve své knize paní Marie-Claire Carlyleová. Je potřeba převzít odpovědnost za své činy, pochopit svůj vztah k penězům a začít si vážit sám sebe. Pokud člověk nevěří sám sobě, nemůže nic dokázat. Musí změnit své návyky, myšlenkové vzorce a vztah k penězům, jednoduše více peněz očekávat. Samotné přesvědčení je ovšem bezcenné, jestliže není doprovázeno činem. Je potřeba se soustředit, jednat a zároveň být o daném jednání vnitřně přesvědčen a věřit v něj. Poté můžete zbohatnout a následovat své touhy.

¹³⁸ KIYOSAKI, Robert T. *Bohatý táta, chudý táta: co bohatí učí svoje děti a chudí a střední vrstvy ne*. Praha: Pragma, c2001, 214 s. ISBN 80-720-5822-3. (Váz.), s. 157

¹³⁹ CARLYLE, Marie-Claire. *Jak se stát magnetem na peníze*. Vyd. 1. V Praze: Metafora, 2010, 186 s. ISBN 978-80-7359-272-1 (BROŽ.), s. 32

Závěr

V této práci jsem zjistila, že zatímco vklady obyvatelstva za uplynulou dekádu vzrostly 1,8krát, jemu poskytnuté úvěry se za stejnou dobu znásobily 15krát. Pokud jsem hodnotila vývoj úvěrů a vkladů jako podíl, který představují úvěry na vkladech, zjistila jsem, že zatímco v roce 2001 se jednalo o 8% podíl úvěrů na vkladech, do roku 2007 se vyšplhal na 56% podíl a v roce 2011 úvěry představovaly více než 63 % vkladů. Rostoucí zadluženost obyvatel je tedy zřejmá a byla způsobena následujícími faktory: hospodářský růst, pozitivní očekávání obyvatel, rostoucí životní úroveň (případně snaha o její růst), propagační úsilí finančních zprostředkovatelů atd. Od roku 2009 se začaly projevovat dopady hospodářské krize na občany, především v podobě stagnujících příjmů a zhoršení situace na trhu práce (rostoucí nezaměstnanost). To se promítlo do stoupajícího počtu úvěrů se selháním. Za rok 2009 jich přibýlo za 12 mld. Kč a za rok 2010 za 14 mld. Kč. Tempo růstu úvěrů, které nebyly včas a řádně spláceny, za tyto roky dosahovalo hodnot 55 % a 42 %. Aby bylo zřejmé, že se jedná o nemalé zvýšení, doplním, že předešlé roky bylo tempo růstu problematických úvěrů mezi 15 až 28 %. S rostoucím počtem nesplacených závazků a s nedostatkem finančních prostředků přibývalo také exekucí. Počet nařízených exekucí se zvyšoval ale i z důvodu, že se věřitelé stále častěji obracejí s vymožení pohledávky na soudní exekutory (častěji než na soud). Do roku 2005 se dařilo více než 50 % exekucí ukončit, v posledních letech ovšem neukončené exekuce tvořily průměrně 70 % ze všech nařízených exekucí. Finanční vyčerpanost dlužníků se projevuje také na počtu podaných návrhů na oddlužení. Požádat o povolení oddlužení mohou občané od roku 2008, kdy vznikla tato zákonná možnost. Zatímco v roce 2009 podalo návrh na oddlužení 3 687 lidí, za loňský rok to bylo již 16 656 dlužníků. Jenom za měsíc březen letošního roku o povolení oddlužení požádalo 3 831 osob.

V rámci vlastního zkoumání jsem se snažila zjistit, jak občané hospodaří se svými penězi, jaký je jejich názor na reklamy na půjčky, jaké mají zkušenosti s vymahači apod. Cílem bylo odhalit vazby, které se z veřejně dostupných statistik nedozvíme. Zjistila jsem například, že 56 % lidí, kteří se někdy zadlužili, jsou zvyklí také pravidelně spořit. Ti, kteří se nikdy nezadlužili a přitom pravidelně spoří zaujímali 30 % všech dotázaných. Dále jsem vypátrala, že větší procento mužů oproti ženám má své peníze vždy pod kontrolou (příjmy i výdaje). Na druhou stranu ovšem větší část mužů ve srovnání s ženami neřeší, jak se svými penězi naloží. Nejčastěji je důvod takový, že je to nezajímá, případně proto, že mají peněz dostatek. Z toho plyne, že pokud muži chtějí mít přehled nad svými peněžními prostředky, tak ho prostě mají. Pokud je to nezajímá, tak to neřeší. Pro ženy je potom typické, že se sice snaží mít přehled nad svými penězi, ovšem mají příliš výdajů a musí se rozhodovat, který je nutnější. Výsledky šetření také ukázaly, že třem čtvrtinám respondentů vadí reklamy na úvěry či půjčky, nejčastěji by tyto reklamy úplně zakázali. Nelíbí se jim, že je lidem běžně podsouvána myšlenka, že půjčovat si na všechno je běžná záležitost. Dále jsem se dozvěděla, že respondenti, kteří se dostali do kontaktu s vymahači či exekutorem, většinou narazili na vymahače s dobrým přístupem, jelikož spolu navzájem komunikovali a povedlo se jim domluvit. Třetina

charakterizovala přístup vymahačů či exekutorů jako neslušný, protože byli nepříjemní a chovali se povýšeně.

V poslední části práce jsem se věnovala doporučením, jak by se občané měli chovat, aby byli schopni své dluhy splatit, například pomocí vlastního plánu oddlužení. Dále se věnuji odpovědnému zadlužování aneb pravidlům, na která by měli lidé pamatovat, než si půjčí cizí peníze. S výběrem konkrétní společnosti, od které si půjčit, jim může pomoci Navigátor bezpečného úvěru. Ten vyhodnocuje bezpečnost vybraných úvěrů z hlediska kvality věřitele, parametrů úvěru i důsledků nesplácení. K vyhodnocení vlastní současné finanční situace může lidem posloužit koeficient rozumného zadlužení. Zde se lidé dozvědí, jak si po finanční stránce stojí, a také jsou jim poskytnuta určitá doporučení. Z důvodu, že lidé mnohdy neumějí posoudit důsledky svých finančních rozhodnutí, zajímala jsem se o finanční vzdělávání a finanční gramotnost – jak je to s výukou finančních témat na školách. Práci jsem zakončila zákonem přitažlivosti, který praví, že to, co vysíláme, také dostáváme. Cítí-li se člověk bohatý, přitahuje k sobě další peníze. Pokud si dělá starosti se zaplacením složenek, objeví se nové výdaje. Jinak řečeno, to, co člověk v životě má, je důsledkem jeho uvažování aneb „jaké si to člověk udělá, takové to má“.

Věřím, že v následujících letech se situace zlepší – klesne počet včas nesplacených úvěrů, jakož i počet vyhlášených bankrotů, žádostí o oddlužení a počet nařízených exekucí. Signálů na trhu se objevuje hned několik. Na jedné straně se banky začaly chovat obezřetněji a nastavily přísnější podmínky pro získání úvěru. Na druhé straně obyvatelé, nejistí vzhledem k situaci na trhu práce, jsou také zdrženlivější a méně optimističtí, než byli před několika lety. Tím jsem se dostala k jádru problému aneb k tomu, čeho je zapotřebí – oboustranné opatrnosti, obezřetnosti a odpovědnosti všech subjektů.

Seznam literatury

Monografie

CARLYLE, Marie-Claire. *Jak se stát magnetem na peníze*. Vyd. 1. V Praze: Metafora, 2010, 186 s. ISBN 978-80-7359-272-1 (BROŽ.).

KIYOSAKI, Robert T. *Bohatý táta, chudý táta: co bohatí učí svoje děti a chudí a střední vrstvy ne*. Praha: Pragma, c2001, 214 s. ISBN 80-720-5822-3.

KRÁLOVÁ, Lenka. *Krotitelé dluhů: průvodce vaším rodinným rozpočtem*. Vyd. 1. Praha: Plot, 2009, 167 s. ISBN 978-80-7428-017-7 (PLOT: VÁZ.).

NESNÍDAL, Jiří. *Kladivo na dlužníky*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Ostrava: Sagit, 2002, 170 s. ISBN 80-720-8312-0.

SMRČKA, Luboš. *Osobní a rodinné finance: (svět rodinných financí - jak spořit a rozmnožovat majetek)*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007, 257 s. ISBN 978-80-86946-41-2 (VÁZ.).

SMRČKA, Luboš. *Rodinný rozpočet a společnost spotřeby: (staronový pohled na osobní finance a bohatství)*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2008, 313 s. ISBN 978-80-86946-78-8 (VÁZ.).

SMRČKA, Luboš. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2010, 538 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-199-4 (VÁZ.).

SUTTON, Garrett. *Jak se zbavit dluhů: místo dluhů získáte dobrý kredit*. Hodkovičky [Praha]: Pragma, c2010, 237 s. Poradci bohatého táty. ISBN 978-80-7349-129-1 (VÁZ.).

SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. SYROVÝ PETR. *Osobní finance: řízení financí pro každého*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 207 s. Osobní a rodinné finance. ISBN 978-80-247-3813-0 (BROŽ.).

ŠKVÁRA, Miroslav. *Finanční gramotnost*. 1. vyd. Praha: M. Škvára, 2011, 219 s. ISBN 978-80-904823-1-9 (BROŽ.).

VRBKOVÁ, Lucie. *Už nikdy dlužníkem: pro všechny, kteří si půjčili, půjčují a hodlají si půjčit peníze*. 3. vyd. Praha: Cofet, 2009, 96 s. ISBN 978-809-0439-603.

Zákony a vyhlášky

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. *Onlinedata.cz* [online]. Dostupné z: http://www.onlinedata.cz/zakony/140_1961.asp

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. *Onlinedata.cz* [online]. Dostupné z: http://www.onlinedata.cz/zakony/99_1963.asp

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách. *Businesscenter.cz* [online]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/banky/cast12.aspx>

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů. *Onlinedata.cz* [online]. Dostupné z: http://www.onlinedata.cz/zakony/120_2001.asp

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). *Justice.cz* [online]. Dostupné z: <http://insolvencni-zakon.justice.cz/pravni-predpisy.html>

Zákon č. 145/2010 Sb. o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2010-04-21. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_spotr_uver_legCR_57562.html

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení. *Advokátní kancelář Kestlová & Rotterová* [online]. Dostupné z: http://www.akkr.cz/download/484_2000.pdf

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem. *Onlinedata.cz* [online]. Dostupné z: http://www.onlinedata.cz/zakony/330_2001.asp

Vyhláška č. 123/2007 Sb., o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry. *ČNB* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vyhlasiky/vyhlasika_123_2007_uz_od_20111231.pdf

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 63/2012 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb. *Sbírka předpisů České republiky* [online]. Dostupné z: <http://www.sbirka.cz/POSL4TYD/NOVE/12-063.htm>

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 64/2012 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb. *Sbírka předpisů České republiky* [online]. Dostupné z: <http://www.sbirka.cz/POSL4TYD/NOVE/12-064.htm>

Internetové zdroje

ARAD systém časových řad. *ČNB* [online]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/docs/ARADY/HTML/index.htm>

BÁČOVÁ, Petra. Statistiky exekucí za rok 2011. *Exekutorská komora České republiky* [online]. 2012-03-15. Dostupné z: <http://www.ekcr.cz/1/aktuality-pro-verejnost/587-statistiky-exekuci-za-rok-2011-15-03-2012?w>

Bezplatná právní poradna. *Exekutorská komora České republiky* [online]. Dostupné z: <http://ekcr.cz/1/bezplatna-pravni-poradna/29-bezplatna-pravni-poradna?w=>

CARBOL, Karel. Jaké změny přinesl nový zákon o spotřebitelském úvěru?. *Sdružení obrany spotřebitelů* [online]. 2011-03-31. Dostupné z: <http://www.spotrebitele.info/informani-kampa/252-jake-zmny-pinesl-novy-zakon-o-spotrebitelem-uvru.html>

Co je americká hypotéka. *Peníze.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/80270-co-je-americka-hypoteka>

Co je to splátkový prodej?. *Finance.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/uvery-a-pujcky/splatkovy-prodej/co-je-to/>

Co je to spotřebitelský úvěr?. *Finance.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/uvery-a-pujcky/hotovostni-pujcky/abeceda-hotovostnich-uveru/co-je-to-spotrebitelsky-uver/>

Česká bankovní asociace: O ČBA. *Česká bankovní asociace* [online]. Dostupné z: <http://www.czech-ba.cz/o-cba>

Češi a půjčky. *Provident Financial* [online]. Leden 2012. Dostupné z: <http://www.providentfinancial.cz/downloads/view/267>

Databáze Ročních národních účtů: Tabulka ST001415 Domácnosti: konečná rozvaha. ČSÚ [online]. Dostupné z: http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.casrady_sek

Databáze televizních reklam. *Databáze televizních reklam* [online]. Dostupné z: <http://www.televiznireklamy.cz/G.php>

DUBSKÁ, Drahomíra. České domácnosti: dopady krize na hospodaření s penězi. ČSÚ [online]. 2010-12-29. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/3681419610.doc>

DUBSKÁ, Drahomíra. České domácnosti dluží bilion. ČSÚ [online]. 2010-03-12. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ckta120310.doc>

EKONOMICKÉ EXPERTÍZY, INVESTIČNÍ PORADENSTVÍ A.S. a FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD, UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE. Navigátor bezpečného úvěru. *EEIP a.s.* [online]. 2011-11-30. Dostupné z: <http://www.eeip.cz/download/111130-Navigator%20studie%20EEIP-a-UK%20final.pdf>

Evidence úpadců. *Justice.cz* [online]. Dostupné z: http://www.justice.cz/cgi-bin/sqw1250.cgi/upkuk/s_i8.sqw?F=U

Exekuce – co exekutor podle zákona nesmí zabavit. *ÚplnéZnění.cz* [online]. 2012-02-17. Dostupné z: <http://www.uplnezneni.cz/clanky/exekuce-co-exekutor-podle-zakona-nesmi-zabavit/>

Exekuce a vymahači. *Osobní-bankroty.cz* [online]. Dostupné z: http://www.osobni-bankroty.cz/tp/exekutori_vymahaci.html

HESOVÁ, Alena. Finanční gramotnost. *Metodický portál Rámcových vzdělávacích programů* [online]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2939>

HOLEŠÍNSKÝ, Petr, Tomáš POLITZER a Michal STRNAD. Nové insolvenční právo v České republice (1. část). *Právní rádce IHned.cz* [online]. 2007-11-22. Dostupné z: http://www.bbh.cz/Documents/Publications/Nove%20insolvenzni%20pravo%20v%20CR%20_I%20cast.pdf

HOVORKA, Jiří. Banky novými reklamami na úvěry riskují milionovou pokutu. *Měšec.cz* [online]. 2011-05-11. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/banky-novymi-reklamami-na-uvery-riskuji-milionovou-pokutu/>

HOVORKA, Jiří. Z pár korun obrovský dluh? Před vymahačem dorazí výzva. *Aktuálně.cz* [online]. 2012-02-09. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/finance/penize/clanek.phtml?id=732335>

HRONOVÁ, Stanislava, Richard HINDLS. Ekonomické chování sektoru domácností ČR – spotřeba a zadluženost. [online]. Březen 2008. Dostupné z: <http://panda.hyperlink.cz/cestapdf/pdf08c3/hronova.pdf>

Hrubý domácí produkt – Časové řady ukazatelů čtvrtletních účtů: Tab_S1 Transakce s produkty a rozdělovací transakce podle sektorů. ČSÚ [online]. 2012-30-03. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hdp_cr

Hypotéky. *Finanční-produkty.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.financni-produkty.cz/hypoteky/>

Insolvenční rejstřík. *Justice.cz* [online]. Dostupné z: <https://isir.justice.cz/isir/common/index.do>

Je v Česku víc zadlužených pštrosů, kukaček, nebo smolařů?. *IDnes.cz* [online]. 2010-03-23. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/je-v-cesku-vic-zadluzenych-pstrosu-kukacek-nebo-smolaru-hlasujte-pyq-/uver.aspx?c=A100322_090426_uver_sov

KFP - KOŘENÝ FICHTNER PAVLÁSEK S.R.O. Jak získat 30 let finančních zkušeností za 90 minut. *Finanční svoboda* [online]. Dostupné z: <http://www.financnisvoboda.cz/>

KLÍNSKÝ, Petr a Eva RATHOUSKÁ - GRMELOVÁ. Vzdělávací program: Finanční gramotnost. *Metodický portál Rámcových vzdělávacích programů* [online]. Březen 2010. Dostupné z: http://clanky.rvp.cz/wp-content/upload/prilohy/4618/financni_gramotnost.pdf

Kolik je pojištěno. *Fond pojištění vkladů* [online]. Dostupné z: <http://www.fpv.cz/cs/kolik-je-pojisteno.html>

Kontokorent. *Kontokorent.eu* [online]. Dostupné z: <http://kontokorent.eu/>

Kreditní (úvěrová) karta. *Kreditní karta online* [online]. 2009-10-05. Dostupné z: <http://www.kreditni-karta-online.cz/news/kreditni-uverova-karta/>

KREJSA, Pavel. Vymáhání pohledávek - jak účinně dostat své peníze. *Usporim.cz* [online]. 2011-03-02. Dostupné z: <http://www.usporim.cz/vymahani-pohledavek-jak-ucinne-dostat-sve-penize-852.html>

Leasingové pojmy. *Všeoleasingu.cz* [online]. Dostupné z: <http://vseoleasingu.cz/leasingove-pojmy.php>

MAULWURF, Adolf. Nové nezabavitelné částky (nezabavitelné minimum) při srážkách ze mzdy pro rok 2012. *Epravo.cz* [online]. 2011-11-18. Dostupné z:

<http://www.epravo.cz/top/clanky/nove-nezabavitelne-castky-nezabavitelne-minimum-pri-srazkach-ze-mzdy-pro-rok-2012-78512.html?mail>

MENŠÍKOVÁ, Stanislava. Vývoj insolvenčí v České republice v lednu 2011. *Creditreform Česká republika* [online]. Únor 2011. Dostupné z: http://web.creditreform.cz/cs/resources/pdf/TZ_vyvoj_insolvenci_01_2011.pdf

MENŠÍKOVÁ, Stanislava. Vývoj insolvenčí v České republice v březnu 2012. *Creditreform Česká republika* [online]. Duben 2012. Dostupné z: http://web.creditreform.cz/cs/resources/pdf/TZ_vyvoj_insolvenci_03_2012.pdf

Metodický list: Úrokové sazby - vklady – klientské. ČNB [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/docs/ARADY/MET_LIST/usv_cs.pdf

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY a NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. Finanční gramotnost: nový prvek školní výuky. *Národní ústav odborného vzdělávání* [online]. 2008-09-29. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/TZ/TZ_financni_gramotnost_def.pdf

Mýty a fakta o exekucích. *Exekutorská komora České republiky* [online]. Dostupné z: <http://ekcr.cz.gds97.active24.cz/1/nejcastejsi-dotazy/354-myty-a-fakta-o-exekucich?w=>

Nezabavitelné minimum - co vám exekutor nevezme - Kalkulačka. *Peníze.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/kalkulacky/nezabavitelne-minimum>

O asociaci. *Asociace inkasních agentur* [online]. 2010-11-08. Dostupné z: <http://www.aiacz.cz/o-asociaci/>

O exekuci: Exekuce, činnosti exekutora. *Exekuce-exekutor.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.exekuce-exekutor.cz/>

O projektu. *Centrální evidence exekucí* [online]. Dostupné z: <https://live.ceecr.cz/main.php>

O půjčkách. *RPSN.cz* [online]. Dostupné z: <http://rpsn.cz/clanek/nebankovni-pujcky>

Občanské sdružení SPES. *Poradna pro dlužníky* [online]. Dostupné z: http://www.pomocsdluhy.cz/SPES_o_nas.html

PAZDERKA, Stanislav. Novela exekutorského tarifu. *Exekutorská komora České republiky* [online]. 2012-03-02. Dostupné z: <http://ekcr.cz/1/aktuality-pro-media/580-novela-exekutorskeho-tarifu-02-03-2012?w=media>

Peníze a já. *Vypňto.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/penize-a-ja/>

Poradna při finanční tísni: O nás. Kdo jsme [online]. Dostupné z: http://www.financnitisen.cz/kdo_jsme.php

Povinné slučování malých exekucí může dlužníkům ušetřit i statisíce. *Česká advokátní komora* [online]. Dostupné z: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=8029>

Praktická příručka pro osobní finance: Půjčujte si s rozumem!. *Sdružení SPES* [online]. Dostupné z: <http://www.pomocsdluhy.cz/pdf/prirucka-final.pdf>

Priority Rady pro rok 2012. *Rada pro rozhlasové a televizní vysílání* [online]. Dostupné z: http://www.rrtv.cz/files/priority/Priority_Rady_pro_rok_2012.pdf

Proč insolvenční zákon vstoupí v platnost o půl roku později?. *Konkursní noviny* [online]. 2012, č. 4. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?id=1648>

Proč využívat Centrální registr dlužníků?. *Centrální registr dlužníků České republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.centralniregistrdluzniku.cz/proc-se-registrovat-vyhody-registru-dluzniku.htm>

Profil RPR. *Rada pro reklamu* [online]. Dostupné z: <http://www.rpr.cz/cz/profil.php>

Projekt finančního vzdělávání bankovních klientů. *Česká bankovní asociace* [online]. 2006-03-13. Dostupné z: http://www.czech-ba.cz/data/articles/down_231.pdf

Projekt www stránek. *Finančnívzdělávání.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.financnivzdelavani.cz/>

Registr inkasních agentur. *Centrální registr dlužníků České republiky* [online]. Dostupné z: <http://www.centralniregistrdluzniku.cz/registr-inkasnich-agentur.htm>

SALÁTKOVÁ, Denisa. Koeficient Poštovní spořitelny poradí, jak na dluhy. *Bankovnípoplatky.com* [online]. 2009-11-19. Dostupné z: <http://www.bankovnipoplatky.com/koeficient-postovni-sporitelny-poradi-jak-na-dluhy-9543.html>

Soudní exekutor. *Vymáhání pohledávky* [online]. 2011-07-22. Dostupné z: <http://www.vymahani-pohledavky.cz/exekuce-a-exekutori.4/soudni-exekutor.72.html>

SOVOVÁ, Eva. Tisíce českých důchodců mají finanční potíže, žijí od penze k penzi. *IDnes.cz* [online]. 2011-08-16. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/tisice-ceskych-duxhodcu-maji-financni-potize-ziji-od-penze-k-penzi-1ct-poj.aspx?c=A110812_154027_poj_sov

Společenství vlastníků jednotek podle novely zákona č. 72/1994 Sb. *Juristic.cz* [online]. 2000-10-14. Dostupné z: <http://obcanske.juristic.cz/50857/index.html>

SRNOVÁ, Veronika. Otázky Václava Moravce: Pospíšil: Astronomické odměny exekutorů skončí k 1. březnu. *Česká televize* [online]. 2012-01-29. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/162416-pospisil-astronomicke-odmeny-exekutoru-skonci-k-1-breznu/>

Statistiky. *Exekutorská komora České republiky* [online]. Dostupné z: <http://ekcr.cz/1/statistiky/87-statistiky?w=>

Stručný průvodce úvěrovými registry. *Leasing & Loan Credit Bureau; Czech Credit Bureau* [online]. Dostupné z: <http://www.llcb.cz/sqlcache/pruvodceuverovymiregistry.pdf>

ŠÍDLO, Dušan. Vyplatí se pojištění schopnosti splácet?. *Česká televize* [online]. 2010-04-13. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/spotrebitel/86836-vyplati-se-pojisteni-schopnosti-splacet/>

TŮMOVÁ, Věra. Kam se posunuly české hypotéky. *Peníze.cz* [online]. 2008-04-08. Dostupné z: <http://www.penize.cz/hypoteky/42358-kam-se-posunuly-ceske-hypoteky>

Typy půjček. *Maxi půjčky* [online]. Dostupné z: <http://www.maxi-pujcky.cz/typy-pujcek/>

Ústavní soud vnesl právní nejistotu do soudního vymáhání pohledávek. *Asociace inkasních agentur* [online]. 2012-04-05. Dostupné z: <http://www.aiacz.cz/2012/04/05/ustavni-soud-vnesl-pravni-nejistotu-do-soudniho-vymahani-pohledavek/>

Úvěrové registry. *Czech credit bureau* [online]. Dostupné z: <http://www.creditbureau.cz/%C5%98e%C5%A1en%C3%AD/Pages/%C3%9Av%C4%9Brov%C3%A9-registry.aspx>

Vyhledávání v registru, přístup do registru dlužníků. *Centrální registr dlužníků České republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.centralniregistrdluzniku.cz/vyhledavani-v-registru.htm>

Vymáhání pohledávek: Statistický přehled činnosti firem na mimosoudní vymáhání pohledávek v České republice. *Asociace na ochranu věřitelů České republiky* [online]. Dostupné z: <http://www.anov.cz/problematika-pohledavek/vymahani-pohledavek/#inkaso-nebo-vymahani>

Vymáhání pohledávek. *Asociace na ochranu věřitelů České republiky* [online]. Dostupné z: <http://www.anov.cz/problematika-pohledavek/vymahani-pohledavek/#inkaso-nebo-vymahani>

Výpočet koeficientu rozumného zadlužení. *Rozumnezadluzeni.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.rozumnezadluzeni.cz/>

Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS – Metodika. *ČSÚ* [online]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zam_vsps

ZÁLUSKÝ, Jan. Dlužníci se nechávají zapírat, chodíme proto obvykle bez ohlášení. *Hospodářské noviny* [online]. 2012-03-12. Dostupné z: http://www.aiacz.cz/wp-content/uploads/HN-12_5_2012_-rozhovor-VG.pdf

Seznam zkratek

CEE – Centrální evidence exekucí
CERD – Centrální registr dlužníků
ČNB – Česká národní banka
ČR – Česká republika
ČSÚ – Český statistický úřad
HDD – Hrubý disponibilní důchod
HDP – Hrubý domácí produkt
NISD – Neziskové organizace sloužící domácnostem
RPSN – Roční procentní sazba nákladů
RVP – Rámcové vzdělávací programy
SVJ – Společenství vlastníků jednotek
USA – United States of America (Spojené státy americké)

Seznam tabulek

Tabulka 1.1 Reklamní slogany.....	14
Tabulka 1.2 Kauzy řešené Arbitrážní komisí Rady pro reklamu.....	16
Tabulka 1.3 Úvěry domácnostem (mil. Kč).....	21
Tabulka 1.4 Počet nezaměstnaných osob a míra registrované nezaměstnanosti	29
Tabulka 2.1 Počet firem působících v ČR na trhu pohledávek k 1. únoru 2010	36
Tabulka 2.2 Odměna advokátů do 29. února 2012	48
Tabulka 2.3 Odměna advokátů od 1. března 2012.....	48
Tabulka 2.4 Náklady exekuce do 29. února 2012	49
Tabulka 2.5 Náklady exekuce od 1. března 2012 při dobrovolném plnění dlužníka.....	49
Tabulka 2.6 Jak dluh roste	51
Tabulka 2.7 Jak dluh roste, pokud ho dlužník uhradí do 15 dnů od doručení výzvy	51
Tabulka 4.1 Obsah Standardu finanční gramotnosti pro střední školy	91

Seznam grafů

Graf 1.1 HDP, HDD, výdaje na konečnou spotřebu a hrubé úspory domácností (mld. Kč).....	4
Graf 1.2 Vývoj nominální mzdy, reálné mzdy a inflace (%).....	5
Graf 1.3 Meziroční změny HDD a výdajů na spotřebu (%)	5
Graf 1.4 Finanční aktiva domácností v letech 2001 až 2010 (mld. Kč)	6
Graf 1.5 Struktura finančních aktiv domácností v letech 2001 až 2010 (%)	7
Graf 1.6 Vklady domácností (mld. Kč).....	8
Graf 1.7 Vklady obyvatelstva Kč + cizí měna (mld. Kč)	8

Graf 1.8 Vývoj úrokových sazeb vkladů a úvěrů domácnostem a inflace (%).....	9
Graf 1.9 Půjčky domácnostem (mld. Kč)	20
Graf 1.10 Struktura úvěrů poskytnutých domácnostem (%).....	22
Graf 1.11 Vývoj úvěrů obyvatelstvu (mld. Kč)	23
Graf 1.12 Vývoj úvěrů na bydlení obyvatelstvu (mld. Kč).....	24
Graf 1.13 Struktura úvěrů na bydlení obyvatelstvu (%)	25
Graf 1.14 Podíl jednotlivých úvěrů na celkových spotřebních úvěrech (%)	25
Graf 1.15 Zadluženost domácností (%)	26
Graf 1.16 Úrokové sazby úvěrů poskytnutých domácnostem (%)	29
Graf 1.17 Úvěry obyvatelstvu se selháním (mld. Kč).....	30
Graf 1.18 Míra selhání jednotlivých typů úvěrů obyvatelstvu (%).....	30
Graf 1.19 Míra selhání spotřebních úvěrů obyvatelstvu (%)	31
Graf 1.20 Míra selhání úvěrů na bydlení obyvatelstvu (%)	31
Graf 2.1 Vývoj exekucí v letech 2001 až 2011	46
Graf 2.2 Struktura nařízených exekucí (%).....	47
Graf 2.3 Počet podaných insolvenčních návrhů, podaných a schválených návrhů na oddlužení	65
Graf 3.1 Věková struktura respondentů	68
Graf 3.2 Nejvyšší dosažené vzdělání dotázaných	68
Graf 3.3 Zaměstnání respektive „status“ lidí	68
Graf 3.4 Čistý příjem respondentů	69
Graf 3.5 Jak lidé hodnotí svou současnou finanční situaci	69
Graf 3.6 Jak lidé hospodaří se svými penězi.....	70
Graf 3.7 Jak lidé spoří	70
Graf 3.8 Četnost využívání kontokorentu na běžném účtu	71
Graf 3.9 Četnost používání kreditní karty	71
Graf 3.10 Od koho si dotázaní půjčují	72
Graf 3.11 Výše půjčky či úvěru	72
Graf 3.12 Na co si dotázaní půjčují.....	73
Graf 3.13 Četnost problémů se splácením respondentů.....	73
Graf 3.14 Jak na respondenty působí reklamy na úvěry a půjčky, které jsou vysílány v televizi	74
Graf 3.15 Struktura lidí podle toho, zda se ocitli v hledáčku vymahačů, inkasních agentur nebo exekutorů	74
Graf 3.16 Jak dotázaní hodnotili přístup vymahačů či exekutora.....	75
Graf 3.17 Muži a jejich přehled nad penězi	78
Graf 3.18 Ženy a jejich přehled nad penězi	78
Graf 3.19 Postoj mužů k reklamám na půjčky či úvěry	79
Graf 3.20 Postoj žen k reklamám na půjčky či úvěry	80

Seznam příloh

Příloha 1 Jak dluh roste – odměny advokátů a exekutorů a další náklady.....	104
Příloha 2 Dotazník.....	105

Přílohy

Příloha 1 Jak dluh roste – odměny advokátů a exekutorů a další náklady

Podle platných právních předpisů do 29. února 2012

Odměna advokáta u plnění do 1 000 Kč činí 4 500 Kč (bez DPH) podle § 3, odst. 1, vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb. Nákladovým paušálem advokáta se rozumí náhrada hotových výdajů a náhrada za promeškaný čas. Podle § 13, odst. 3, vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., advokátního tarifu, činí tato částka 300 Kč (bez DPH) za jeden úkon právní služby. Počítán je dvakrát s tím, že za prvé se jedná o úkon převzetí věci, za druhé o úkon písemného podání u soudu. Čili za předpokladu, že advokát zastupuje klienta pouze formou sepsání žaloby či návrhu na nařízení exekuce. Výčet procesních úkonů činěných advokátem ve věci je obsažen v § 11, odst. 1, vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., advokátního tarifu. Odměna advokáta v exekučním řízení činí 50 % sazby odměny advokáta v nalézacím řízení, nejméně však 750 Kč, podle § 12, odst. 1, vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb.

Odměna exekutora u plnění do 3 mil. Kč činí 15 % ze základu, nejméně však 3 000 Kč (bez DPH) podle § 6, odst. 1, vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb. Došlo-li k dobrovolnému plnění povinného, odměna exekutora se krátí na polovinu podle § 11 odst. 1 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb. (s odkazem na § 6 této vyhlášky). Do konce února 2012 ovšem v praxi vznikl problém, zda zůstává minimální odměna ve výši 3 000 Kč (bez DPH) i u dobrovolného plnění (nebo se tato odměna má krátit na polovinu). Exekutorovi dále náleží náhrada hotových výdajů v paušální částce 3 500 Kč, viz § 13, odst. 1, vyhlášky č. 330/2001 Sb.

Podle platných právních předpisů od 1. března 2012

Od 1. března 2012 se odměna advokáta u plnění do 1 000 Kč snižuje na 2 500 Kč (bez DPH) podle čl. I, odst. 1 vyhlášky č. 64/2012 Sb. Odměna advokáta v exekučním řízení zůstává na 50 % sazby odměny advokáta v nalézacím řízení, nejméně však 750 Kč. Zde to znamená 50 % z částky 2 500 Kč, tj. 1 250 Kč (bez DPH).

Od 1. března 2012 je jasně stanovena odměna exekutora, zaplatí-li dlužník ve lhůtě 15 dnů od doručení výzvy a vymáhané plnění nepřevyšuje částku 20 000 Kč - minimální odměna exekutora 3 000 Kč (bez DPH) se krátí na polovinu tj. 1 500 Kč (bez DPH). Nová vyhláška č. 63/2012 Sb. totiž zrušila v § 11, odst. 1, písm. a) odkaz na odst. 1 a 2 v § 6. Také se zkracuje exekutorům výdajový paušál na polovinu, tj. z 3 000 Kč na 1 750 Kč (bez DPH) podle § 13, odst. 3, vyhlášky č. 63/2012 Sb., jsou-li splněny následující podmínky: zaplatí-li povinný svůj dluh ve lhůtě 15 dnů ode dne doručení výzvy ke splnění vymáhané povinnosti, nepřevyšuje-li vymožené plnění 10 000 Kč a uhradí-li povinný zálohu na snížené náklady exekuce a náklady oprávněného.

Příloha 2 Dotazník

1. Jak hodnotíte svou současnou finanční situaci?
 - Velmi dobře, koupím si, co chci
 - Dobře, koupím si, co potřebuji a v rozumné míře i to, co chci
 - Nic moc, koupím si, co potřebuji nebo co chci, ale chtěl/a bych víc peněz
 - Špatně, mohu si dovolit jen to nejnnutnější
 - Velmi špatně, žiji dlouhodobě na dluh
2. Jak hospodaříte se svými penězi?
 - Mám vždy přehled o svých příjmech i výdajích, výdaje plánuji
 - Výdaje se snažím mít pod kontrolou, ale je jich příliš, a proto se řídím nutností daného výdaje
 - Občas si musím přivydělat, aby mi peníze vystačily
 - Neřeším, protože mě to nezajímá, nějak to vždy vyjde
 - Neřeším, pokud nevyjdu, půjčím si
 - Neřeším, peněz mám dostatek
 - Jiná odpověď
3. Spoříte?
 - Ano, pravidelně každý měsíc určitou částku
 - Ano, snažím se pravidelně, ale občas vynechám
 - Příležitostně, pokud mi zbude část výplaty
 - Ne, vše utratím
 - Ne, nevydělávám si
 - Ne, spoření mi nic neříká
4. Využíváte na svém běžném účtu kontokorent (tj. čerpáte peníze na účtu do minusu)?
 - Velmi často, každý měsíc
 - Často, každý druhý měsíc
 - Občas, jednou za tři měsíce až půl roku, jak potřebuji
 - Zřídka, jen když se objeví nečekané výdaje
 - Ne
 - Nemám kontokorent
 - Nemám účet
5. Máte kreditní kartu?
(pomocí kreditní karty čerpáte úvěr; oproti tomu na debetní kartě můžete čerpat peníze jen do výše svého zůstatku na účtu, případně do výše kontokorentu)
 - Ano a používám ji často
 - Ano, ale používám ji jen občas
 - Ano, ale moc ji nevyužiji
 - Ne
6. Vzal/a jste si někdy jiný typ půjčky či úvěru?
 - Ne

- Ano
 - a. Od koho jste si půjčil/a?
 - Bankovní subjekt
 - Nebankovní subjekt
 - Od rodiny nebo přátel
 - b. V jaké výši byla půjčka či úvěr?
 - Do 10 tis. Kč
 - 10 až 20 tis. Kč
 - 20 až 50 tis. Kč
 - 50 až 200 tis. Kč
 - 200 až 500 tis. Kč
 - 500 tis. Kč až 1 mil. Kč
 - 1 až 3 mil. Kč
 - Nad 3 mil. Kč
 - c. Na co jste si půjčil/a?
 - Jídlo a nutné výdaje (elektřina, voda, plyn apod.)
 - Dovolená
 - Dárky
 - Vybavení domácnosti
 - Sportovní vybavení
 - Hobby/koníček
 - Dopravní prostředek (automobil, motocykl, kolo)
 - Bydlení
 - Podnikání
 - Na splátku úvěru/půjčky
 - Jiná odpověď, uveďte:
7. Dostal/a jste se někdy do problémů se splácením?
- Ne
 - Ne, ale nemám k tomu daleko
 - Ano, jednou, ale brzy jsem vzniklou situaci napravit/a
 - Ano, opakovaně, ale zatím vždy se mi podařilo situaci nakonec vyřešit
 - Ano, je to můj dlouhodobý problém a nevím, jak z toho ven
 - Ano, přestal/a jsem splácet úplně, hrozí mi exekuce
 - Ano prošel/prošla jsem si exekucí
 - Jiná odpověď, uveďte:
8. Jak na Vás působí reklamy na úvěry a půjčky, které jsou vysílány v televizi?
- Nevím, že nějaké jsou
 - Nevadí mi
 - Podporuji je, alespoň mám přehled, kde si mohu půjčit
 - Vadí mi
- a. Proč Vám vadí reklamy v televizi na úvěry a půjčky?

- Přijdou mi zbytečné, protože se v podstatě nic nedozvím (kolik zaplatím navíc, jaká je úroková sazba, RPSN a další)
 - Společnosti se snaží lidi klamat nepřesným stanovením sazby úroků a dalších poplatků
 - Tyto reklamy bych zakázal/a, vadí mi samotná podstata, že lidem je podstrkována myšlenka, že půjčovat si na vše je běžné
 - Jiná odpověď, uveďte:
9. Zaujala Vás některá z reklam na půjčku či úvěr natolik, že jste se o ni poté začal/a zajímat?
- Ano
 - Ne
10. Máte ve svém okolí někoho, kdo má problém s dluhy?
- Ano
 - Ne
11. Ocitl/a jste se někdy v hledáčku vymahačů, inkasních agentur nebo exekutorů?
- Ano, vlastní vinou
 - Ano, ne vlastní vinou
 - Ano, ale nevím jak
 - Ne, nikdy
- a. Jaký byl přístup exekutora, případně vymahačů?
(Pokud jste s nimi byl/a v kontaktu vícekrát, jaký měli přístup nejčastěji?)
- Nedostal/a jsem se s nimi do styku
 - Dobrý, dalo se s nimi domluvit
 - Neslušný, chovali se povýšeně a nepříjemně
 - Chybný, překročili své pravomoci
 - Bídny, nekomunikovali se mnou
 - Jiná odpověď

Identifikační otázky

1. Pohlaví
 - Žena
 - Muž
2. Věk
 - Do 20 let
 - 20 až 30 let
 - 31 až 40 let
 - 41 až 50 let
 - Nad 50 let
3. Nejvyšší dosažené vzdělání
 - Základní

- Střední
 - Vyšší odborné
 - Vysokoškolské
4. Zaměstnání
- Student
 - Pracující student
 - Zaměstnanec
 - Podnikatel
 - Nezaměstnaný
5. Čistý příjem
- Do 10 tis. Kč
 - 10 až 20 tis. Kč
 - 20 až 30 tis. Kč
 - 30 až 50 tis. Kč
 - Nad 50 tis. Kč